

NIUVANNIEMEN SAIRAALA-ALUE, KUOPIO

Puutarhaselvitys

Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy
2020

Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt

Konsultti: Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy

Työryhmä:

Ympäristösuunnittelija Sauvo Henttonen

FM Eeva Martikainen

Arkkitehti Arto Mattila

Arkkitehti Hannu Puurunen

ISBN: 978-952-368-059-3 (painettu)

978-952-368-060-9 (pdf)

Paino

Helsinki 2020

Kannen kuva: KUHMU, Karl Granit, 1890-1893.

Senaatti

SISÄLTÖ

JOHDANTO

TEHTÄVÄN KUVAUS

ALUEEN KUVAUS

SUOJELUSTATUS

AIEMMAT INVENTOINNIT

KAAVATIEDOT

ALUEEN PUISTON JA PUUTARHAN HISTORIA

SAIRAALA-ALUEEN RAKENNUSHISTORIA TIIVISTETYSTI

NIUVANNIEMEN HISTORIAALLINEN PUUTARHA

LUONNONIHANA PAIKKA LAITOKSELLE

FAGERNÄS ELI NIUVANNIEMEN TILA

SAIRAALAN PUISTO JA ISTUTUKSET 1800 -LUVUN LOPULLA

SAIRAALAN PAVILJONKIMALLI

YLILÄÄKÄRIN ASUINRAKENNUKSEN PUUTARHA 1800 -LUVUN LOPULLA

PUISTO JA PUUTARHA 1900 -LUVUN ALUSSA

VIHANNEKSET HYÖTYPUUTARHASTA, PERUNAT MAATILALTA

LAAJENNUKSIA, PERUSKORJAUSTA JA ALUELUOVUTUKSIA 1900 -LUVUN PUOLIVÄLISSÄ

TOTEUTUNEITA JA TOTEUTUMATTOMIA SUUNNITELMIA

ALUEEN MAISEMALLISET OMINAISPIIRTEET

ALUEEN JAKO OSIIN

A8 FAGERNÄS

A12 ITÄOSA

A14 POHJOISOSA

A15 HARALDINMÄKI

A16 PELTONIEMI

A17 NIITTYLAHTI JA -NIEMI

A18 VERILAHTI

A19 KALLIONIEMI

4

5

6

8

9

9

10

11

12

13

15

16

19

20

21

24

28

30

34

36

38

40

46

50

54

56

58

60

PUISTOT JA PUUTARHAT

A1 KESKUSPIHA

A2 POHJOISPUISTO

A3 ETELÄPUISTO

A4 HYÖTYPUUTARHA

A5 PESULAN RANTA

A6 ITÄPUISTO

A7 ASUINALUEEN PUISTO

A9 LOUNAISPUISTO

A10 YLILÄÄKÄRIN PUISTO

A11 NIUVANKUJAN PUISTO

A13 KOIVUKUJA

A20 KOILLISPUISTO

A21 LUOTEISPUISTO

A22 LÄNSIPUISTO

64

66

80

84

90

96

100

106

112

118

124

128

132

136

144

YHTEENVETO

152

LÄHTEET

154

LIITE - LUETTELO ISTUTUKSISTA

156

JOHDANTO

Senaatti-kiinteistöt teetti vuonna 2015 alueen rakennuskannasta rakennushistoriaselvityksen, jonka toteutti Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy. Tämä selvitys on itsenäinen jatko-osa vuonna 2015 laaditulle selvitykselle ja keskittyy pelkästään ympäristöön ja maisemaan.

Nyt alueelle suunnitellaan uudisrakentamista, joka sijoittunee osittain puistojen ja puutarhojen paikalle. Puistoilla ja puutarhoilla on kulttuurihistoriallista merkitystä ja siksi nämä tuli inventoida ja tutkia. Mukaan otettiin myös koko kiinteistöä koskeva maisemakokonaisuus.

Tavoitteena oli laatia selvitys, joka antaa selkeän kuvan Niuvanniemen sairaala-alueen puistoista ja puutarhoista sekä tätä ympäröivästä maisemakokonaisuudesta. Lisäksi selvitys voi toimia tulevaa maankäyttöä ja täydennysrakentamista ohjaavana työkaluna.

Ragnar Walinin akvarelli 1940 -luvulta. Akvarellissa näkyy hallintorakennuksen nurkka, pääportti ja alueen kasvillisuutta. Kuvattu sairaalalla.

13. 10. 41. R.W.

Tehtävän kuvaus

Tehtävä sisältyy Senaatti-kiinteistöjen ja laatijoiden väliseen puitesopimukseen. Tehtävä aloitettiin aloituskokouksella, jossa mukana olivat tilaajan (Senaatti-kiinteistöt), Niuvanniemen sairaalan, Kuopion kulttuurihistoriallisen museon, Museoviraston, Pohjois-Savon liiton ja selvityksen toteuttajien edustajat. Kokouksessa tilaaja kertoi toiminnallisista tavoitteistaan ja osapuolet esittivät omat näkemyksensä ja lisäselvitysten tarpeet. Selvityksen laatijana kerroimme edellisen selvityksen sisällöstä ja kuinka tämä selvitys tulee täydentämään sitä.

Lähtöaineistoksi saimme Niuvanniemen sairaalan ylipuutarhuri Ari Pyyköselältä laatiman puistoselvityksen vuodelta 2005. Lisäksi saimme vanhoja valokuvia.

Kenttätöyöt tehtiin valokuvaamalla ja havainnoimalla toukokuussa. Lisäksi Sauvo Henttonen täydensi aineistoa kesäkuussa. Alueen laajuuden vuoksi tämä jaettiin eri osioihin, joita on koko alueella 20 kappaletta.

Selvityksessä käytettiin lähteinä Kansallisarkiston Helsingin ja Joensuun toimipaikkojen aineistoja ja Senaatti-kiinteistöjen arkistoaineistoja. Myös Kuopion kaupunginarkistossa tutkittiin rakennuslupa-aineistoja ja Niuvanniemen sairaalalla tutkittiin vanhoja valokuvia.

Selvitys laadittiin samoilla periaatteilla kuin rakennushistoriaselvitykset yleensäkin laaditaan. Poikkeuksena oli selvityksen kohdistaminen ympäristöön, puihin ja muihin kasveihin.

Niuvanniemen sijainti Kallaveden rannalla. Selvityksen laatija on merkanut kiinteistön rajat karttaan punaisella.

Lähde: MML 2020/04.

Alueen kuvaus

Niuvanniemen sairaala sijaitsee vajaan neljän kilometrin päässä Kuopion keskustasta Kallaveden rannalla. Sairaala-alue rakennettiin Fagernäsin tilan pohjoispuolelle 1880 -luvulla, ja entisen tilan rakennusryhmän kohdalle tehtiin taloudenhoitajan asuinrakennus sekä maatalousrakennuksia. Sairaalaan varten ostetun Fagernäsin tilan maat olivat 1870 -luvun lopulla osittain pelloiksi tai niityiksi raivattuja ja osittain metsää. Sairaalaan lähiympäristön pelto-, niitty- ja metsäalueet ovat pysyneet suunnilleen samanlaisia koko sairaalan historian ajan. Sairaalan keskusryhmän länsipuolelle Kallavettä kohti matalasti laskeutuvalla rinteellä tehtiin sairaalan hyötypuutarha, ja se sijaitsee samalla paikalla edelleen. Alueen pohjoisosassa oli peltoja ja niittyjä ja muutamia torppia 1800 -luvun lopulla. Alueelle tehtiin sairaalan toiminta-aikana joitakin henkilökunnan asuinrakennuksia, joista suurin osa on myöhemmin purettu. Sairaalan keskusryhmän itäpuolella Kangaslammen ja Puijonsarven välissä olevalle alueella on koko sairaalan historian ajan ollut peltoalue.

Entinen Fagernäsin tila on yksityisomistuksessa ja myöskään henkilökunnalle rakennetulla asuinalueella ei asu enää vain sairaalan henkilökuntaa.

Alue rajautuu koillisessa Niuvantiehen ja idässä Puijonsarventiehen. Pääasiallinen kulku alueelle toimii Niuvantien ja Niuvankujan kautta.

MAISEMA

Selvitettävä alue on kooltaan noin 91 ha ja kiinteistötunnus on 297-404-1-23 (Niuvanniemi). Alue on maastonmuodoltaan kumpuilevaa. Suurin osa alueen pelloista on edelleen viljelyskäytössä, mikä on maiseman säilymiselle tärkeää. Alue koostuu metsäisestä harjusta, laajoista pelloista, yhdestä lammesta ja Kallaveden rannoista.

PUISTOT JA PUUTARHAT

Kaikki varsinaiset puistot sijoittuvat sairaalan rakennusryhmän ympärille ja alueelle johtavan tien yhteyteen. Puutarha sijoittuu sairaala-alueen länsipuolelle Kallaveden rantamaisemiin.

Aluetta luonnehtivat merkittävät männikkökankaat, kujanteet ja puistojen rakentaminen rakennuskantaan ja Kallaveden suhteuttaen. Merkittävää on ollut luonnon tarjoamien lähtökohtien hyväksi käyttäminen. Aluetta leimaavat komeat kangasmänniköt sekä rantojen rehevyys. Myös Fagernäsin kartanon kulttuurimaisemat on otettu hyvin huomioon. Maisemanhoidollinen viljely jatkuu pelloilla sopimusviljelijän toimesta. Alue on yksi valtakunnallinen rky-alue (rakennettu kulttuuriympäristö).

Tähän ilmapäkuvaan on merkitty Niuvanniemen ja lähiympäristön paikan-nimiä.
Lähde: MML 2020/04.

Suojelustatus

Niuvanniemen sairaala-alue on suojeltu asetuksella 480/85 (Ympäristöministeriö, 5.9.1994, päätös 1/562/94). Suojelupäätöksen mukaan sairaalapiha, maatalouspiha ja pesulan piha ovat suojeltu merkinnällä S4, alue suojellaan: *"Rakennettu alue suojellaan. Alueella on suojeltujen rakennusten ohella muitakin ja sille voidaan uudisrakentaa Museoviraston hyväksymällä tavalla. Alue rajataan suojelupäätöksessä."*

Suojelupäätöksellä on suojeltu myös joidenkin rakennusten ulkoasu merkinnällä S2 *"rakennus suojellaan osittain"*, mutta päätöksessä luvattuja opetusministeriön soveltamisohjeita rakennuksen erikseen suojelluista osista (esim. ulkoasu, tietyt huonetilat) ei ole laadittu. Viereiseen karttaan on merkitty suojelupäätöksessä rajattu alue ja ulkoasultaan suojellut rakennukset.

Niuvanniemen sairaalan alue kuuluu myös Valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY). RKY-aluerajaus on suurempi kuin asetuksella rajattu alue. Alueen kuvaus RKY-listauksessa alkaa näin: *"Niuvanniemi on Suomen toiseksi vanhin mielisairaalaksi suunniteltu sairaala. Sairaalan pihapiirit, ympäröivät pellot, niityt ja rantavyöhyke ovat kiinteä osa sairaalan potilashoidon historiaa ja ne muodostavat edelleen laajan ja merkittävän sairaalan talouteen liittyneen kulttuurimaiseman."*

Karttaan on merkitty vihreällä asetuksella suojellun alueen rajaus. Lisäksi vihreillä täplillä on merkitty asetuksessa S2-merkinnällä suojellut rakennukset. Näiden rakennusryhmien pihapiirit (sairaalapiha, maatalouspiha ja pesulan piha) on suojeltu merkinnällä S4. Punainen aluerajaus on RKY-alueen rajaus.

Aiemmat inventoinnit

Niuvanniemen sairaalan alue on inventoitu vuosina 1980 ja 1990 Kuopion kaupungin tekemissä laajoissa inventoinneissa. Samoin alue sisältyy Kuopion rakennusperinnön ja kulttuuriympäristöjen hoito-ohjelmaan vuodelta 1995 ja Kuopion kulttuuriympäristön hoito-ohjelmaan vuodelta 2008, jossa kohteen valintaperusteet ja merkittävyys on kuvattu näin: *"Valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Suomen toiseksi vanhin psykiatrin sairaala, joka on edelleen alkuperäisessä käytössä. Sairaalan rakennukset pihapiireineen ja ympäristön viljelykset, puusto ja tiet muodostavat hoidetun, yhtenäisen kokonaisuuden"*.

Alueen ongelmakohdista on strategiassa kirjattu seuraavaa: *"Mahdollinen sairaala-alueetta ympäröivän peltoalueen rakentaminen ja uusien liikenneväylien linjaaminen alueen välittömään läheisyyteen."*

Toimenpidesuosituksena strategiassa esitetään: *"Laajan sairaala-alueen ydintoiminnot käsittävä tiivis rakennettu alue ympäristöineen säilytetään. Sairaalan lisärakentaminen toteutetaan olevan rakennusryhmän yhteyteen. Sairaalamiljöölle luonteenomaiset avoimet peltomaisemat ja metsäsaarekkeet säilytetään rakentamattomina. Entisellä maatilalla rakentaminen ohjataan olevan pihapiirin yhteyteen. Säilytystavoitteet otetaan huomioon asemakaavaa laadittaessa. Vanhan Niuvantien luonne säilytetään."* Senaatti-kiinteistöt teetti vuonna 2015 alueen rakennuskannasta rakennushistoriaselvityksen, jonka toteutti Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy.

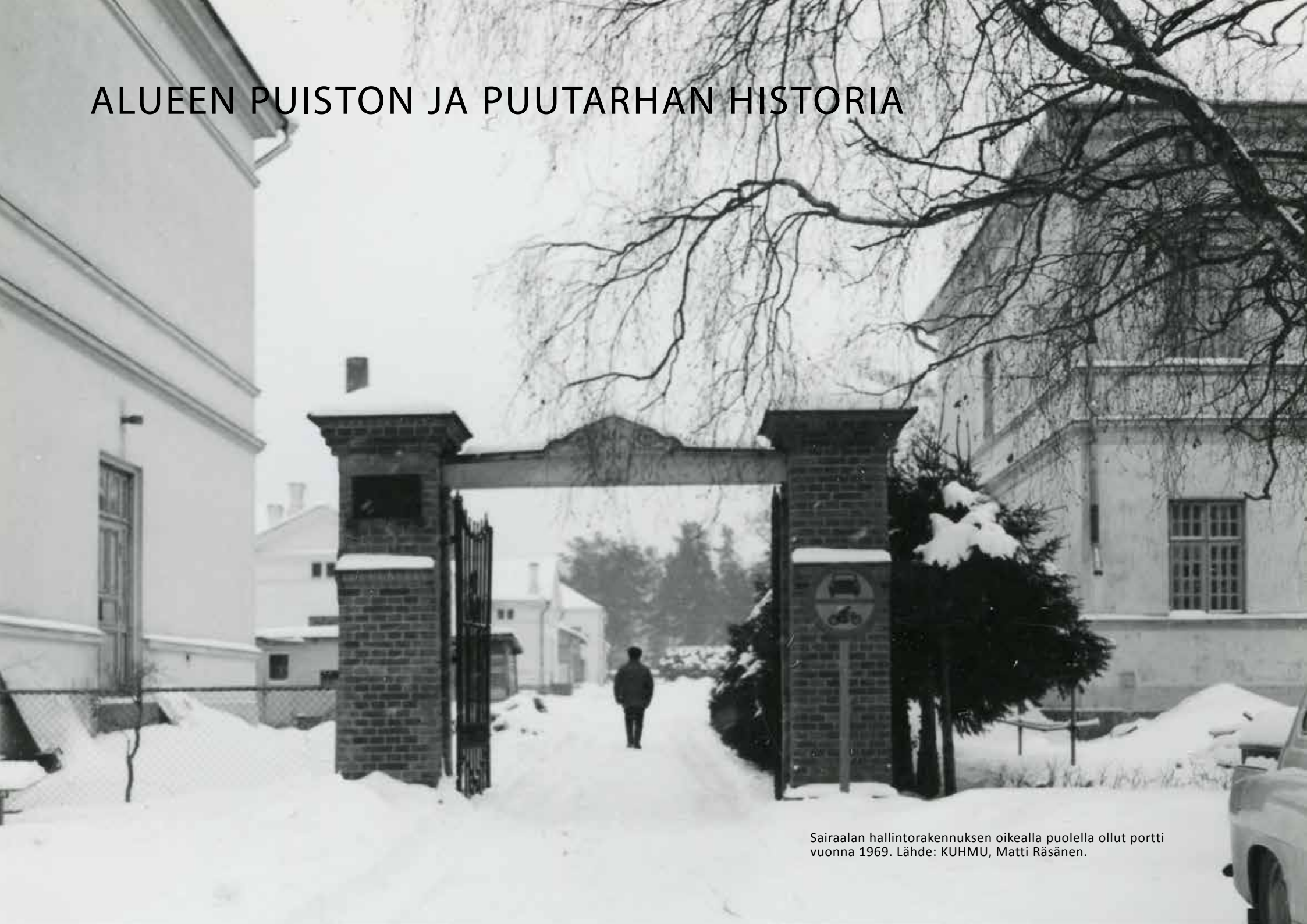
Kaavatiedot

Alueella ei ole asemakaavaa.

Kuopion kaupunkialueen yleiskaavassa (2001) keskeisen sairaala-alueen käyttötarkoitus on P, palvelujen ja hallinnon alue. Alueen pohjoisosan suuri peltoalue ja Niittyniemi on käyttötarkoitukseltaan E, erityisalue, ja alueen eteläosa on pääosin merkitty kerrostalovaltaiseksi asuntoalueeksi (AK), lukuunottamatta eteläosan rantavyöhykettä, joka on maa- ja metsätalousaluetta, jolla on ympäristöarvoja ja ulkoilukäyttöä (MU). Alue, jolla asetuksella suojellut rakennukset sijaitsevat on rajattu merkinnällä sr-2: *"Säilytettävä rakennus tai alue, kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokas alue, alueen osa tai kohde, joka tulee ainakin arvokkaimmilta osiltaan säilyttää. Säilyttäminen tutkitaan ja määritellään asemakaavassa."*

Kuopion seudun maakuntakaavassa (mv 23.8.2006) alueella on suojelumerkintä SR 11.601 (Niuvanniemen sairaala). Sairaalan alue esitellään kaavan liitteeksi tehdyssä *Kuopion seudun maakuntakaava -Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi* -julkaisussa (6.31 Niuvanniemen sairaala) ja alue on arvotettu valtakunnallisesti merkittäväksi.

ALUEEN PUISTON JA PUUTARHAN HISTORIA

Sairaalan hallintorakennuksen oikealla puolella ollut portti vuonna 1969. Lähde: KUHMU, Matti Räsänen.

Sairaala-alueen rakennushistoria tiivistetysti

Niuvanniemen sairaala on Suomen toiseksi vanhin mielisairaala rakennettu kokonaisuus. Ensimmäinen mielisairaala avattiin vuonna 1841 Helsingin Lapinlahden alueella. Se ei kuitenkaan pystynyt yksin turvaamaan koko maan psykiatrisen sairaalahoidon tarvetta, ja vuosien 1877-78 valtiopäivillä vahvistettiin päätös Kuopion lähelle rakennettavasta siirtola- eli farmijärjestelmän mukaan organisoitua hoitolaitoksesta.¹

Alueen rakentamisen aloitettiin vuonna 1881 Yleisten rakennusten ylihallituksen ensimmäisen arkkitehdin Georg Wileniuksen laatimien piirustusten mukaan. Sairaala rakennettiin alkuvaiheessa voimakkaasti ja rakentaminen jatkui lähes yhtäjaksoisesti vuoteen 1894 asti, jolloin sairaalassa oli tilat 310 potilaalle. Muita alkuvaiheen arkkitehteja olivat Werner Polón ja Emil Gustafsson. Vuonna 1909 valmistui vielä Magnus Schjerfbeckin piirtämä naispotilaiden osasto. Tämän jälkeen sairaalassa oli kolme miesten osastoa ja kolme naisten osastoa, ja tilaa 330 potilaalle. Sairaalan uusklassismityyliset paviljonkijärjestelmän mukaan rakennetut osastorakennukset yhdessä huoltorakennusten ja hallintorakennuksen kanssa muodostavat sairaala-alueen ytimen.

1900 -luvun alun jälkeen uusia potilasosastoja rakennettiin vasta 1960 -luvulla, kun vuonna 1963 valmistui osastot 11-13 käsittävä raken-

nus. Vuonna 1984 valmistui arkkitehdit Helander ja Leiviskän suunnittelema sali- ja työterapiarakennukset ja vuonna 2004 arkkitehti Kaisu Vasaran suunnittelema nuoriso-osasto. Olennaisena osana sairaalan rakennuskantaa ovat myös henkilökunnalle tarkoitettut asuinrakennukset. Alkuun henkilökunnan asuintiloja sijoitettiin osastorakennuksiin tai hirsisiin rakennuksiin osastojen läheisyydessä. Taloudenhoitajan ja ylilääkärin asuinrakennukset ulkorakennuksineen olivat erillään omina pihapiireinään. 1950- ja 1960 -luvuilla valmistui henkilökunnan asunnoiksi varattu kerrostaloalue. Ylilääkärin asuinrakennus purettiin ennen kuin uusi lääkäreille varattu rivitalo valmistui vuonna 1967. Entinen taloudenhoitajan rakennus ulkorakennuksineen eli nykyisin Fagnäsän kartanona tunnettu kiinteistö siirtyi yksityiseen omistukseen vuonna 2003, kun liikemies Matti Eestilä osti sen valtiolta.²

Niuvanniemen sairaala oli alun perin lähes omavarainen. Työhön kykenevät potilaat työskentelivät sairaalassa. Maatalous, puutarha ja karjanhoito olivat sairaalan työterapiaa alkuaikojen lähtien. Mallia mielisairaiden hoitoon haettiin Skandinaviasta ja Euroopasta, joissa mielisairaiden hoito oli kehittyneempää kuin Suomessa. Eurooppalaisista mielisairaaloista löytyi malli, jossa maataloustyöt kuuluivat

olennaisena osana sairaalan toimintaan.³ Maatila pysyi pitkään olennaisena osana sairaalan kokonaisuutta, mutta vähitellen maatilalla pitäminen tuli liian kalliiksi ja potilasterapiaan soveltuvia töitä etsittiin muilta aloilta. Viljanviljely loppui Niuvanniemen sairaalasta vuonna 1995, ja samana vuonna myös karja lähti navetasta. Pellot ovat sen jälkeen olleet vuokraviljelyssä. Sikala oli lopetettu jo vuonna 1967. Myös sairaalan oma pesula lopetettiin vuonna 1996. Puutarhalla kasvatetaan edelleen koristekasveja ja vihanneksia sairaalan tarpeisiin ja myös myytäväksi ulkopuolisille. Sairaalan työterapiaosastolla tehdään tekstiili-, askartelu-, puu- ja metallituotteita, joita myydään terapiatalon myymälässä.⁴

³ Vuorio 2010, 15-17.

⁴ Niuvanniemen nettisivut. Pyykönen 16.6.2020-

¹ Malmivuori 1985, 11.

² Vuorio 2011, 175.

Niuvanniemen historiallinen puutarha

Niuvanniemen sairaalan vaaleat kivirakennukset nähtynä Laivonsaaresta 1890 -luvun alussa.

Lähde: KUHMU, Karl Granit, 1890-1893 (osa kuvasta).

Tyypiltään Niuvanniemen puutarha on sairaalapuutarha ja se kuuluu instituutiopuutarhojen joukkoon, joita ovat myös kasarmien, vankiloiden, tehdasympäristöjen ja erilaisten muiden hoitolaitosten puutarhat.⁵ Puutarhojen ja puistojen on sanottu olevan yhtä aikaa sekä osa rakennusperintöä että luontoa. Ne ovat siis ihmisen haltuunsa ottamaa rakennettua luontoa.⁶ Niuvanniemen sairaalaa ympäröivässä maisemarakenteessa on edelleen näkyvissä alueella jo 1800 -luvun lopulla olleet tyypilliset piirteet eli vesistö, avoimet pellot ja kangasmetsä. Sairaalan rakentamisen myötä sisäänajoreittien varsille istutettiin koivukujia ja osa kangasmetsästä muutettiin metsäpuistiksi. Hyötypuutarha, ylläkäärin puutarha ja taloudenhoitajan puutarha (entinen Fagernäsin tilan rakennusryhmä) rajattiin kuusiain.

⁵ Häyrynen 2001, 24-25.

⁶ Kukkonen 2005, 4.

Myös koivukujat ja kuusiainat ovat alueella vielä osittain näkyvissä. Sairaalan keskusryhmän pihalle tehtiin istutuksia ja nurmikenttiä, joita halkoo hiekkakujanteet. Alusta lähtien merkittävä osa keskusryhmän pihaa ovat olleet myös aidatut kävelypihat paviljonkineen.

Koska hoidettu ympäristö, puistoalueet ja istutukset ovat aina olleet tärkeä osa sairaalan miljöötä, sairaalalla on ollut aina myös palkattu puutarhuri.

Niuvanniemen puutarhurit 1890 -luvulta lähtien:

Antti Kuokkanen 1893-1894

Konrad A. Jalava ?1907-1917

Hjalmar Saxbom 1917-1952

Arvo Aaltonen 1952-1963

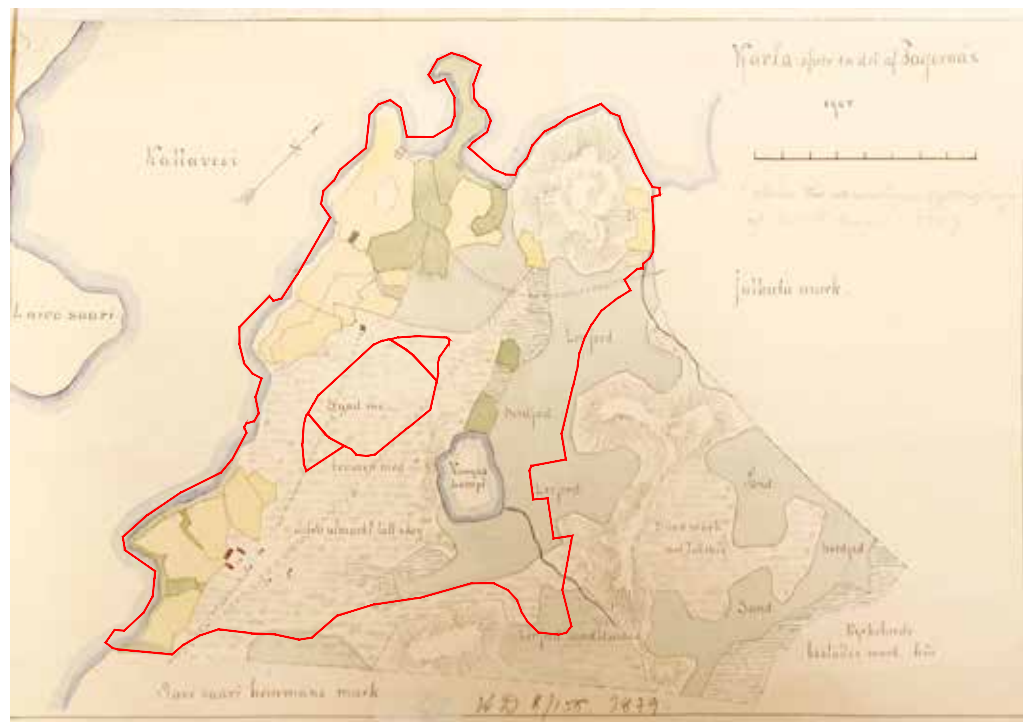
Toimi Rönkkö 1964-1994

Ari Pyykönen 1994-⁷

⁷ Vuorio 2010, 200.

Luonnonihana paikka laitokselle

Vuosien 1877-78 valtiopäivillä tehdyn päätöksen jälkeen ryhdyttiin etsimään sopivaa paikkaa mielisairaala varten Kuopion ympäristöstä. Ensiksi tutkittiin Savisaaren ja Niuvanniemen maatilat ja Kuopion kaupungin omistuksessa ollut Haapaniemen niemeke. Näistä kolmesta vaihtoehdosta lääkintöhallitus asetti etusijalle Niuvanniemen, mutta ennen lopullista päätöstä senaatti halusi kuulla Lapinlahden sairaalan ylilääkäri professori Anders Theodolf Saelanin mielipiteen ehdotetuista paikoista. Saelan sai tehtäväkseen tutkia myös mainittujen paikkojen lisäksi muita mahdollisia paikkoja Kuopion lähistöllä. Saelan matkusti kesällä 1879 Kuopioon ottaakseen selville ehdolla olevien mautilojen sopivuuden mielisairaalan sijoituspaikaksi. Tarkastuskäynti tehtiin lääninarkkitehti Ferdinand Öhmanin kanssa. Tutkimuksia on saattanut tehdä myös Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehtina tuolloin työskennellyt Jac. Ahrenberg. Sijaintipaikan valinnassa tuli ottaa huomioon monia asioita. Paikan tuli olla tarpeeksi suuri laajalle laitokselle, kulkuyhteydet piti olla hyvät, maaperän tuli soveltua viljelykseen ja puutarhanhoitoon ja toisaalta suurten kivirakennusten rakennuspaikaksi. Lisäksi lähistöllä tuli olla vesistö, jotta laitokseen saataisiin tarvittava käyttövesi. Paikan tuli olla myös tarpeeksi rauhallinen laitokselle. Saelan tutki Kuopiossa ollessaan Haapaniemeä, Kumpusaarta, Siikalahden luona ollutta kukkulaa, Siikalahden niemeä, Itkonniemeä, Savisaarta,

Mittakaavan alla on merkintä "hörer till Ahrenbergs beskrifning af den 16 augusti 1878" eli kartta on ilmeisesti liittynyt Ahrenbergin (mahd. Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Jac Ahrenberg) kuvailuun tai selitykseen alueesta. Selvityksen laatija on merkannut kiinteistön rajat karttaan punaisella. Lähde: KA.

Niuvanniemeä ja Särkiniemeä.⁸ Saelan arvioi parhaaksi paikaksi Niuvanniemen: "Mitä sitten tulee lähellä Savisaarta, viistoon yli salmen mannermaalla, Puijon niemekkeellä sijaitsevaan Fagnäsän eli Niuvanniemen mautilaan, on se erittäin luonnonihanalla paikalla, tarpeeksi etäällä kaupungista, asemansa puolesta erittäin rauhallinen ja miellyttävä. Sitä paitsi on kaikkialla tasaista ja hyvää rakennusperustaksi soveltuvaa maaperää. Seutu on terveellinen ja erinomaisen hyvää juomavettä on runsaasti saatavilla. Viljelysmaat sijaitsevat sillä tavalla, että ne helposti puutarhoiksi muutettuina ym-

päröivät kummaltakin puolen päärakennuksia. Heti näiden takana on tasainen mäntyharju, jonka upea havumetsä tarjoaa helpon mahdollisuuden laatia sinne kävelypuistoja. Edellä mainitun mäntyharjun kautta johtaa yksinäinen tie niemekkeen pohjoisessa päässä sijaitsevan, Kuopion kaupungille kuuluvan Julkula-nimisen tilan kautta kappalaisen virkatalolle. Näin ollen tämä tie on verraten vähän liikennöity. Luonto on siis varustanut tämän paikan niin suurilla etuisuuksilla, ettei muita Kuopion lähellä sijaitsevia paikkoja voi tämän puolesta Fagnäsän tilaan verratakaan."⁹

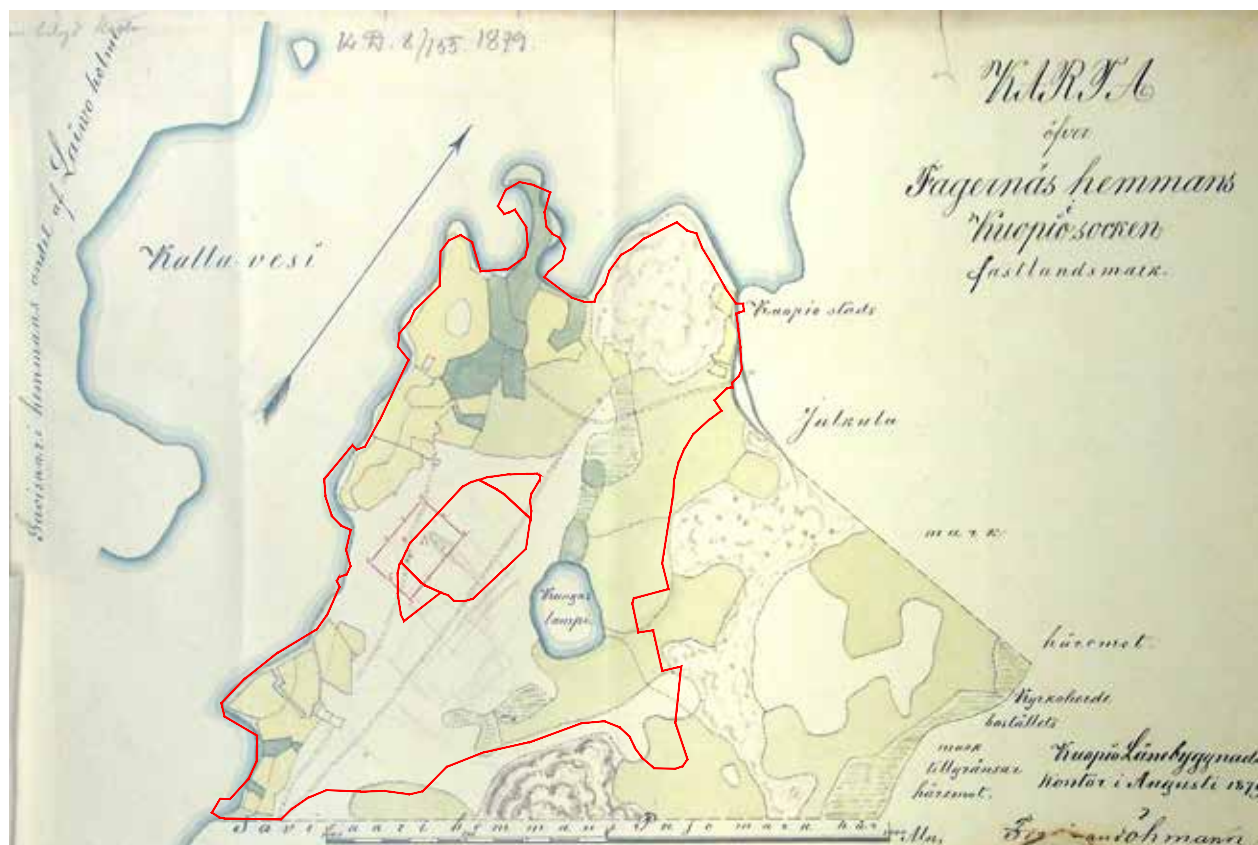
⁸ Malmivuori 1985, 11-16; Vuorio 2010, 19-20.

⁹ Malmivuori 1985, 14-15.

Luonnonympäristön katsottiin olevan mielisairaalle ihanteellinen. Mielisairaaloille oli tyypillistä se, että ne perustettiin maaseudulle. Syy oli käytännöllinen, kun esimerkiksi 1700-luvun Saksassa syrjässä olevia luostareita alettiin muuttaa mielisairaaloiksi. Lääkärit korostivat maaseudulle sijoitettujen laitosten terapeuttisia hyötyjä. Kaupunkien hälystä muualla olemisella oli heidän mielestään potilaalle myönteinen vaikutus luonnonläheisyyden, rauhan ja urbaanin sivilisaation rappiosta irtautumisen kautta. Kun potilas ensin asettui luonnon helmaan, voitiin aloittaa hoito ja palauttaminen osaksi järjestäytynyttä yhteiskuntaa.¹⁰

Karttapiirroksessa, jossa viitataan Ahrenbergin tutkimuksiin on merkintöjä maapohjan laadusta ja maankäytöstä Niuvanniemen tilan mailla. Nykyinen sairaalan alue on merkitty piirroksessa hiekkakangaspohjaiseksi erinomaiseksi mäntymetsäksi (sandmo bevuxen med delvis utmärkt tall skog). Metsäaluetta ympäröi niityiksi ja pelloiksi raivattuja alueita. Niittyjen maalajeiksi Öhman on merkinnyt saven tai hiekkapitoisen saven. Osa niityistä on ollut entistä kaskimaata (svedjad). Alueesta on myös lääninarkkitehti Ferdinand Öhmanin vuonna 1879 piirtämä kartta, johon on jo hahmoteltu sairaalan rakennusryhmän alue.

¹⁰ Pietikäinen 2013, 147.

Kuopion lääninarkkitehti Ferdinand Öhmanin vuonna 1879 laatima kartta Niuvanniemen alueesta. Sairaalan rakennusryhmän paikka on hahmoteltu karttaan. Selvityksen laatija on merkannut kiinteistön rajat karttaan punaisella. Lähde: KA.

Fagnäs eli Niuvanniemen tila

Niuvanniemellä on ollut yksi Kuopionniemen varhaisimmista taloista. Paikka on nimetty todennäköisesti varhaisimman tunnetun asukkaansa perusteella. 1550 -luvun tienoilla alueella isännöi Suni Niuta. Niutan suvun on arveltu olevan Rantasalmelta kotoisin.¹¹ Tätä 1500 -luvun asuinpaikan sijaintia on vaikea määrittellä, mutta myöhemmin Niuvanniemen kylän talo nro 1 nimeltään Fagnäs sijaitsee suunnilleen sillä paikalla, johon Niuvanniemen sairaalan perustamisen yhteydessä rakennettiin taloudenhoitajan pihapiiri. Fagnäs-nimitys kertoo paikan luonteesta: fager= ruotsiksi kaunis, näs = kannas tai niemi.

1700 -luvulla Fagnäs kuului Argillanderin suvulle, joka piti kestikievaria Niuvassa 1700 -luvun puolivälistä lähtien.¹²

Niuvanniemen tila oli kooltaan hyvin suuri. Isojaon päättyessä vuonna 1806 se käsitti yhteensä 383,37 hehtaaria maata Niuvanniemellä, Laivonsaarissa ja pienemmissä Kallaveden saarissa.¹³

1800 -luvulla tila oli pitkälti Melartinin suvun hallussa ja valtio lunasti tilan maanmittari Johan Melartinin perikunnalta 45 000 markalla vuonna 1880.¹⁴

Ajan kuopiolaiset vierastivat Fagnäs-nimeä. Esimerkiksi Savo-lehdessä kirjoitetaan sairaalan rakentamista käsittelevässä jutussa

11 Soininen 1961, 85, 363.

12 Lappalainen 1982, 43, 185.

13 Hietanen 1975, 93; Vuorio 2010, 21.

14 Vuorio 2010, 21-22.

Fagnäsin tilan maat vuonna 1880 laaditussa tiluskartassa. Tilan päärakennusryhmä on sijainnut alueen eteläosassa. Pohjoisosassa on ollut muutama torppa. Selvityksen laatija on merkannut kiinteistön rajat karttaan punaisella. Lähde: KA.

vuonna 1882: "Puheeseen puututtuamme tästä laitoksesta, emme voi olla mainitsematta siitä epäkohdasta, että tämän tulevan laitoksen viralliseksi nimeksi näyttään otetun "Fagnäs". Tämän paikan nimi on ikivanhoista ajoista asti ollut Niuvanniemi. Joku siinä asunut herrasväki on sitä ruvennut Fagnäsiksi nimittämään seu-

raten ajan tapaa, jonka mukaan herrastalolle ei kelvannut suomalainen nimi; mutta tuo Fagnäs ei ole ensinkään päässyt juurtumaan, itse Niuvanniemen läheisimmät naapurit eivät sitä tunne ja nyt kuitenkin näkyy loistelevan tuon tulevan suuren laitoksen virallisena nimenä."¹⁵

15 Savo 19.9.1882.

Sairaalan puisto ja istutukset 1800-luvun lopulla

Sairaala-alueen rakentaminen alkoi vuonna 1881. Ensimmäinen rakennusvaihe oli valmis vuoden 1885 alussa, jolloin sairaalaan pystytettiin ottamaan ensimmäiset potilaat. Sairaala-alueen rakentaminen kuitenkin jatkui vielä lähes 10 vuotta, ja todennäköisesti puutarhan istutuksia ja puukujanteita ryhdyttiin istuttamaan vasta 1880-luvun lopulla. Ainakin keväällä 1887 Uudessa Suomettaressa haettiin Niuvanniemen laitokseen puutarhuria: "Hyvillä todistuksilla varustettu puutarhuri tai taitava puutarhurin apulainen, jolla on kohtuulliset vaatimukset saapi paikan kun kirjoittaa Niuvanniemen laitokselle."¹⁶ Myös vuoden 1889 keväällä haettiin kesäksi puutarhuria: "Puutarhuri tulevaksi kesäksi, toukokuun puolivälistä; vaatimukset ovat: kelpoisuus, taitoja kyökkitarhan hoidossa, puiden istuttamisessa ja aistia puutarhan järjestämis- taidossa; palkka-ehdot 60 m:kaa kuukaudelta ja vapaa ylöspito; kirjeenvaihtoa tästä pitää Toht. A. Hårdh, Kuopio, Niuvanniemi."¹⁷ Puutarhurille oli valmistunut asuinhuoneet jo ensimmäisessä rakennusvaiheessa puurunkoiseen rakennukseen, joka sijaitsi suunnilleen nykyisen Hoitotyön hallinto -rakennuksen paikkeilla. Tämä rakennus tuhoutui tulipalossa vuonna 1886. Rakennuksessa oli ollut myös portinvartijan asuinhuoneet. Vuonna 1888 valmistui uusi portinvartijan asuinrakennus, johon tuli myös verstastilat. Todennäköisesti tällöin puutarhurin asuinhuoneet siirrettiin entiseen verstarakennukseen, joka sijaitsi sairaalarakennusten rannan puolelle. Sen viereen valmistui myös puutarhurin ulkorakennus.¹⁸

¹⁶ Uusi Suometar 17.3.1887.

¹⁷ Uusi Suometar 24.4.1889

¹⁸ Uusi Suometar 29.9.1886; Savo-Karjala 24.2.1888.

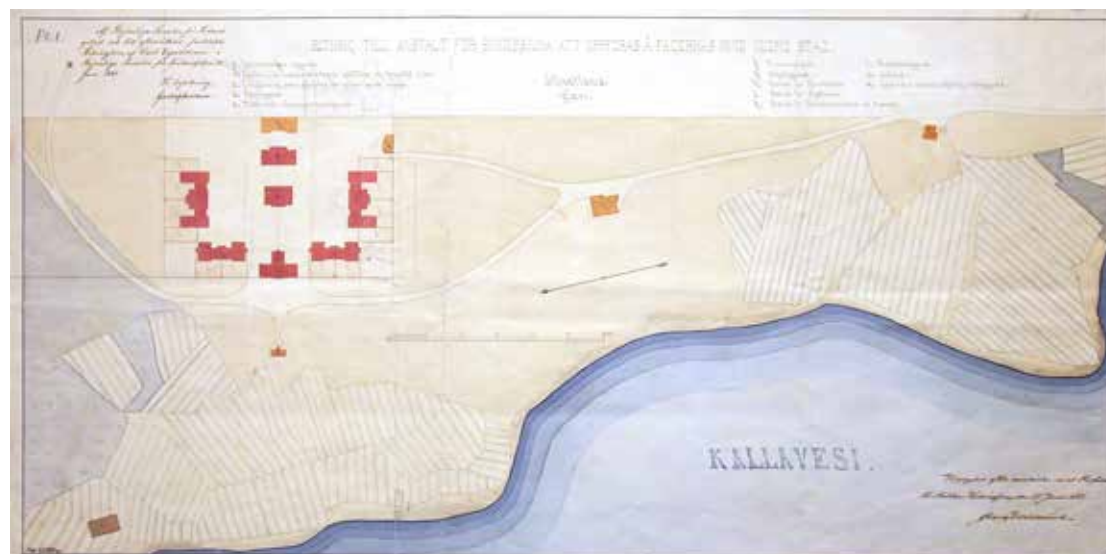
Puutarhuri tulevaksi kesäksi, toukokuun puolivälistä; vaatimukset ovat: kelpoisuus, taitoja kyökkitarhan hoidossa, puiden istuttamisessa ja aistia puutarhan järjestämis- taidossa; palkka-ehdot 60 m:kaa kuukaudelta ja vapaa ylöspito; kirjeenvaihtoa tästä pitää Toht. A. Hårdh, Kuopio, Niuvanniemi.

Lähde: Uusi Suometar 24.4.1889

Ilmoituksia.
Puutarhurit.
Hyvillä todistuksilla varustettu puutarhuri tai taitava puutarhurin apulainen, jolla on kohtuulliset vaatimukset, saapi paikan kun kirjoittaa Niuvanniemen Laitokselle, (S. D. 316) Kuopio.

Lähde: Uusi Suometar 17.3.1887

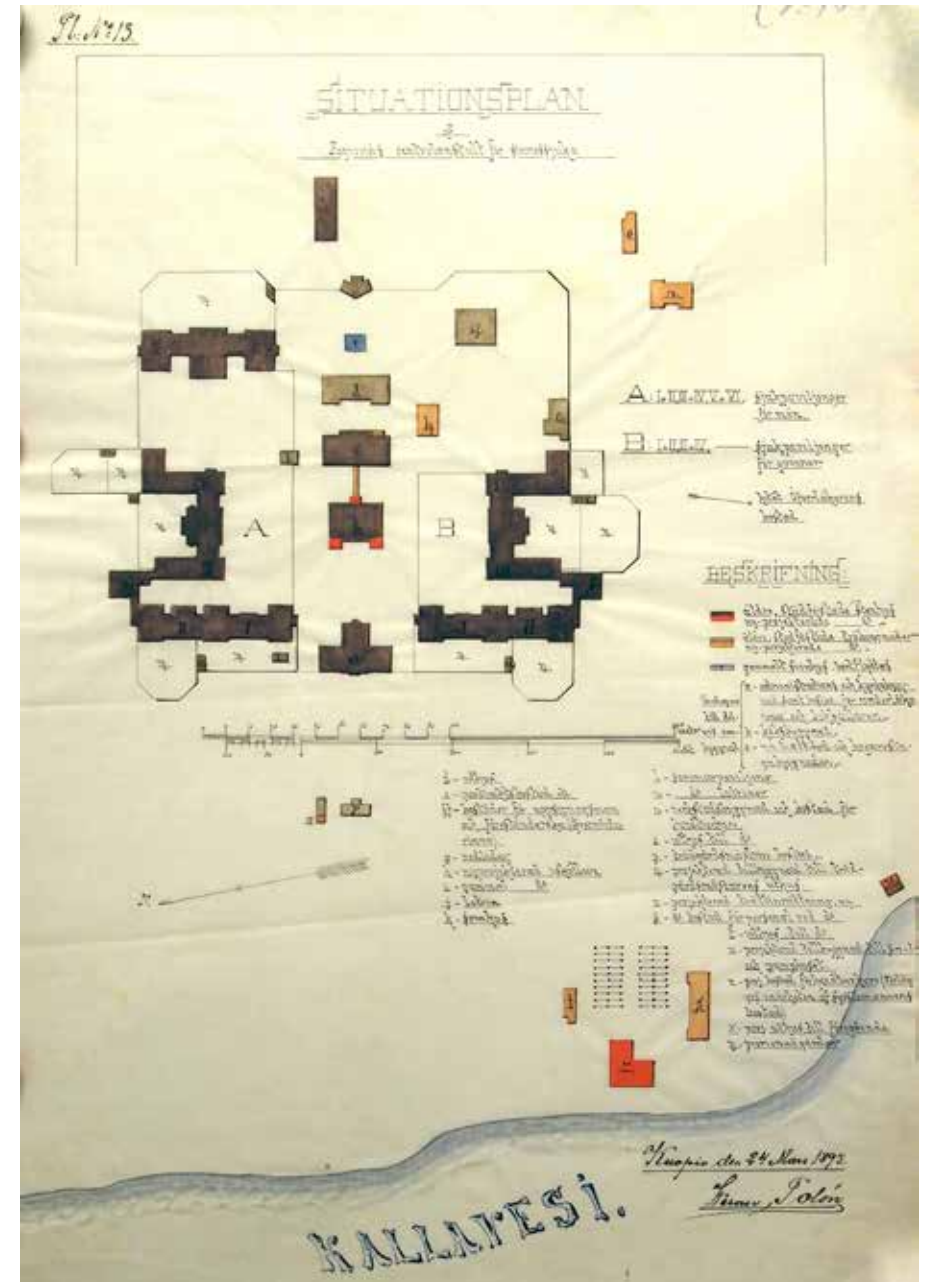
Ensimmäinen asemapiirros sairaala-alueesta vuodelta 1881. Lähde: KA.

Lähde: KA.

Vuonna 1894 sairaalan rakennuskokonaisuus oli valmis ja sitä esiteltiin Uuden kuvalehden artikkelissa. Tekstissä on maininta myös istutuksista: "*Pihan sisus on istutuksilla kaunistettu.*" Pihan sisuksella tarkoitetaan keskuspuhan aluetta.¹⁹ 1890 -luvun alusta on myös ensimmäiset valokuvat sairaala-alueesta, ja näissä valokuvissa voidaan nähdä nuoria puuntaimia, siistejä nurmi- ja kivetysalueita ja kukkaistutuksia piha-alueella.

Varhaisiin asemapiirroksiin ei ole merkitty kasvillisuutta eikä ainakaan tämän selvitystyön yhteydessä löydetty pelkästään sairaala-alueen kasvillisuuteen liittyviä suunnitelmia. Keskuspihan pensas- ja kukkaistutukset, kävelytiet ja nurmikentät kuuluivat itsestään selvänä osana kokonaisuuteen. Valtionlaitosten, kuten sairaaloiden ja esimerkiksi kasarmien alueet suunniteltiin kokonaisuudeksi, joissa kauniit piha-alueet olivat olennainen osa rakennusryhmää. Usein tämänkaltaisissa laitoksissa puutarhaa ryhdyttiin rakentamaan varsinaisen toiminnan jo käynnistyttyä, jolloin sen rakentamiseen pystyttiin käyttämään esimerkiksi potilaiden tai asevelvollisten työpanosta.²⁰

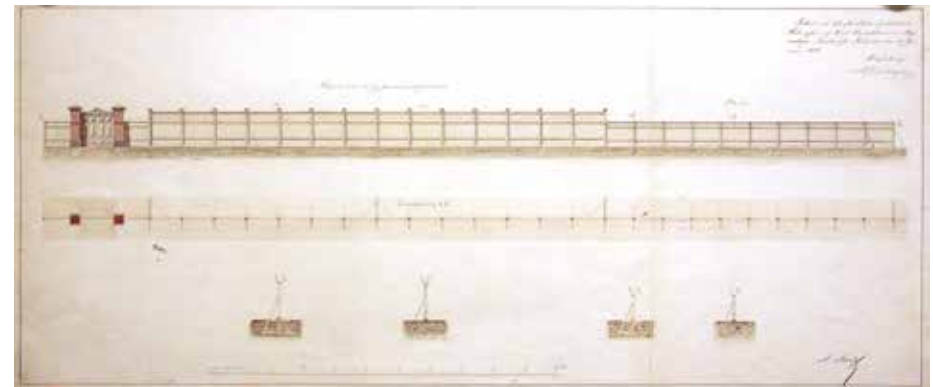

19 Uusi kuvalehti 1.9.1894.

20 Rappe 2005, 121.

Kaksi Karl Granitin ottamaa valokuvaa Niuvanniemen sairaalasta luultavasti 1890 -luvun alussa. Osastoihin liittyvät kävelypiha olivat aidattu korkealla umpinaisella lankkulaudalla. Sairaalan rakennusten keskusryhmän sisäpihalla aidat olivat matalampia ja kevyempiä verrattuna kävelypihojen aitoihin. Rakennusten väliin jäävillä alueilla oli nurmikenttiä istutuksiin. Lähde: KUHMU, Karl Granit, 1890-93.

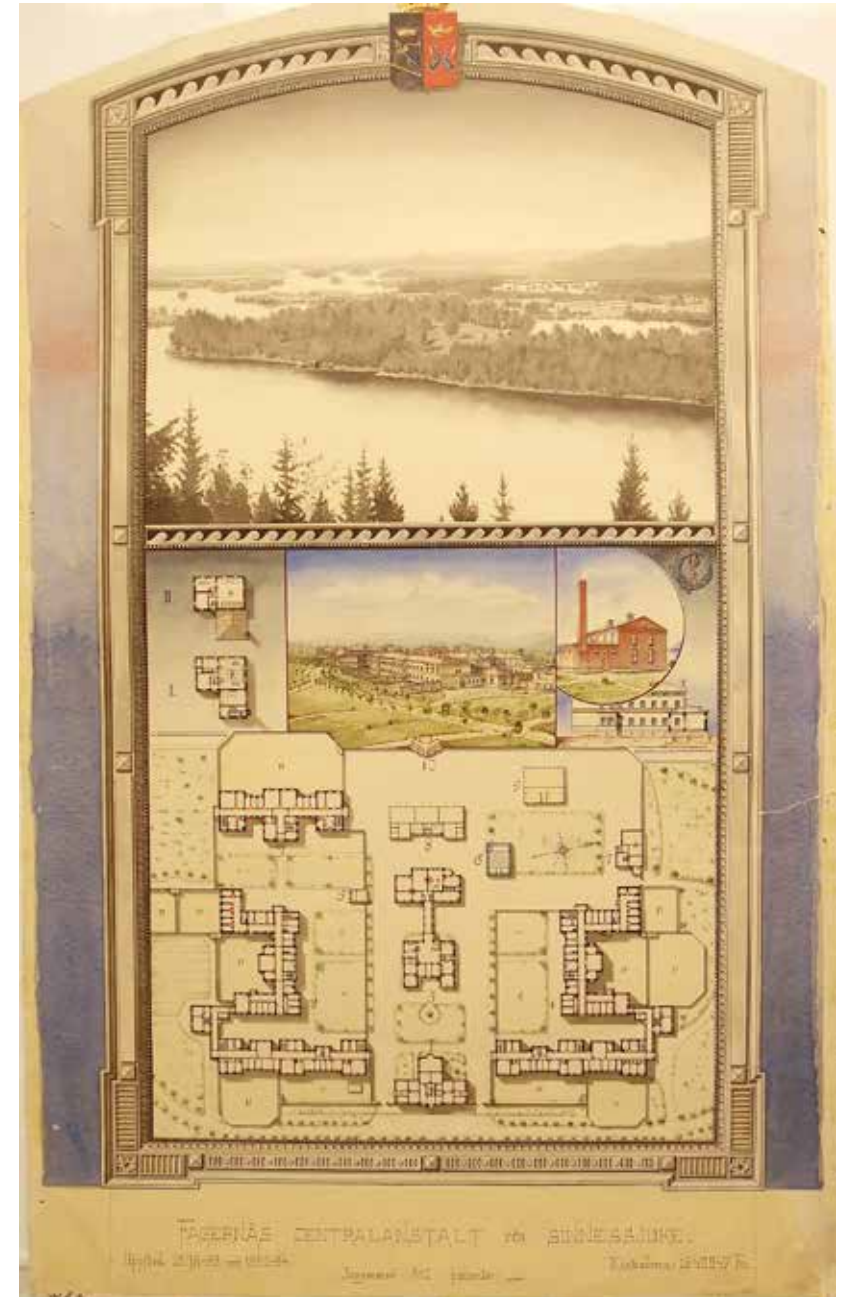
Kävelypihojen aitojen piirustus vuodelta 1884. Lähde:KA

Sairaalan paviljonkimalli

Sairaalan keskusryhmän rakennukset tehtiin ns. hajasijoitetun paviljonkisairaalan mallilla. Paviljonkimalli oli alkanut yleistyä eurooppalaisessa 1800 -luvun puolivälin sairaalarakentamisessa. Hajasijoitetussa paviljonkimallissa pystyttiin tehostamaan osastojen ilmanvaihtoa ja valoisuutta sekä estämään tartuntatautien leviäminen osastolta toiselle. Paviljonkimallia pidettiin myös miellyttävämpänä vaihtoehtona kuin yhtä suurta rakennusta. Tärkeä osa toipumisen edistämässä oli myös paviljonkimalliin kuuluvan puutarhan sijoittelulla. Niuvanniemessä sairaalapaviljonkirakennukset sijoitettiin U-kirjaimen muotoon siten, että toisella puolella olivat naispotilaat ja toisella miespotilaat ja keskellä osastoja oli hallinto- ja talousrakennukset. Sairaala-alue oli valmistuessaan hyvin vaikuttava vaaleine osastorakennuksineen ja edistyksillisine pesulaitoksineen. Sairaala-alue laadittiin näyttelyjuliste vuoden 1900 Pariisin maailmannäyttelyä varten. Julisteen yläosassa on kuvattu kuinka suuret vaaleat kivirakennuksen nousevat Niuvanniemen rinteellä keskellä luonnon helmaa. Alaosassa on sairaalan keskusryhmän asemapiirros, ja näkymä hieman kauempaa, johon on kuvattu myös sairaalalle johtavan tien koivukujanteet. Rantaan tehty uudenaikainen pesula on myös kuvattu julisteessa.²¹

²¹ Paatela 2003, 33-35; Rieki 2005, 234; Therman 1916, 131.

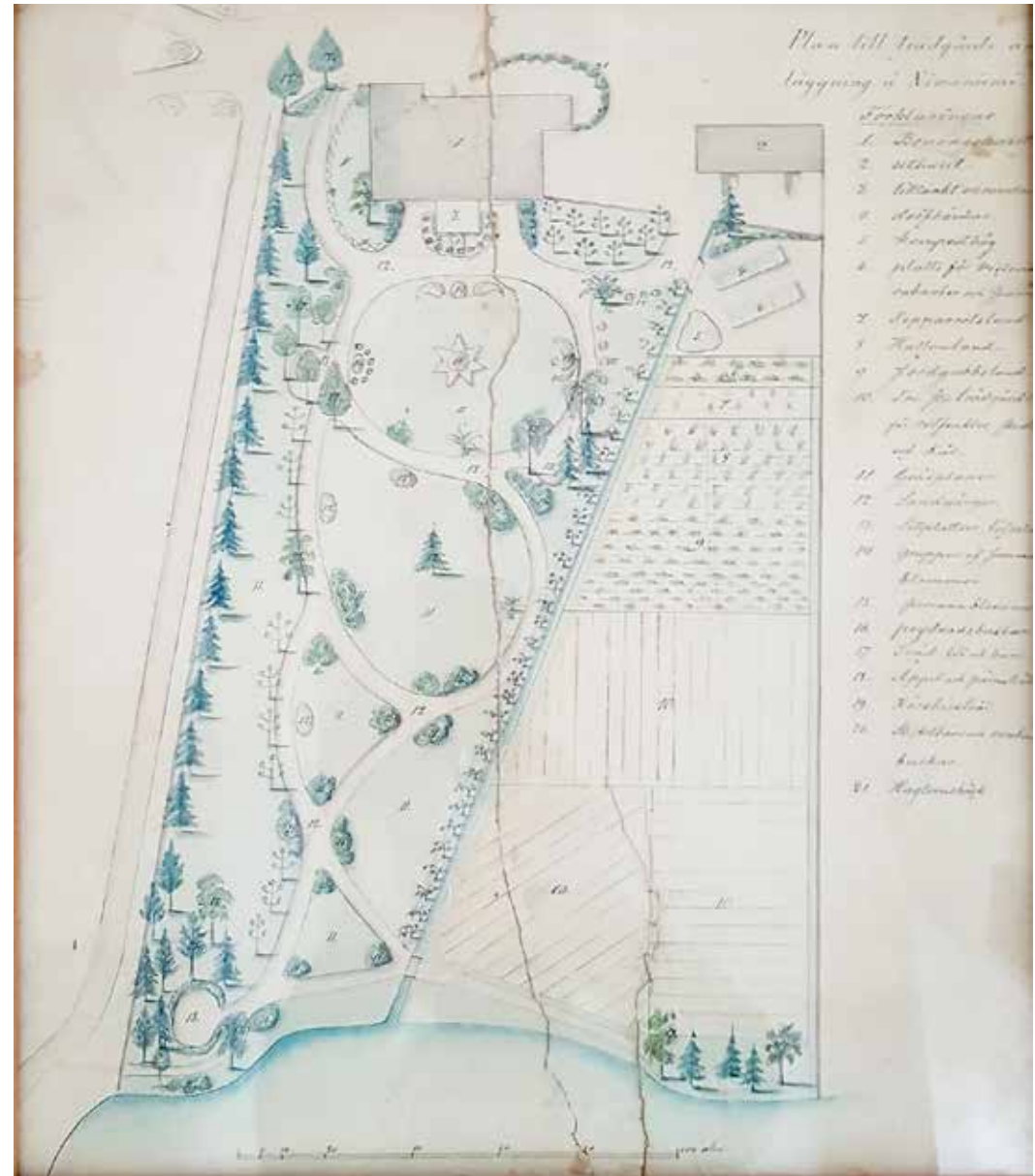
Pariisin maailmannäyttelyyn 1900 tehty juliste Niuvanniemen sairaalasta. Lähde: KA.

Ylilääkärin asuinrakennuksen puutarha 1800 -luvun lopulla

Ainoa varhainen puutarhasuunnitelma Niu-
vanniemen alueelta on ylilääkärin asuinra-
kennuksen puutarhaan liittyvä suunnitelma, joka
todennäköisesti on tehty 1880 -luvun lopulla.
Suunnitelmassa ei ole tekijää tai päivämäärää,
mutta ajoituksen voi arvioida sen perusteella,
että piirustukseen on merkitty "tilltänkt ve-
randa" eli "aiottu veranta" asuinrakennuksen
Kallaveden puoleiselle julkisivulle. Tähän ve-
rantaan on Kansallisarkiston kokoelmissa lääninarkkitehti Ferdinand Öhmanin piirustukset
vuodelta 1888 ja 1890 -luvun alussa otetuissa
valokuvissa veranta on jo rakennettu. Suunni-
telmassa on kuvattu asuinrakennuksen ja ran-
nan välinen alue, jolle sijoittuu koristekasvein
istutettu alue ja hyötykasvien alue.

Koristekasvein istutetulla alueella on mutkit-
televat hiekkakäytävät, joiden väliin jäävillä
ruohokentillä on kukka- pensas- ja puuistutuk-
sia. Asuinrakennuksen edustalla kukkaistu-
tukset on jäsennetty koristeellisiin muotoihin.
Tapa oli tyypillinen puutarha-arkkitehtuuris-
sa 1800 -luvun puolivälissä vahvistuneessa
eklektisessä tyyliässä, jossa luonteeltaan luon-
toa ihannovaan ja epäsäännönmukaiseen mai-
semapuutarhaan yhdistettiin muotopuutarhan
aineksia. Tyypillistä oli, että rakennusten lähel-
lä geometrisyyttä oli enemmän ja kauempana
puutarha muuttui vapaammaksi puutarhaksi.
Ylilääkärin asuinrakennuksen puutarhassakin
muotoon istutetut koristekukkaryhmät on si-
joitettu lähelle asuinrakennusta.²²

Puutarhasuunnitelma ylilääkärin puutarhasta 1880 -luvulta. Lähde: NIUSK.

²² Uino 1989, 68.

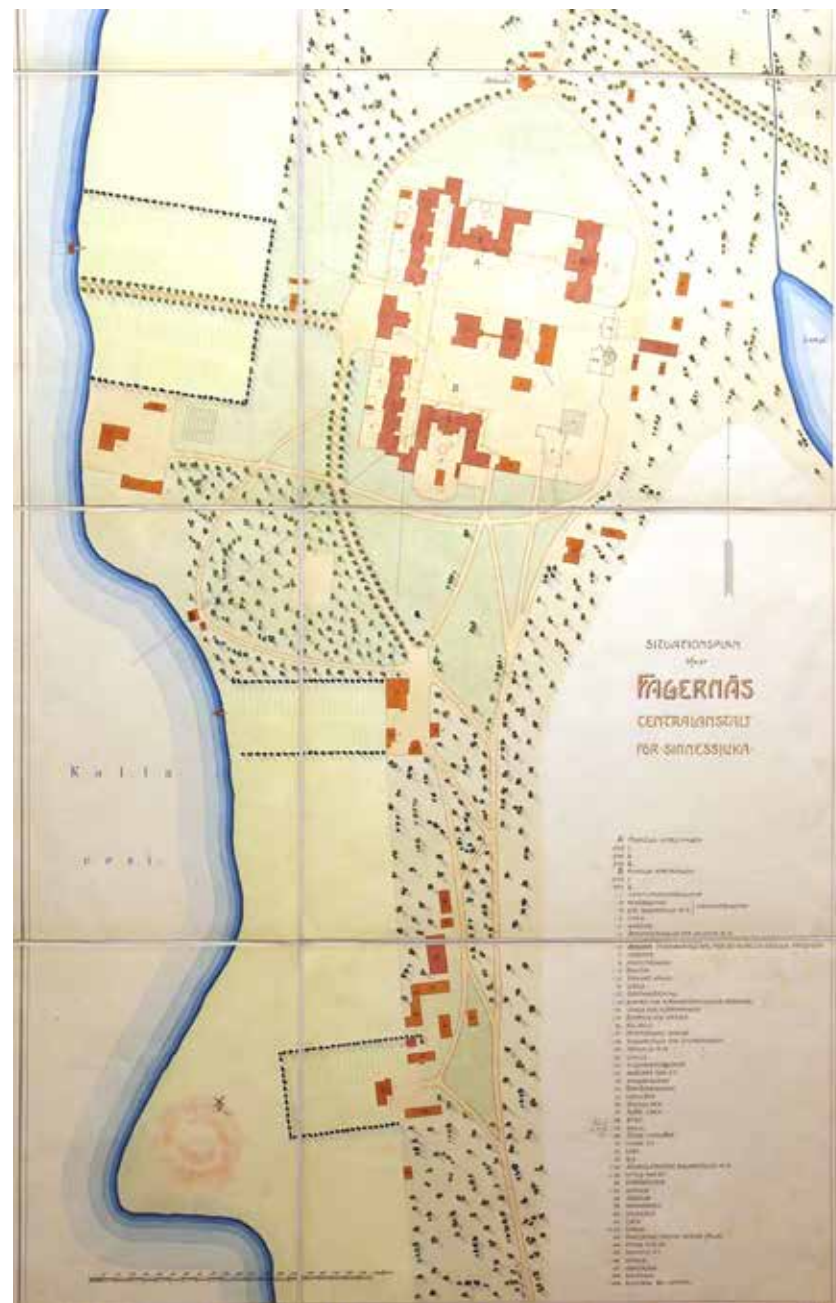
Puisto ja puutarha 1900 -luvun alussa

Vuodelta 1906 on T. Ahrenbergin laatima asemapiirros Niuvanniemen alueesta, johon on merkitty teitä reunustavat puut, kuusiaidat ja metsäpuistot. Kuusiaitoja istutettiin sairaalan hyötymäntien ympärille, ylläkäarin asuinrakennuksen puutarhan ympärille ja taloudenhoitajan asuinrakennuksen puutarhan ympärille. Asemakartassa näkyvät myös teiden varsille istutetut koivut.

Toisessa ajoittamattomassa, mutta luultavasti 1900 -luvun alkuvuosien karttapiirroksessa näkyvät myös henkilökunnan asuinpaikat alueen pohjoisosassa. Sairaalan perustamisen jälkeen sen mailta vuokrattiin tontteja henkilökunnan asuinrakennuksia varten. Osa henkilökunnan asuinrakennuksista oli sairaalan omistuksessa, mutta osa henkilökunnan. Näistä henkilökunnan omistamista asunnoista tuli myöhemmin paljon harmia, sillä perikunnat pitivät tietenkin omaisuudestaan kiinni. Yksi tällainen vuokratontin saanut hoitaja oli Knut Harald, jolle annettiin vuokratontti mäeltä sairaalan pohjoispuolelta. Paikka tunnetaan edelleen Haraldinmäkenä, vaikka rakennukset lunastettiin sairaalalle jo vuonna 1932, ja ne purettiin 1980 -luvulla.²³

²³ Vuorio 2010, 36.

Asemakartta vuodelta 1906.
Lähde: KA

Ajoittamaton karttapiirros Niuvanniemestä luultavasti 1900 -luvun alusta. Karttaan on merkitty myös henkilökunnan asuinrakennuksia alueella. Tässä näkyy jo hyötypuutarhan alustava sijainti.

Rakennusten käyttötarkoitukset vapaasti käännettynä Ruotsista (numerot vahvistettu piirrokseen):

1. Laitosrakennukset
 2. Laitoksen pesula
 3. Ylilääkärin asunto
 4. Tilanhoitajan rakennukset
 5. Hoitajien asuinrakennus
 6. Vuokralla
 7. Vuokralla
 8. Asuinrakennus 4 hoitajan perheille
 9. Hoitajan asuinrakennus
 10. Hoitajan asuinrakennus
 11. Hoitajan asuinrakennus
 12. Haraldin asuinrakennukselle suunniteltu tonttipaikka.
- Lähde: JKA.

1900 -luvun alussa alettiin pitää tärkeänä, että mielisairaalat poikkeaisivat mahdollisimman vähän tavallisista sairaaloista ja asuinrakennuksista. Tämä näkyi myös Niuvanniemen sairaalalla siten, että korkeista lankkuaitauksista pyrittiin siirtymään matalampiin säle- ja pensasaitoihin.²⁴ 1900 -luvun alussa osastojen kävelypihojen lankkuaidat muutettiin kevyemmiksi aidoiksi. Näiden aitojen viereen istutettiin kuusiaidat. Valokuvaaja Karl Granitin ottamista kuvista 1890 -luvun alussa näkyy, että alun perin keskuspihallakin oli puiset säleaidat. Ilmeisesti 1900 -luvun alussa niiden tilalle tehtiin kuusiaidat. Sekä kävelypihojen aidat että keskuspihan aidat näkyvät hyvin talvella 1928 otetussa viistokuvassa.

24 Therman 1916, 131.

Korkeat lankkuaidat vaihdettiin kevyempiin säleaitoihin 1900 -luvun alussa. Kävelypihojen säleaitojen viereen istutettiin kuusiaidat. Lähde: KUHMU, Viktor Barsokevitsch, 1893-1927.

Vihannekset hyötypuutarhasta, perunat maatilalta

Sairaalan kasvimaat sijaitsivat keskusryhmän länsipuolella kohti Kallavettä laskeutuvalla rinteellä eli paikalla, jolla puutarha toimii edelleen. Alueelle tehtiin ensimmäinen kasvihuone 1920 -luvulla ja 1950 -luvulla rakennettiin toinen, suurempi kasvihuone, jota on sittemmin laajennettu. Alueelle on myös siirretty myöhemmin joitakin vanhoja melko pieniä rakennuksia muualta sairaalan alueelta, ja rakennettu esimerkiksi kalustovajoja. Hyötypuutarhan alue on rajattu ympäristöstään kuusiaidalla, josta on jossain vaiheessa poistettu osa (ent. puutarhurin asunnon kohdalta).

Puutarhassa viljeltiin kasveja sairaalan omaan käyttöön. Esimerkiksi vuonna 1906 puutarha oli tuottanut seuraavia tuotteita: retiisiä, salaattia, pinaattia, kurkkuja, sokeriherneitä, silpoherneitä, papuja, perunoita, lanttuja, porkkanoita, punajuuria, palsternakkaa, retikkaa, selleriä, purjolaukkaa, keltalaukkaa, erilaisia kaaleja, raparperia ja humalaa. Lisäksi kasvatettiin omenaa, raparperia ja erilaisia marjoja talon tarpeisiin. Puutarhalla ryhdyttiin viljelemään myös tupakkaa vuonna 1918, ja siitä tulikin myöhemmin iso artikkeli. Kuivaamista varten oli oma huonetilansa. Sairaalan tarvitsema peruna kasvatettiin alueen pelloilla.²⁵

²⁵ Vuorio 2010, 116; Pyykönen.

Puutarha joskus 1900 -luvun alkupuolella nähtynä pesularakennuksen yläkerrasta tai katolta. Taustalla näkyy hallintorakennus. Lähde: NIUSK.

Puutarha kuvattuna Hallintorakennuksen ikkunasta. Etualalla näkyy entinen puutarhurin asuinrakennus. Myös hyötypuutarhan alueella oli koivukuja. Lähde: NIUSK.

*Hyönteistö kertomus
Niuvanniemen Keskussairaalasta
Puutarha tieltä v. 1906.*

<i>Hyönteistöistä.</i>			
<i>metallia 12 kpl.</i>	<i>ä</i>	<i>5</i>	<i>36 -</i>
<i>Lattiala</i>			<i>11 -</i>
<i>Spinaalia</i>			<i>10 -</i>
<i>Kierokuj. valkaisu kpl. 1680</i>	<i>ä</i>	<i>35 p</i>	<i>580 10</i>
<i>" röhkäsi " 1237</i>	<i>ä</i>	<i>2 p</i>	<i>24 24 4 24 34</i>
<i>iharoja</i>			
<i>Hyönteismatkat. 11. 835</i>	<i>ä</i>	<i>40 p</i>	<i>168 -</i>
<i>Kierokujamarkoja. " 162</i>	<i>ä</i>	<i>35 p</i>	<i>52 13</i>
<i>Kierokujat runa " 625</i>	<i>ä</i>	<i>35 p</i>	<i>212 30</i>
<i>" valkaisu v. 12</i>	<i>ä</i>	<i>35 p</i>	<i>4 26</i>
<i>" matk. " 8</i>	<i>ä</i>	<i>40 p</i>	<i>4 26 455 25</i>
<i>Lattiala.</i>			
<i>Loherherneitä. 11. 328</i>	<i>ä</i>	<i>20 p</i>	<i>65 60</i>
<i>Loherherneitä " 434</i>	<i>ä</i>	<i>15 p</i>	<i>110 10</i>
<i>Papuja kpl. 242</i>	<i>ä</i>	<i>45</i>	<i>108 20 237 61</i>
<i>Juurikasvia.</i>			
<i>Perunaita. 11. 54</i>	<i>ä</i>	<i>4-</i>	<i>216 -</i>
<i>Kanttuja. " 36</i>	<i>ä</i>	<i>4-</i>	<i>384 -</i>
<i>Porkkanaita " 56</i>	<i>ä</i>	<i>8-</i>	<i>288 -</i>
<i>Susijuuria. " 4</i>	<i>ä</i>	<i>8-</i>	<i>32 -</i>
<i>Parsienakka. " 5</i>	<i>ä</i>	<i>4-</i>	<i>20 -</i>
<i>Kattikaita. " 14</i>	<i>ä</i>	<i>2-</i>	<i>15 50</i>
<i>Kesäsi. kpl. 225</i>	<i>ä</i>	<i>10 p</i>	<i>22 50</i>
<i>Kurjulaakka. " 248</i>	<i>ä</i>	<i>4 p</i>	<i>19 84</i>
<i>Keltälaakka. kpl. 416</i>	<i>ä</i>	<i>25 p</i>	<i>104 - 116 84</i>
<i>Kasvit.</i>			
<i>Kalkakaalia. kpl. 1018</i>	<i>ä</i>	<i>25 p</i>	<i>254 51</i>
<i>Kasurissa. " 110</i>	<i>ä</i>	<i>10 p</i>	<i>11 -</i>
<i>Kasurissa. kpl. 3522</i>	<i>ä</i>	<i>15 p</i>	<i>528 80 904 30</i>
<i>Kasurissa. " 265</i>	<i>ä</i>	<i>15 p</i>	<i>114 75</i>
<i>Kasurissa. " 2</i>	<i>ä</i>	<i>8-</i>	<i>16 150 25</i>
<i>Summa kpl.</i>			<i>3186 23</i>

Tämä arkistodokumentti kertoo sairaalalla tuotetuista puutarhatuotteista vuonna 1906. Lähde: JKA.

Arkistokuva - nykytilanne -kuvapari hyötypuutarhan koivukujasta. Todennäköisesti koivut istutettiin 1900 -luvun alussa. Ne näkyvät vielä vuoden 1928 ilmakuvassa ja esimerkiksi viereisen sivun arkistokuvissa. Vuoden 1951 ilmakuvassa koivukujaa ei enää ole. Arkistokuva Lähde: NIUSK.

444 III M. KUOPIO, NIUVANNIEMI. 8.3.28. 15.4.25.200. GRÖHN

Näissä todennäköisesti toimistorakennuksen ikkunasta otetuissa kuvissa näkyy sairaalan sisäpihan istutuksia, nurmikenttiä ja hiekkakujanteita. Osa nurmikkoalueista oli rajattu pensasaidoin. Vasemmanpuoleinen kuva on hieman varhaisempi, koska sen oikeassa laidassa näkyy vielä jääkellarin rakennus, joka on purettu mahdollisesti 1940 -luvulla.

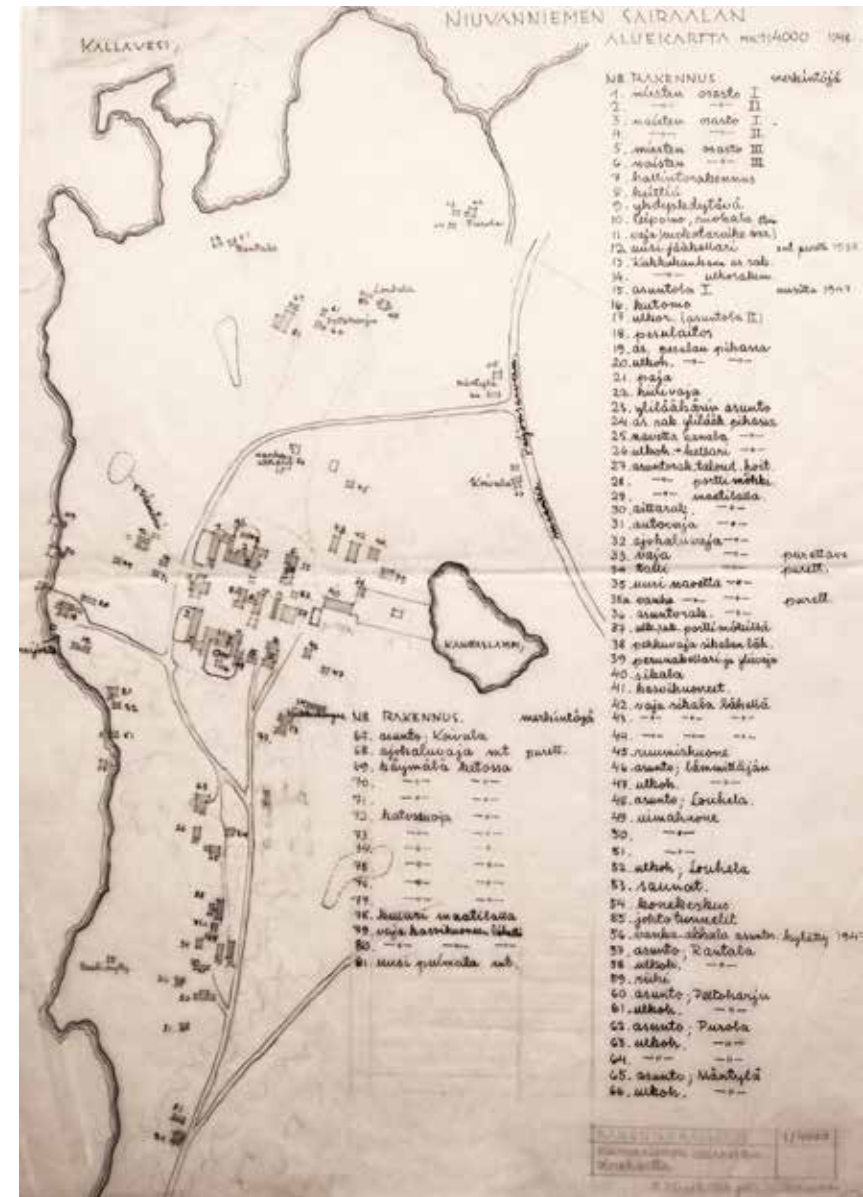
Lähde: Vasemmanpuoleinen arkistokuva NIUSK ja oikeanpuoleinen KUHMU, Tuttu Jänis, 1930-1959.

Laajennuksia, peruskorjausta ja alueluovutuksia 1900 -luvun puolivälissä

Aluekartta vuodelta 1948 kertoo henkilökunnan asuinrakennusten kasvaneesta tarpeesta. Useita rakennuksia on otettu asuinkäyttöön. Sotien jälkeen olisi ollut peruskorjausten aika, mutta sairaala ei saanut rahoitusta. Potilaat pääsivät karkailemaan osastoilta, koska ovet ja kalteri-ikkunat oli helppo tiirikoida. Samaan aikaan sairaalaa vaivasi henkilökuntapula, ja lisäksi huonossa kunnossa olleet henkilökunnan asuinrakennukset eivät houkuttelleet uusia työntekijöitä.²⁶ Alueen pohjoisosassa oli edelleen useampia henkilökunnan asuinrakennuksia.

Jälleenrakennuskausi vaikutti Niuvanniemeen sillä tavoin, että sairaala menetti osan maitaan vuoden 1945 maanhankintalain perusteella. Kallaveden pienillä saarilla olleet maat ja iso osa Laivonsaaren omistuksista jouduttiin luovuttamaan. Lisäksi kaupunkiasutus alkoi lähestyä sairaalaa, kun Rypysuon alueelle kaa-voitettiin joitakin asutustiloja. Myös Julkulan kaupunginosaa Niuvanniemen pohjoispuolelle ryhdyttiin rakentamaan.²⁷

Uusi mielisairaslaki tuli voimaan vuonna 1952. Siinä Niuvanniemen sairaala oli määriteltä krimiinaalimielisairaalaksi. Lain voimaantulon myötä ryhdyttiin myös peruskorjaamaan sairaalan rakennuksia. Rakennushankkeeseen kuului myös uuden henkilökunnan asuinalueen rakentaminen. Asuinalue sijoitettiin

Aluekartta vuodelta 1948.
Lähde: KA.

²⁶ Vuorio 2010, 156-166.

²⁷ Vuorio 2011, 12.

sairaalan keskusryhmän eteläpuolelle, Kiikkukankaana tunnetusta rakennuksesta hieman etelään. Vuoden 1951 ilmakuvassa näkyy jo ensimmäinen alueelle tehty henkilökunnan asuinrakennus, joka valmistui vuonna 1950. Asuinkerrostalojen rakentamisen myötä puustoa karsittiin, mutta alueelle jätettiin mäntyjä rakennusten väliin, joten se istuu luontevasti ympäröivään kangasmetsään.

Hyötypuutarhan alueelle rakennettiin uusi kasvihuone ilmeisesti 1950 -luvun alkupuolella. Vuoden 1951 ilmakuvassa se ei vielä näy.

Pesulan rannassa näkyy laivalaituri. Rantaa on täytetty, jotta halkolotjat ovat voineet rantautua.

Pellot olivat sarkajaossa ja peltolohkoja hallitsivat kookkaat heinäladot.

Ilmakuva vuodelta 1951. Ilmakuvassa näkyy kuinka sairaalan aluetta ympäröi vielä metsät. Vähitellen Julkulan ja Puijonlaakson alueille ryhdyttiin rakentamaan ja asutus tuli lähemmäksi sairaalan aluetta. Lähde: MML

Toteutuneita ja toteutumattomia suunnitelmia

Sairaala-alueen puistoalue on pääasiassa laajentunut sitä mukaa, kun alueelle on tehty uusia rakennuksia. Keskusryhmän pohjoispuolelle valmistui uusi osastorakennus (osastot 11-13) vuonna 1963. Rakennus tehtiin hyvin lähelle osastorakennuksia 3-4 ja 5-6.

Ylilääkärin asuinrakennus purettiin 1960 -luvulla ja suunnilleen samalle paikalle valmistui lääkäreille varattu rivitalo vuonna 1967. Tällöin entisen ylilääkärin puutarhan luonne muuttui yksityisestä yhteiseksi. Ilmeisesti eteläinen kuusiaita on edelleen samalla paikalla kuin 1880 -luvun puutarhasuunnitelmassa. Lisäksi 1880 -luvun puutarhasuunnitelma näkyy edelleen entisessä ylilääkärin puutarhasa siten, että entinen hyötypuutarhan osa on edelleen pääosin avointa ja pohjoisosassa, joka oli aikanaan kävelypuutarhaa puu- ja pensastutuksineen, on enemmän puustoa.

1970 -luvun lopulla sairaalan alueella tehtiin laajamittaiset tie-, piha- ja viemäröintityöt. Sairaala yhdistettiin Kuopion kaupungin runkoviemäriin vuonna 1977. Hankkeeseen kuului viemäriverkoston uusiminen, teiden päällystämistä, alueen valaistuksen uusimista ja lisäämistä ja uusia pysäköintialueita.²⁸

28 JKA.

Hallintorakennus kuvattuna suunnilleen samasta paikasta 1900 -luvun alkupuolella (Lähde: NIUSK), vuonna 1974 (Lähde: KUHMU, Martti Lähti) ja keväällä 2020.

Keskusryhmän itäpuolella ollut sikala purettiin todennäköisesti 1960 -luvun lopulla. Alueella jäi silloin joitakin pieniä apurakennuksia, jotka purettiin tai siirrettiin pois 1980 -luvulla, kun alueelle rakennettiin arkkitehdit Vilhelm Helander ja Juha Leiviskä suunnittelemat sali- ja terapiarakennukset. Rakennusten ympäristöille tehtiin nurmikko- ja istutusalueita, ja lisäksi niiden läheisyyteen tehtiin pysäköintialue. Näiden rakennusten jatkoksi kohti pohjoista rakennettiin vielä vuonna 2004 arkkitehti Kaisu Vasaran suunnittelema nuoriso-osastorakennus.

Sairaalan keskusryhmän itäpuolelle valmistuivat vuonna 1980 -luvun puolivälissä arkkitehtien Vilhelm Helander ja Juha Leiviskän suunnittelemat sali- (merkitty kuvaan numerolla 6) ja terapiarakennukset (merkitty kuvaan numerolla 7). Lähde: KKA.

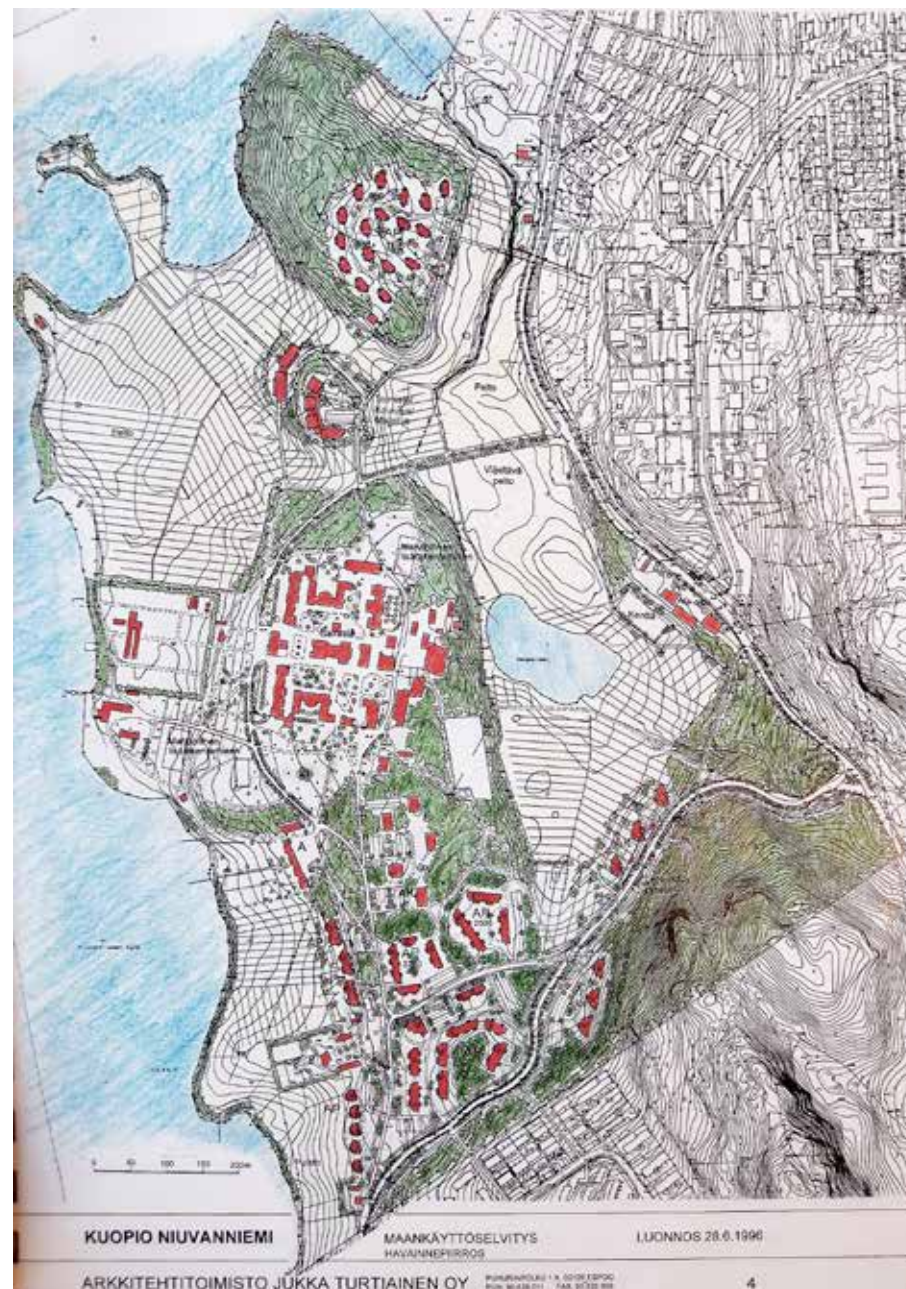

Vasemmalla arkistokuva 1970 -luvulta ja oikealla keväällä 2020 otettu kuva suunnilleen samasta paikasta. Lähde: Arkistokuva, KUHMU, Martti Lähti, 1974.

Kuopion kaupunki oli 1980 -luvulla puuhannut asemakaavaa alueelle, mutta jostakin syystä hanke ei silloin edennyt. Maat omistanut valtion kiinteistölaitos Kapiteeli Oy anoi vuonna 1996 alueelle asemakaavoitusta. Luonnos kaa-
vasta valmistui vuonna 1998. Alueelle suunniteltiin rakennettavaksi kerros- ja rivitaloja noin 650 asukkaalle, ja lisäksi toimistotiloja. Rakennettavasta asuinalueesta teetettiin sosiaalisten vaikutusten arviointi, jonka loppuraportin mukaan olisi ollut välttämätöntä rakentaa muuri sairaalan ja asuinalueen väliin. Muurin rakentaminen olisi ollut kallista ja toisaalta sen ymmärrettiin pilaavan miljöön, joten kaavoitushankkeesta luovuttiin.²⁹

29 Vuorio 2011, 173-174.

Todennäköisesti asemakaavahankkeeseen liittyvän maankäyttösuunnitelman kartta vuodelta 1996. Karttaan on merkitty uusia asuinalueita alueen pohjois- ja eteläosiin. Haraldinmäelle suunniteltiin toimistorakentamista. Lähde: SKA.

ALUEEN MAISEMALLISET OMINAISPIIRTEET

Tässä osassa esitellään varsinaista puistoaluetta ympäröivä maisemakokonaisuus.

Osa alueiden nimeyksistä on laadittu vain tätä selvitystä varten, eikä niitä ole syytä käyttää muissa yhteyksissä.

Aluekokonaisuuden ominaispiirteitä ovat vanhat männiköt, kumpuileva maasto ja selkeärajaiset pellot.

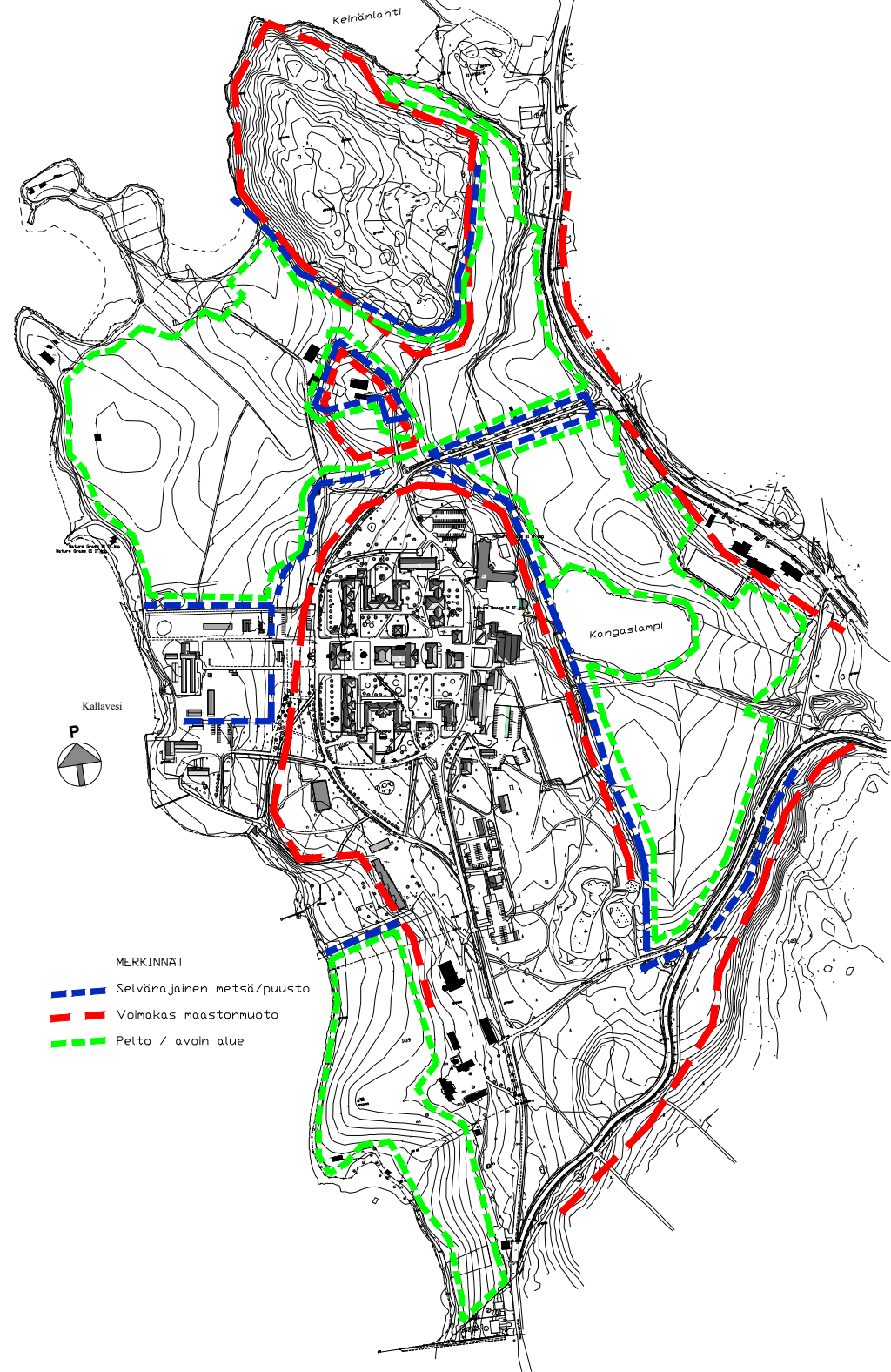
Varsinainen sairaalan alue koostuu muuta maisemaa korkeammalla olevasta metsäisestä harjusta, jossa sijaitsee kaikki alueen rakennukset ja puistot. Harjun itäreuna muodostaa maisema-alueen voimakkaimman ja alueen identiteettiä vahvistavan "selkärangan", joka on erittäin merkittävä osa kokonaisuutta. Tähän liittyy myös alueen itäpuolella oleva Kangaslampi.

Alueen vanhimmat pellot sijaitsevat ranta-alueilla Hyötypuutarhan, Peltoniemen ja Verilahden välisellä alueella sekä Fagernäsin tilan kohdalla. Myös Kallioniemen etelä- ja koillispuolilla on sijainnut 1800 -luvulla peltoja. Alueen itäpuolella on ollut myös avointa maisemaa, joka on koostunut savisista pelloista ja niityistä.

Harjua ympäröivät laajat ja pääosin vielä viljeltyt peltomaisemat, jotka päättyvät länsi- ja luoteispuolella Kallaveden rantatörmään. Peltomaisemat rajautuvat pohjoispuolella korkeaan ja metsäiseen Kallioniemeen, joka toimii selkeänä pohjoispuolen maisemallisena rajana ja taustana. Eteläpuolella harju tasoittuu ja liittyy Puijonlaakson ja Taivaanpankon jylhiin rinteisiin. Eteläpuolella Niuvantie ja tämän kaakon puolella oleva metsäinen rinne toimii myös selkeänä maisemallisena taustana alueen itäpuoliselle peltomaisemalle.

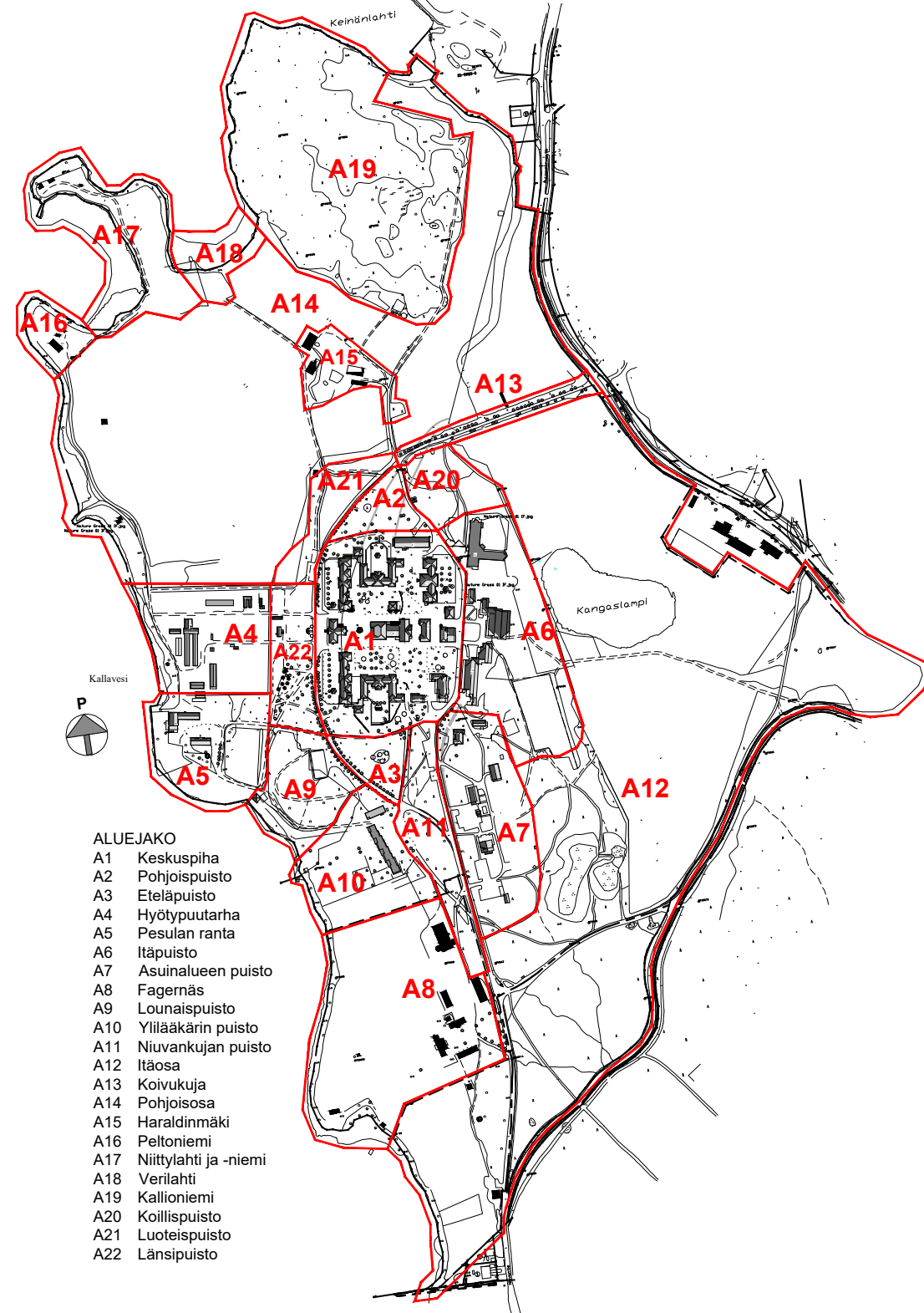
Koko alueen merkittävimmät maisemalliset elementit ovat harjun muodostama metsäinen sairaala-alueen sekä laajojen että kumpuilevien peltujen sekä tiheiden metsien muodostama kokonaisuus ja niiden voimakkaat kontrastit.

Alueen yksityiskohtaisemmat ominaispiirteet ovat kuvattuna karttaliitteissä.

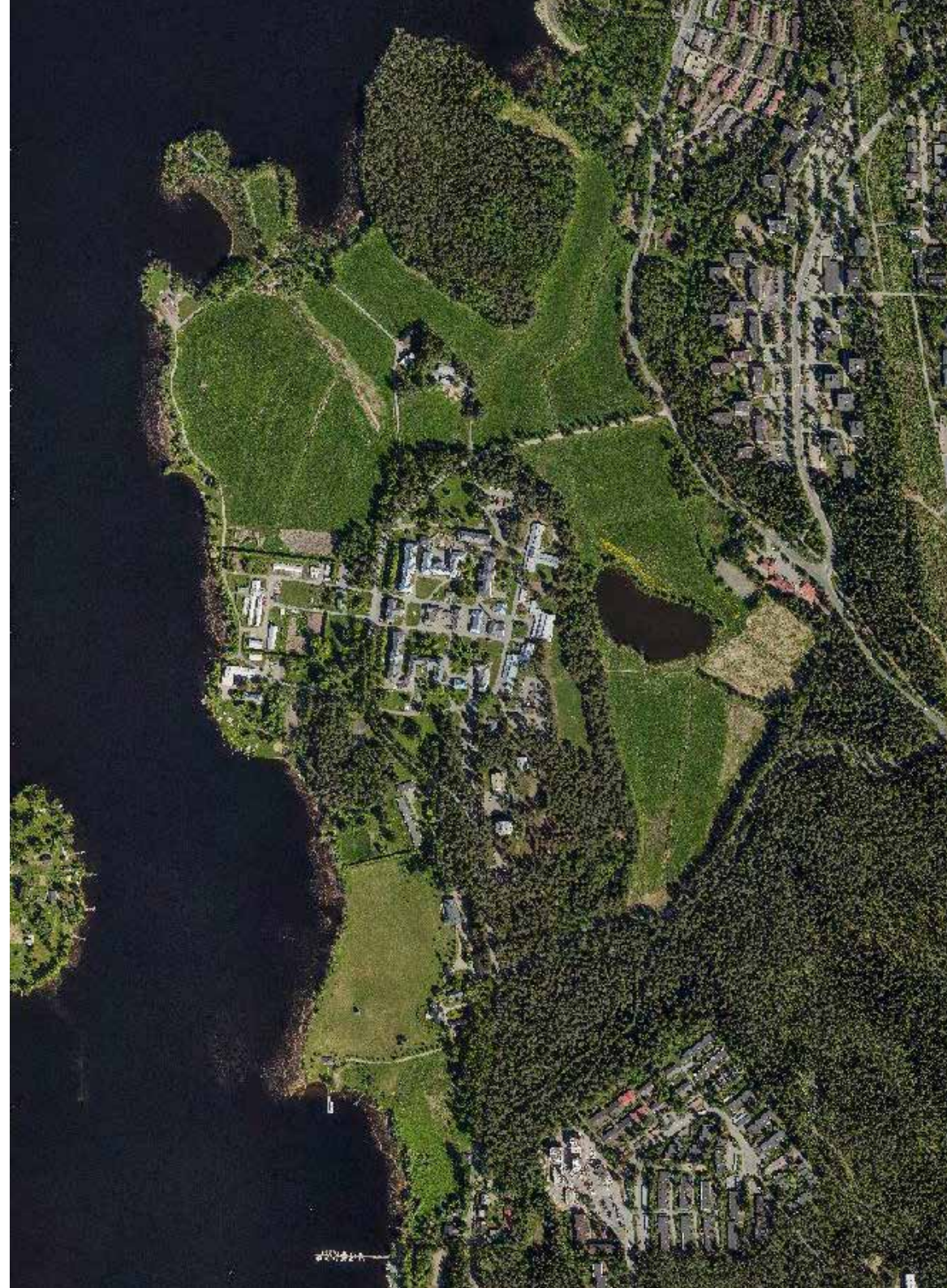
ALUEEN JAKO OSIIN

Tarkastelualue on jaettu osiin tehtävän helpottamiseksi. Nimistö on luotu vain tätä selvitystyötä varten.

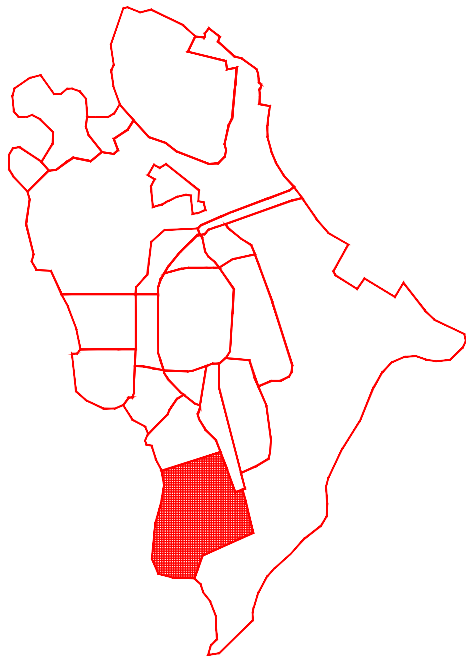
Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko Niuvan alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Niuvanniemen sairaala-alue, Kuopio

A8 FAGERNÄS

Fagnäsin kiinteistö ei varsinaisesti kuulu selvitysalueeseen, mutta on kuitenkin kiinteä ja tärkeä osa maisemakokonaisuutta. Pihapiirin länsipuolella on edelleen avoimet pelto- ja nurmikentät sekä vanha tuulimylly.

Niuvantieltä länteen päin kuvattu.

Kulttuurimaisema on hoidettua nurmikenttää. Kuva lounaaseen päin

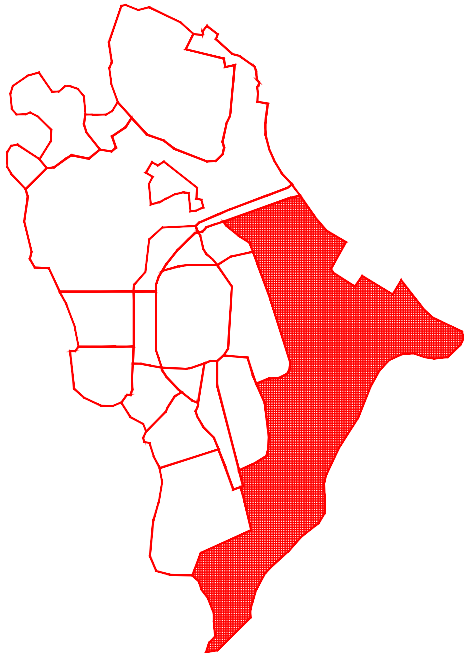
Kuva länteen päin

Nurmikentän keskellä sijaitsee vanha tuulimylly. Kuva lounaaseen päin.

A12 ITÄOSA

Alue sijoittuu pääosin alueen itä- ja eteläpuolelle. Alue on itäosasta avointa peltomaisemaa ja sen keskellä sijaitsee Kangaslampi, joka joissain kartoissa mainitaan Sikolampena. Peltto on maisemallisesti yksi alueen merkittävin ja se rajautuu selkeästi varsinkin etelä ja länsipuolelta jylhiin metsiin. Alueen itäpuolta rajaavat Niuvantie, Suurmäentie sekä metsäinen ja asutettu rinne. Sairaala-alueelle johtava koi-vukuja sijaitsee alueen pohjoisreunalla.

Vanha portinvartijan talo. Keskimmäinen tie on Niuvankuja (vie Niuvaan) ja oikeanpuoleinen on Julkulan suuntaan vievä Niuvantie, joka on reunustettu kuusirivillä.

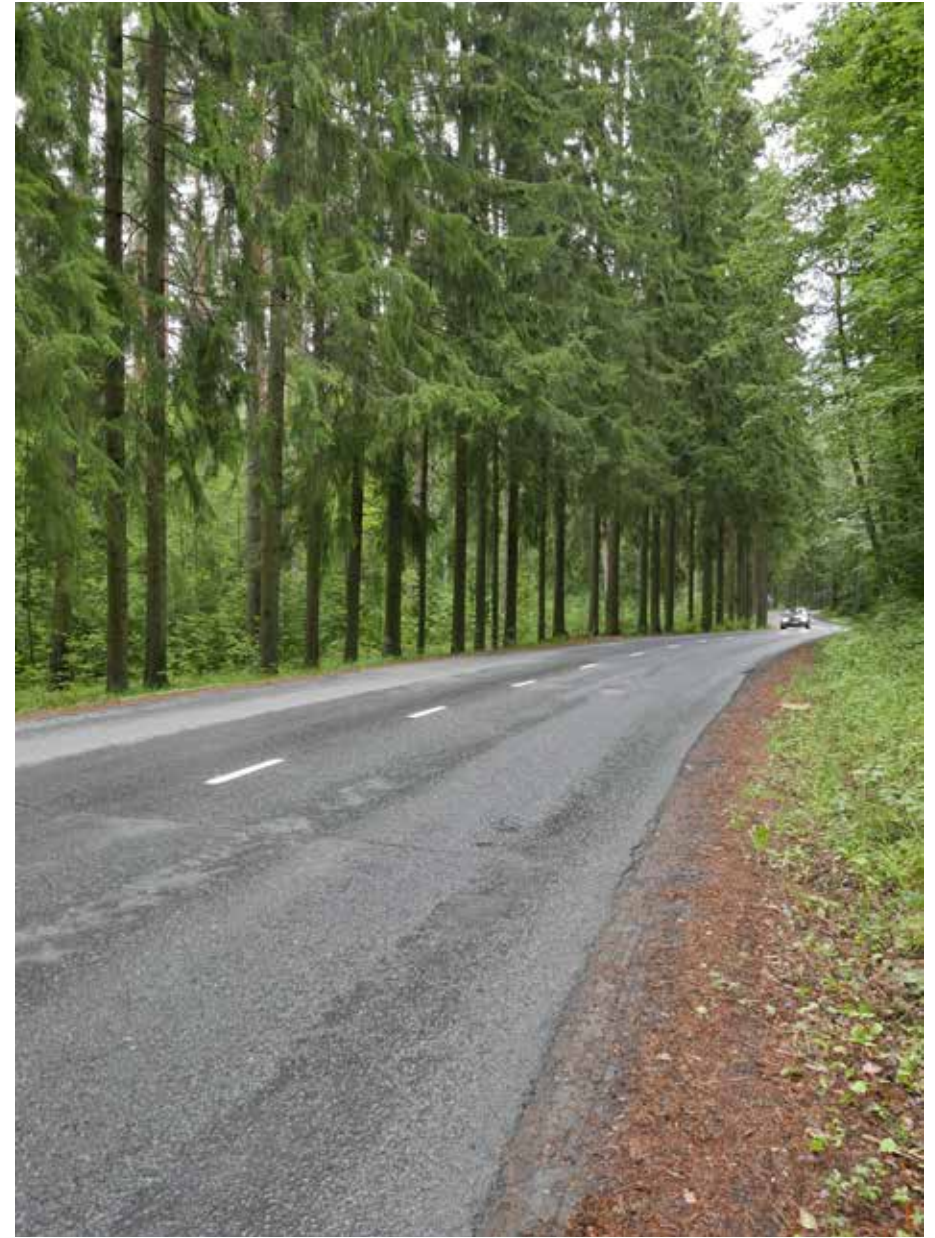
Portinvartijan talon pihassa on kolme vanhaa koivua.

Maisema portinvartijan talolta luoteeseen päin. Oikealla näkyy tuulimylly.

Kuusirivit muodostavat tiiviin ja kauniisti kaareutuvan linjan.

Niuvantien kuusirivistö on maisemallisesti näyttävä. Kuva koilliseen päin.

Kuusirivin koillispää ja taustalla avointa peltomaisemaa. Kuva pohjoiseen päin.

Niuvankujan risteys etelään kuvattuna. Oikealla Fagernäsin tila.

Kuusirivin koillispää. Kuva lounaaseen päin.

Kaupungista päin tulosuunta alueelle. Niuvankujan vieressä olevaa metsää pohjoiseen päin kuvattuna.

Peltomaisema pohjoiseen päin kuvattuna.

Kangaslampi luoteeseen päin kuvattuna.

Selkeärajainen metsän ja pellon raja, joka toimii maiseman selkärankana.

Itäpuolisen peltoaukean eteläpää kuvan oikeassa laidassa. Kuva etelän suuntaan.

Kangaslampi luoteeseen päin kuvattuna.

Koivukuja halkoo itä- ja pohjoisosan. Kuva luoteeseen päin.

Kangaslammien rannoilla kasvaa nuorta koivikkoa sekä pajukkoa. Kuva länteen päin.

Kangaslampi oikealla ja uudempaa rakennuskantaa oikealla. Kuva länteen päin.

Koivukuja, jonka takana siintää Haraldinmäki ja Kallioniemen eteläkärki. Kuva luoteeseen päin.

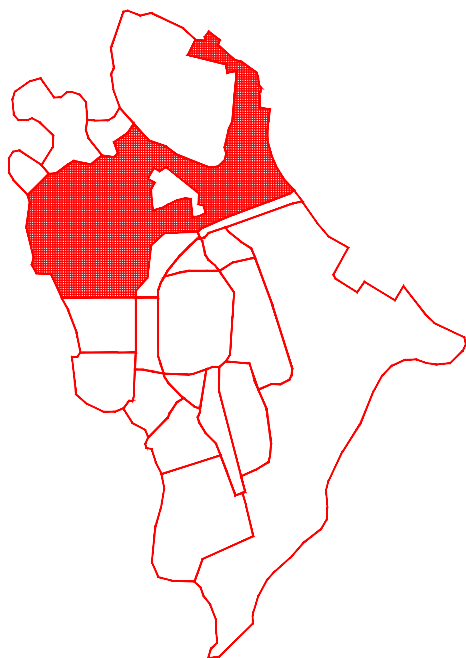
Taustalla Taivaanpankon ja Puijonlaakson jylhät rinteet, jotka antavat voimakkaan rajan peltomaisemalle. Kuva etelään päin.

Suurmäentie ja oikealla itäosan peltoa. Tien varrella kasvaa puustoa ja pajukkoa. Kuva etelään päin.

A14 POHJOISOSA

Alue koostuu laajasta Kallaveden rantapellosta sekä idän ja pohjoisen puolella olevista kumpujen ympäröimistä pelloista ollen yksi tarkastelualueen merkittävimmistä osista. Alueen keskellä kohoaa maisemallisesti tärkeät Haraldinmäki sekä pohjoispuolella Kallioniemi. Alueen itäpuolta rajaavat Puijonsarventie ja metsäinen sekä asutettu rinne.

Kallioniemen eteläkärki muodostaa komean metsäniemekkeen. Kuvattu koivukujalta luoteeseen päin.

Kallaveden rantatärämä ja Peltoniemeen johtava soratie luoteeseen päin kuvattuna.

Rantatörmällä kasvaa koivikkoa ja leppiä. Rantatörmän puusto kaipaa harvittua harvennusta ja puuston valintaa.

Vasemmalla siintää Kallioniemi, keskellä Haraldinmäki ja oikealla sairaala-alueen puisto. Kuva rannasta itään päin.

Vasemmalla Peltoniemi ja oikealla 1980-90 -luvulla pystytetty lato. Kuva pohjoiseen päin.

Vasemmalla sairaala-alueen puistot ja oikealla Hyötypuutarhan kuusiaita. Kuva kaakkoon päin.

Kuva on otettu Peltoniemestä kaakkoon päin. Keskellä Haraldinmäki, jonka oikealla puolella siintää Puijontorni. Tässä voi nähdä tarkastelualueen laajimman peltoalueen, jonka historia juontaa 1800 -luvulle. Kuva kaakkoon päin.

Vasemmalla Kallavesi, keskellä Peltoniemi ja Niittylahti, oikealla Verilahti. Kuvattu länteen päin.

Vasemmalla Hyötypuutarhan kuusiaitaa ja oikealla Verilahden rantapuustoa. Kuva länteen päin.

Alueen pohjoisin pelto, joka näkyy jo 1800 -luvun lopun kartoissa. Oikealla siintää puuston takaa Kallavesi. Kuva luoteeseen päin.

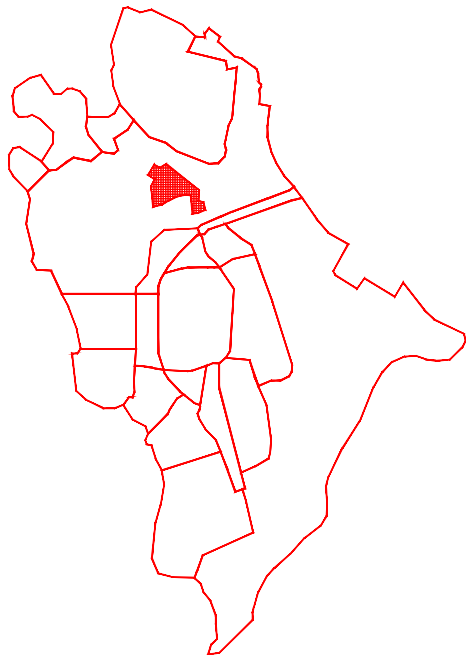
Vasemmalla Puijonsarventien varren puustoa, keskellä sairaalan puistot ja oikealla Kallioniemen itäreunaa. Kuva etelään päin.

Puijonsarventie ja taustalla sairaala-alueen puistot. Kuva etelään päin.

A15 HARALDINMÄKI

Tämä peltojen ympäröimä metsäsaareke on kokonaismaisemassa erittäin tärkeä yksityiskohta. Tässä yhdistyvät topografia, puusto ja ympäröivät pellot muodostaen harvinaisen vaikuttavan maisemaelementin.

Haraldinmäki koivukujalta luoteeseen päin kuvattuna.

Sama kuin edellinen, mutta lähempää kuvattuna.

Haraldinmäen pohjoispuoli etelään päin kuvattuna. Mäellä olevat kookkaat männyt ovat tärkeä osa alueen luonnetta.

Keskellä vanha tielinjaus, joka on ollut ainoa reitti mm. Julkulan pappilaan 1800 -luvulla.

Keskellä on vanhojen mäntyjen muodostama "maisemaikkuna", joka luo erityisen yksityiskohdan maisemaan. Kuva Puijonsarventieltä länteen päin.

Oikealla koivukuja, keskellä Haraldinmäki ja oikealla Kallioniemen eteläkärki. Kuva länteen päin.

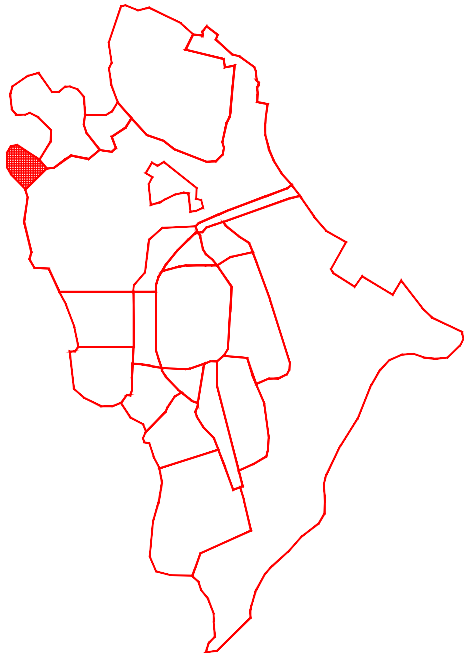
Haraldinmäen eteläreuna pohjoiseen päin kuvattuna.

Joitakin vuosia sitten Niuvasta on kaadettu erittäin suurikokoinen mänty. Tyvipölkkyistä laskettuna puun ikä on ollut n. 120 vuotta ja ympärysmitan 330 cm. Tämä leikkaus kertoo hyvin alueen metsien nopeasta kasvusta.

A16 PELTONIEMI

Nimensä mukaan niemi on ollut aikaisemmin peltoviljelyssä ja lähes puuton. Nyt niemessä sijaitsee vapaa-ajanviettorakennus. Niemen kärjessä on kaksi maisemallisesti tärkeää ja vanhaa Lakkapäämäntyä, joista toisen tyveen on tehty betonipaikkaus, joka tulisi poistaa. Legendan mukaan toisen männyn latva olisi katkennut Suomen sodassa tykin kuulun siihen osuttua. Männyt eivät kuitenkaan voi olla näin vanhoja, eikä mitään vaurioita ollut nähtävissä puiden latvoissa.

Peltoniemi Niittylahdesta lounaaseen päin kuvattuna.

Vapaa-ajanviettorakennus länteen päin kuvattuna.

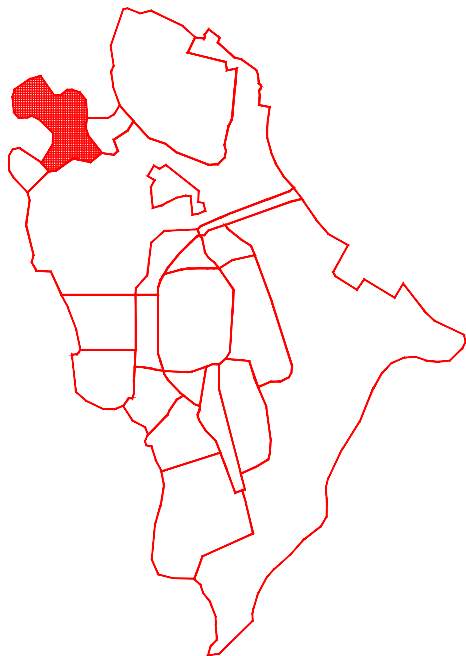
Niemen kärjessä sijaitsevat kaksi vanhaa mäntyä. Legendan mukaan kuvassa vasemmalla puolella oleva mänty sai vaurionsa Suomen sodassa. Samasta taistelusta Verilahti sai nimensä.

Vaurioitunutta mäntyä on paikattu betonilla.

A17 NIITTYLAHTI JA -NIEMI

Nimensä mukaan niemi on ollut niittynä ja sen yhteydessä itäpuolella on sijainnut torppa. Torpan paikalla on ollut rakennuksia ainakin vuoteen 1979 asti. Osa niemestä on ollut peltokäytössä, mutta nykyisin niemessä sekä lahden pohjukassa kasvaa puustoa ja pensaikkoa. Niemen kärjessä sijaitsee 1980-90 -luvulla rakennettu kesäasunto ulkorakennuksineen.

Niittyniemen kärjessä sijaitsee muutamia rakennuksia ja puusto on suhteellisen nuorta lehtipuuta. Kuva koilliseen päin.

Niittylahden rannoilla kasvaa leppiä ja haapoja. Kuva itään päin.

Niittylahden puhjukka, johon virtaa pelto-oja. Oikealla Niittyniemeä. Kuva pohjoiseen päin.

Niittyniemessä on tehty esimerkillisesti rannan puuston ja pensaikkojen raivausta. Kuva länteen Peltoniemen kärjen suuntaan.

Niemen kärkeen johtava soratie, jonka sivuilla leppiä ja haapoja.

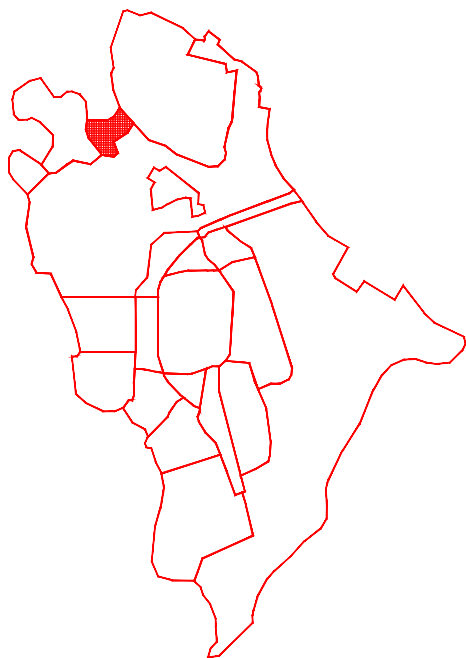
Kuva Kallioniemen kärjen ja koillisen suuntaan.

A18 VERILAHTI

Verilahti sai nimensä Suomen sodasta. Majuri Arnkihlmin joukot nousivat maihin, venäläisen kaartin tykkijaostoksen jo ollessa maissa. Tais-
telu käytiin kesäkuussa 1808.¹²

Lahden rantatörmä on nykyisin kasvanut lähes umpeen. Leppä on rannan valtapuuna.

¹² Lappalainen 2008, 137.

Verilahti Niittylahdelta kuvattuna. Taustalla näkyy Kallioniemen silokalliota. Kuva itään päin.

Rantalepikkoo. Kuva etelän suuntaan.

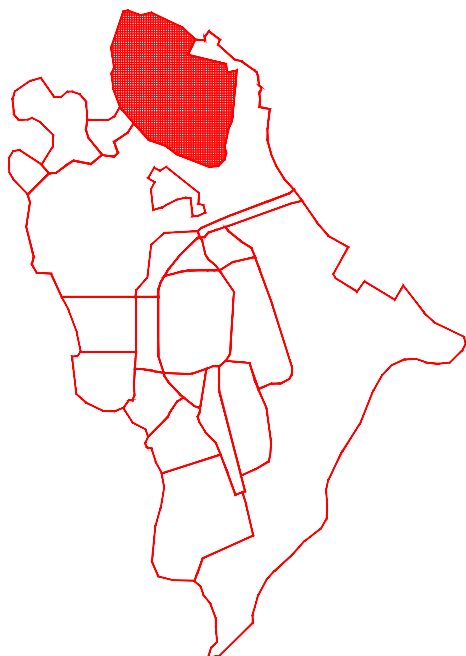
Ranta on lähes umpeen kasvanut. Kuva Kallavedelle pohjoisen suuntaan.

Verilahti näkyy puiden välistä. Oikealla Kallionimen rinne ja puustoa. Kuva luoteeseen päin.

A19 KALLIONIEMI

Niemi on nimensä mukaan kalliota ja rajautuu eteläosaltaan peltoihin muodostaen vaikuttavan metsäniemekkeen. Pohjois- ja länsipuolelta Kallioniemi rajautuu Kallaveteen. Kallaveden suunnasta katsottuna niemi on suurelta osaltaan jääkauden hiomaa kalliopintaa, jossa kasvaa pienikokoista männikköä. Niemen päällä on huuhtoutunutta kivikkoa ja kuivaa kangasta. Kallionniemen eteläkärjessä on vanha maamerkki (kiveen hakattu rengas), jonka historiaa ei saatu selvitettyä.

Kallioniemen pohjoiskärki ja silokallioinen männikkö. Kuva itään päin.

Kallioniemen lounaissivu rajautuu selkeäpiirteisesti peltoon ja on voimakas maisemallinen elementti. Kuva itään päin.

Lakiosa on veden huuhtomaa kivikkoa, jota varvikko peittää. Kuva pohjoiseen päin.

Kallioniemen eteläkärjestä maisema avautuu tarkastelualueen itäisille pelloille. Keskellä siintää Puijon torni ja oikealla koivukuja.

Eteläkärjessä on vanha Julkulan pappilaan johtanut tie. Kuvassa etualalla keskellä on mahdollinen rajamerkki. Kuva itään päin.

Mahdollinen rajamerkki. Kiveen hakattu rengaskuvio.

Julkulan pappilaan johtanut tielinjaus lähellä Kallioniemen eteläkärkeä. Kuva etelään päin.

Kuvan keskellä Kallioniemen eteläkärki muodostaa vasemmalla puolella olevan Haraldinmäen kanssa erityisen vaikuttavan kulttuurimaiseman. Kuva luoteeseen päin.

PUISTOT JA PUUTARHAT

PUISTOJEN HISTORIAA

Tässä osassa esitellään varsinaiset puistot ja puutarhat, jotka sijaitsevat sairaala-alueen vanhimman rakennuskannan ympärillä sekä tälle johtavien teiden yhteydessä.

Puiston varhaisimmat osat on rakennettu sairaalan perustamisen yhteydessä 1880 -luvulla ja puistoa on laajennettu 1900 -luvun alussa mm. rannan puoleisilla osilla.

Sairaalarakennusten ympärillä on runsaasti vanhoja luonnostaan kasvaneita kookkaita mäntyjä. Nähtävästi osa männyistä ovat olleet alueella jo ennen sairaalan rakentamista, joten männyillä on siis ikää jo vähintään 140 vuotta.

Hyötypuutarha on alueen ainut jäljellä oleva varsinainen puutarha, joka on perustettu nähtävästi 1890 -luvulla. Toinen alueen puutarhoista rakennettiin ylilääkärin asunnon yhteyteen 1890 -luvulla. Tämä kuitenkin hävitettiin nähtävästi 1900 -luvun alkupuolella.

Puutarhojen ja puistojen nimeys on laadittu vain tätä selvitystä varten, eikä niitä ole syytä käyttää muissa yhteyksissä. Sairaalan lähiympäristö muodostaa todellisuudessa yhden puistokokonaisuuden.

INVENTOINTIMENETELMÄT

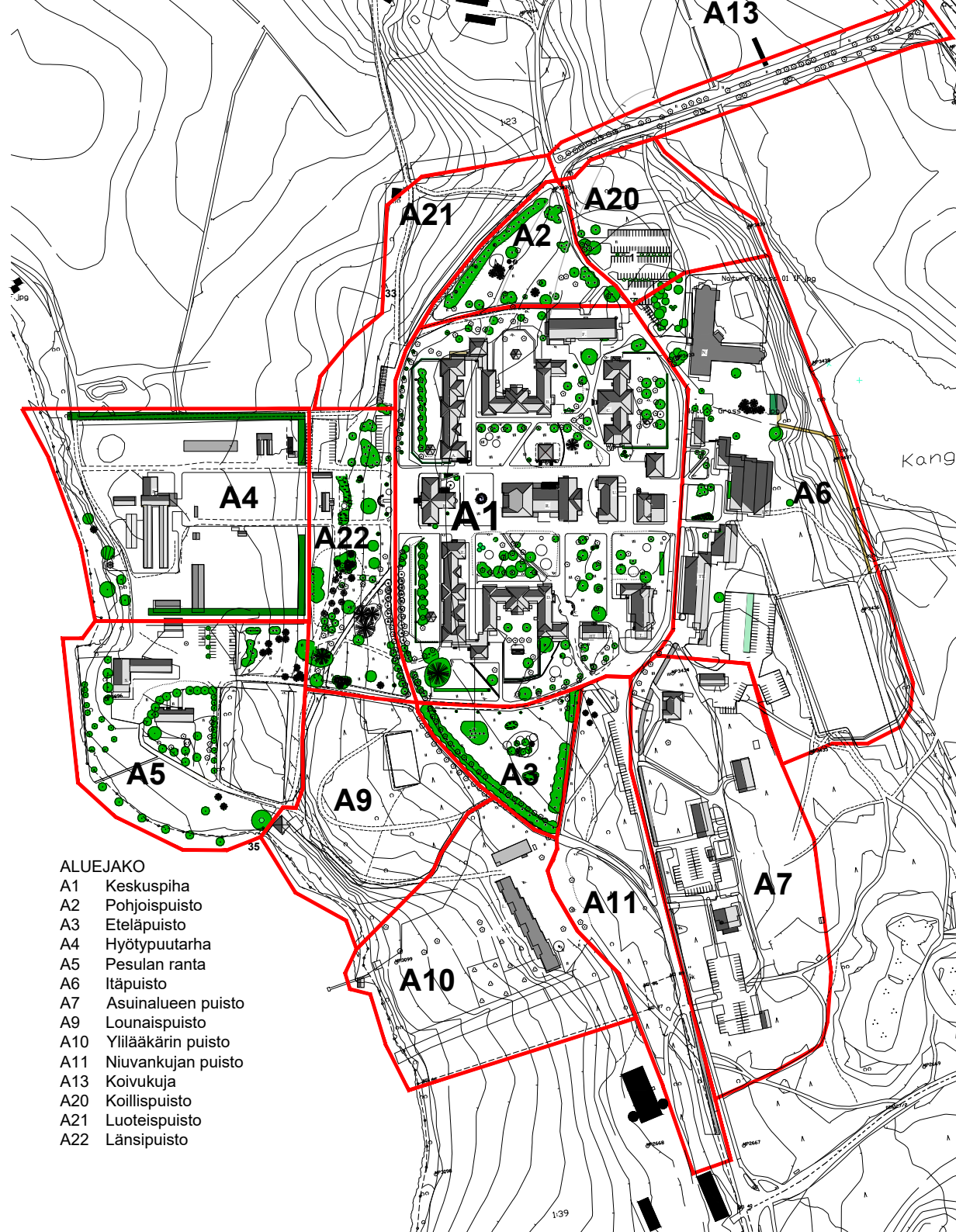
Maastotyö tehtiin 28.5. - 17.6.2020 ja lyhyt tarkistuskäynti 18.7.2020. Maastoinventointi tehtiin tarkastamalla pohjakarttaan merkityt puut. Pääosa puista mitattiin siten, että otettiin rungonympärysmitta 1,3 m korkeudelta. Osalle puista tehtiin korkeusmittaus hypsometrillä. Mainitun menetelmän virhemarginaali on puoli metriä. Puiden ja alueiden kunnosta tehtiin havaintoja, lajit määriteltiin ja pohjakarttaa täydennettiin.

Pohjakarttana käytettiin ylipuutarhuri Ari Pyykösen laatimaa puistokarttaa. Alueella on hänen merkitseminään kyltein varustettuja istutuksia 35 kpl, joista yksi oli kadonnut. Yhteensä alueelta inventoitiin n. 270 istutusyksikköä. Yksikössä on erillisiä yksilöitä 1-20. Aineisto koottiin lajiteltavaksi taulukoksi.

Työn yhteydessä oltiin yhteydessä ylipuutarhuriin, Kuopion puutarhaseuraan ja Dendrologian seuran asiantuntijoihin.

Alue on erittäin mielenkiintoinen syystä, että puolittain suljettuna alueena sieltä ei ole tehty havaintoja juuri lainkaan Pyykösen opinnäytetyön jälkeen.

Osansa Niuvan luonnon kehityksestä ansaitsevat sairaalan ylipuutarhurit Antti Kuokkanen 1893- 1894?, Konrad A. Jalava ?1905- 1917, Hjalmar Saxbom 1917-1952, Arvo Altonen 1952-1963, Toimi Rönkkö 1964-1994 ja Ari Pyykönen 1994-. Heistä käsittääkseni merkittävimpiä ovat olleet Jalava ja Saxbom historiallisten istutusten osalta.

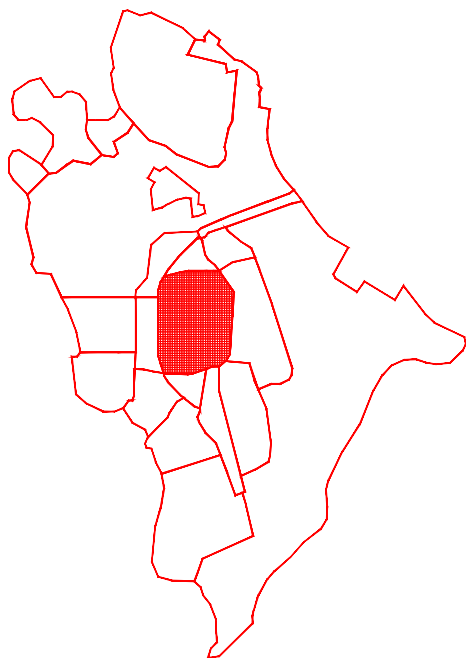

A1 KESKUSPIHA

YLEISTÄ

Vanhimpien sairaalarakennusten ympärillä on alueen vanhin puistokokonaisuus, joka on suunniteltu kiinteäksi osaksi sairaalaa ja sen toimintaa. Puistoon kuuluu nurmikenttiä, polkuja, teitä, suihkuallas, kukkaistutuksia, pensaita ja puita.

Keskusaukiota on pidetty luonnollisista syistä tavallaan suljettuna alueena. Aiemmin lankkuaidoilla suljetut ulkoilupihat ovat muuttuneet avoimemmiksi niin, että pihoista voi saada näkymiä ympäröivään luontoon.

Aivan alkuun aukiolla on ollut kaavamaisesti jaettuja nurmikkoalueita. Niille ei aivan heti istutettu puuvartista kasvillisuutta.

Arkkitehtonisilla perusteilla aukiota rajaavaan ulkokehään istutettiin puut jo 1800 -luvulla. Puulajeina käytettiin koivua ja puistolehmusta rivi-istutuksina. Niillä rajattiin kulkemista ja luotiin näköestettä. Keskusaukion molempiin päihin luotiin avointa tilaa, jota heti alettiin jäsentämään joillakin istutuksilla. Vanhimmat istutukset ovat edelleen elossa. Merkittäviä vanhoja puita on arvioitu niiden pituuden ja rungon ympäryskehän perusteella. Lisäksi on säilynyt jonkun verran 1800 -luvun lopulle tyypillisiä pensaita.

Viimeisinä vuosikymmeninä on aukiolle tuotu jonkun verran uutta lajistoa. Suurimpia muutoksia aukiolle tehtiin 1980 -luvulla uudisrakentamisen myötä. Pienikasvuiset lajit kuten marjaomenapuut ovat miljööstävällisempiä kuin douglaskuuset vilkkaalla keskusaukiolla. Luonnollisesti vanhoja puita joudutaan korvaamaan uusilla. Uudet istutukset ovat olleet määrältään pääsääntöisesti enemmän yksittäisiä.

Luonnonolot Kallaveden rannalla ovat sikäli ihanteelliset, että maaperässä on ravinteita ja ilmasto on suuren vesistön myötä kasvua suosiva. Ollaan Kuopion lehtokeskuksen ytimessä. Nämä myös selittävät sen, miksi kangasmaastossa petäjät voivat edullisissa oloissa kasvaa yli metrin läpimittaisiksi runkokuiksi 120 vuoden ikäisinä.

Keskusaukiolta tarkastettiin 72 istutusyksikköä.

VANHAT ISTUTUKSET

Kujanteet ovat olleet alusta alkaen teitä ohjaavia koivurivejä. Ne koostuvat enemmän raudus- kuin hieskoivuista. Se selittää kujanteiden pitkäikäisyyden. Koivujen hankinta on ollut myös edullista. Heti rakennusten valmistuttua istutettiin merkittäviä määriä puistolehmusten ns. Siivosen kantaa. Se onkin myös nykyään kaupanimenä Siivosenlehmus. Sen koristeelliset runkomuodot kiinnittävät huomiota. Kaikki vanhat lehmukset ovat sisältä lahoja, mutta ehyt pintarakenne(putki) pitää puut koossa. Vanhimmat lehmukset ovat olleet muotoonleikattuja. Puiden kolot tarjoavat hyviä pesä- ja suojapaikkoja eläimille.

Toinen hyvin merkittävä vanhojen istutusten suku on lehtikuuset. Niistä löytyy aivan huip-puysilöitä useampiakin. Ongelmana on puiden vaikea tunnistettavuus varsinkin kun ne risteytyvät keskenään. Sen tähden on toivotavaa, että maamme etevimmät dendrologit vierailisivat alueella. Joka tapauksessa Niuvan-niemen lehtikuusilla on valtakunnallista merkitystä.

HUOMATTAVAT LAJIT

Puistolehmus (Tilia x vulgaris `Siivonen`)
Puu on ristelmä. Niitä on keskusaukiolla 12 kpl. Ne ovat kaikkein näyttävimpiä historiallisia puita. Aiemmin niitä myös muotoleikattiin, mikä nopeutti lahoamista.

Puistolehmus (nimilaji)
Isojen puiden valtapuita. Ei niin huomiota herättävä kuin edellinen. Näitä on vanhoina puina noin parikymmentä.

Isolehtilehmus
Yksinäinen suuri yksilö kasvaa T-rakennuksen nurkalla. Puu on eteläisempi ja vaateliias kasvupaikan suhteen.

Kriminlehmus
Alueella on yksi kriminlehmus, jonka rungon läpimitta on n. 30 cm. Puu on sen verran harvinainen, että sen esiintymiä ei tunneta Järvi-Suomen alueelta.

Lehtikuuset, eri lajit
Suomen kaikkein suurin dahurianlehtikuusi kasvaa keskusaukion reunassa. Sen päärungon ympärysmitta 1,8 m korkeudelta on 325 cm. Tältä korkeudelta lähtee kaikkiaan kuusi runkoa. Lähellä maan pintaa ympärysmitta on 535 cm. Puu on nimetty variaation kuriliensis mukaan, mutta kävyt viittaavat paremminkin johonkin toiseen variaatioon. Siperianlehtikuusta on myös tällä alueella.

Tammi
Suurimman tammen läpimitta lähentelee yhtä metriä.

Vuorijalava
Suuri puu kasvaa D-rakennuksen seinänvierustalla.

Punasaarni
Istutuksista löytyy yksi lajinsa edustaja.

Pilarihaapa
Suhteellisen nuori istutus on kasvanut joutuisasti Suomen kymmenen suurimman joukkoon. Korkeutta sillä on 21,5 m ja rym. 113 cm. Puulla on edellytykset kasvaa ”palkintosijoille”.

TOIMENPIDEARVIOINTI

Täydennysistutusten linjausta on mietittävä. Halutaanko väriä, kukintaa vai helppohoitoisuutta. Tämä edellyttäisi suunnitelmallisuutta kokonaisuuksien luomiseksi. Yksittäinen kasvi siellä, toinen täällä on vähän niin kuin postimerkkeilyä. Koska lajien kasvupaikkavaatimukset vaihtelevat, maaperän laajempaan muokkaukseen aukiolla ei ole mahdollisuutta. Hyvää on tietysti se, että monipuolistetaan lajistoa ja nuorennetaan kasvatuksia. Silti pidettäköön mielessä rakennuskokonaisuudesta johtuvat puitteet.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
16	kurilienlehtikuusi	320	28	A+	huippuyksilö, mittaus 1,6 m :stä päärunko 320, muut haarat 211+206+196+166+145 cm, puu 0,5 m :stä 535 cm	(kuva)
175	tammi	290	20	A-	sydänlaho, kuivuneita oksia	
12	isolehtilehmus	273	13,7	A		
6	siperianlehtikuusi	265	25,3	A	hieno yksilö	
104	rauduskoivu	258		A		
121	puistolehmus Siivonen	247	14,5	A		
79	kuusi	240	24,2	A	2 kpl	
110	puistolehmus	231		A		
164	isolehtilehmus	223	21	A	tyvessä vähän lahoa	
163	puistolehmus Siivonen	209	13	A		
15	vuorijalava	208	21,5	B	lahoa, muut kaksi 165 JA160 cm RYM	(kuva)
245	salava	202		A		
106	vaahtera	201		B-	sydänlaho, tulee repeytymään halkeamasta	
171	puistolehmus	200		A	9 kpl muotoleikattuja	
181	puistolehmus	200		A	8 kpl	
184	puistolehmus	200		A	9 kpl kokoa 160-200 cm	
120	puistolehmus Siivonen	176		A		
170	rauduskoivu	170		A	7 kpl	
244	salava	166		A	3-haar. (166+165+1549)	
109	puistolehmus	165	24	A	haarautuu 1,7 m:stä	
168	rauduskoivu	163		A	3 kpl	
112	puistolehmus	153		A		
111	puistolehmus	146		A		
108	vaahtera	130		A-	4-haarainen (130+124+) pienempiä haaroja ei mitattu	
105	vaahtera	125		A		
57	vaahtera	123		A		
117	vaahtera	120		A		
139	pilarihaapa	113	21,5	A		
169	visakoivu	106		A-		
58	vaahtera	105	14,7	45		
14	kriminlehmus	98	10	A		
11	punasaarni	97		A-		
60	puistolehmus	96		A		
167	hieskoivu	94		A		
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna						

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
166	rauduskoivu	93		C-	lähes kuivunut	
182	vaahtera	80	20	A		
59	tammi	67		A		
119	puistolehmus	62	10	A	7 kpl	
13	metsävaahtera	53	N. 6	A-	runkovaurio	
246	marjaomenapuu	45			4-haar. lahoa, sieni	
176	vaahtera	40	~7	A		
113	puistolehmus	28	6	A		
8	keltamarjapihlaja	25	4	A	takana aronia melanocarpa ja spirea	
5	ruotsinpihlaja	20	4	A		
4	sokerivaahtera	18	6	A	2 kpl, juurella pientä käenrieskaa ja idänsinilijaa	
177	pilarihaapa	18	6	A		
10	hurmevaahtera	16	4	A		
114	tammi	16	3	A	Suomi 100 v muistopuu	
178	hopeakuusi	15	4	A	2 kpl Picea pungens 'Glaucá'	
9	hevoscastanja	10	2,5	A	Harvialan taimistosta	
7	purppuraomenapuu		N.4,5	A		(kuva)
61	tuoksuvatukka		2	A		
81	puistolehmus 'Siivonen'			A	6 kpl suljetulla alueella	
103	korallikanukka			B	villiytynyt jäänne	
107	virpiangervo			A	vanha ilmastointiputken suojapensas	
115	isabellansyreeni		0,8	A	3 kpl	
116	spirea -?			A	3 kpl	
118	aitaorapihlaja		1,8		aidanne	
158	idänkanukka		4	A	vanha istutus	(kuva)
159	puistolehmus Siivonen			A-	2 kpl, huono sijainti	
160	puistolehmus			A-	vähän kuivuneita oksia	
161	puistolehmus			B-	kuivia oksia	
162	aitaorapihlaja		0,8	A		
165	rauduskoivu					
172	rauduskoivu			A	20 kpl	
173	hieskoivu			A-	yksittäinen täydennys	
174	aitaorapihlaja		0,6	B-	aukkoinen ja kitukasvuinen	
179	kultaherukka		0,8	A	aidanne	
180	puistosyreeni			A-		
183	idänkanukka			A	6 kpl uudisistutustainta	
250	rauduskoivu			A	Nuorennusistutus, 20 raudusk.seassa 1 hieskoivu	
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna						

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko keskuspihan alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Alueen kaakkoisreunaa. Oikealla oleva puu on kriminlehmus. Kuva pohjoiseen päin.

Huomaa edessä oleva perennaistutus agaaveineen. Lähde: NIUSK.

Alueen kaakkokulma. Oikealla suuri pilarihaapa. Kuva pohjoiseen päin.

Sisäpihan kaakkoisosaa. Kuva koilliseen päin.

Sisäpihan kaakkoisosaa. Kuva itään päin.

Sisäpihan lounaisosa. Oikealla alueen päärakennus ja edessä vanhoja siivosenlehmuksiä. Kuva länteen päin.

Päärakennus. Eteläisivulla luontaisesti kasvanut vaahtera ja istutettu nuori pilarihaapa. Kuva länteen päin.

Päärakennuksen itäjulkisivu. Seinänvierustalla on melko uusia sinikuusia, jotka ovat muotoonleikattuja. Kuva luoteeseen päin.

Sisäpihan luoteisosa. Uusi lehmuskujanneistutus rakennuksen edessä ja taaempana hieno 25 metriä korkea siperianlehtikuusi. Kuva koilliseen päin.

Päärakennuksen edustalla on nähtävästi 1940-50 -lukujen vaihteessa rakennettu kukkaistutuksin ja kultaherukoin ympäröity suihkulähde, joka on sijoitettu alueelle keskeisakselille päärakennuksen eteen. Suihkuallas on sisäpihan puiston tärkeä osa. Kuva etelään päin.

Sisäpihan luoteisosaa. Edessä nuori purppuraomenapuu. Kuva itään päin.

Sisäpihan koillisosaa. Kuva pohjoiseen päin.

Sisäpihan kaakkoisosalla kasvaa rakennuksen edessä hyväkuntoinen isolehtilehmus. Kuva lounaaseen päin.

Sisäpihan kaakkoisosaa. Etualalla kaksi puistojalavaa. Kuva etelään päin.

Alueen kaakkoisreunaa. Vasemmalla itäpuiston uudempaa rakennuskantaa. Kukkaistuksilla on ollut aiemmin nykyistä suurempi merkitys sisäpihalla. Kuva etelään päin

Alueen koillisosaa. Oikealla itäosan uudempaa rakennuskantaa. Kuva luoteeseen päin.

Sisäpihan pohjoisosaa. Kuva etelään päin.

Alueen pohjoisosaa. Oikealla pohjoispuisto. Kuva länteen päin.

Sisäpihan keskialuetta. Edessä nelihaarainen vaahtera, käytävien keskellä siivosenlehmus ja taaempana kaksihaarainen tavallinen puistolehmus. Kuva lounaaseen päin.

Sisäpihan luoteisosaa. Vasemmalla päärakennus. Kuva länteen päin.

Suihkulähde ja juuri istutetut kukat. Kuva pohjoiseen päin.

Päärakennus ja suihkulähde. Kuva lounaaseen päin.

Päärakennuksen edusta ja oikealla länsipuisto. Kuva etelään päin.

Alueen luoteisreunaa ja nuorennettua koivukujaa. Kuva pohjoiseen päin.

Keskuspihan alueen eteläreunalla sijaitsee pylväshaapa.

Vanhimpia siivosenlehmäksiä n. 120 vuoden takaa. Puiden kolot tarjoavat hyviä pesä- ja suojapaikkoja eläimille.

Sisäpihalla vanha siperianlehtikuusi. Se on pioneeripuu, jonka oksisto on kärsinyt jossain määrin varjostuksesta.

Upea isolehtilehmus riittävässä kasvutilassa.

Dahurianlehtikuusen ulkoasu. Alla dahurianlehtikuusen tyvi.

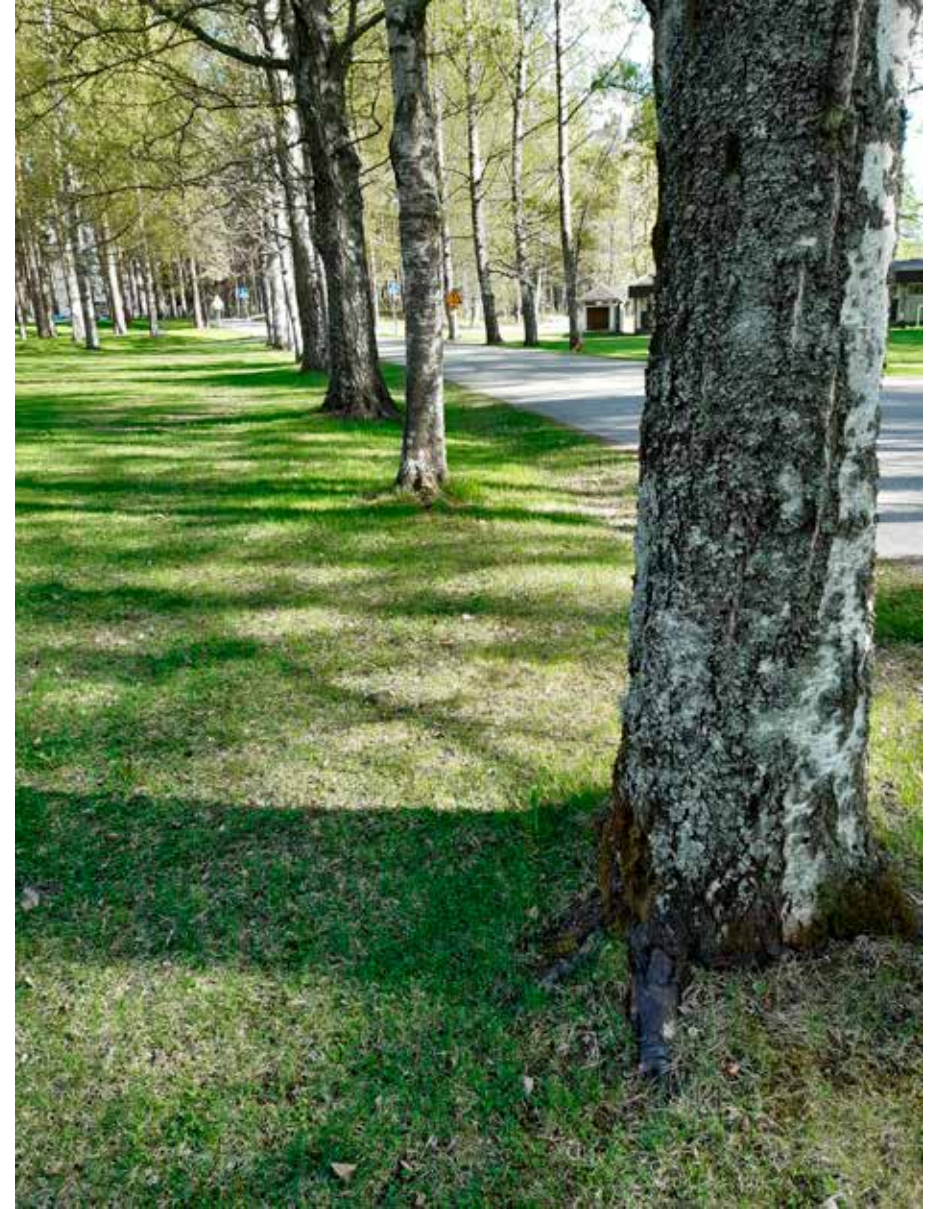

Purppuraomenapuu sisäpihalla.

Puistolehmuksia kalteriaidalla rajatulla pihalla, jotka ovat kärsineet maan käsittelystä.

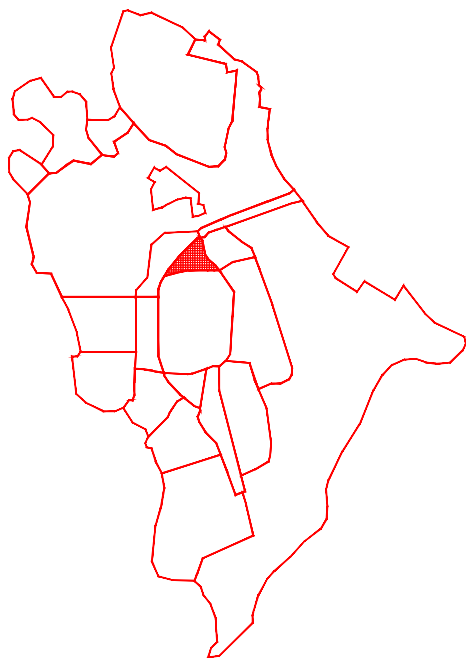

Alueen eteläreunalla kujan iäkkäitä rauduskoivuja, jotka ovat vanhinta Niuvanniemen istutusta 1890 -luvulta välitäydennyksin.

A2 POHJOISPUISTO

YLEISTÄ

Puisto on syntynyt sairaalan perustamisvaiheessa. Alkuperäisinä luonnonpuina on säilytetty mahtava rauduskoivu ja kuusiryhmä. Vartijan yksityisasunto on sijainnut 1920 -luvulle asti puiston pohjoiskärjessä. Aluetta rajaava koivukujanne on runsaan 100 vuoden ikäinen. Puisto rajautuu luonnonmetsään, jota hoidetaan myös puistomaisesti säilyttämällä kuitenkin luontainen aluskasvillisuus.

VANHAT ISTUTUKSET

Luettelossa vanhat istutukset on merkitty lihavoituna.

Merkittävin puu on aluetta hallitseva rauduskoivu. Se on valitettavasti huonossa kunnossa lahon seurauksena. Puun runkoon tehty poraus sattui kohdalle jossa oli 16 cm tervettä puuta. Alaosassa runkoa on merkittävän kokoinen pahka. Puu alkaa olla vaarallinen ja olisi syytä poistaa kävelytien äärestä. Poiston jälkeen paikalle on tehtävä täydennysistutus esim. metsälehmuksella.

Toinen iso koivu kasvaa rakennuksen F nurkalla.

Merkittäviä puistolehmuksia on kolme.

Puiston perustamisajoilta on myös kuusiryhmä, joka on alueen korkein (29 m).

HUOMATTAVAT LAJIT

Palsamipoppeli

Palsamipoppeliryhmä on ainoita lajissaan sairaalan alueella. Ne ovat kuitenkin lyhytikäisiä ja sen takia myös alttiina tuholaisille. Tässäkin ryhmässä on puuntuhojaperhosen toukan reikiä puiden tyvessä.

Surukuusi

Uudisistutuksena on alueelle perustettu kolmen surukuusen (*Picea abies* 'Pendula') ryhmä. Ne ovat kovin erikokoisia; kolmen puun ryhmän korkeus vaihtelee 2 - 8 m välillä. Tämä vie istutuksen arvoa alaspäin.

Siperianpihta

Muita merkittäviä puita ovat siperianpihdet kasvutapansa takia. Pihtoja on ollut useampia 1920 -luvulla

Rauduskoivu

Aluetta kehystävä rauduskoivuistutus on selkeä rajauselementti ja elinvoimainen. Se on istutuksena eteläpuiston koivukaarta nuorempi. Koivukuja on linjattu vartija-asumuksen pohjoispuolelta alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen.

Kuusi

Kolmen ryhmässä kasvavan kuusen alkuperä on sairaalan rakentamisen ajoilta. Alun perin ryhmässä oli neljä puuta. Ne ovat sijoittuneet Akkala-nimisen, sittemmin puretun, portinvartija-asumuksen pihapiirissä.

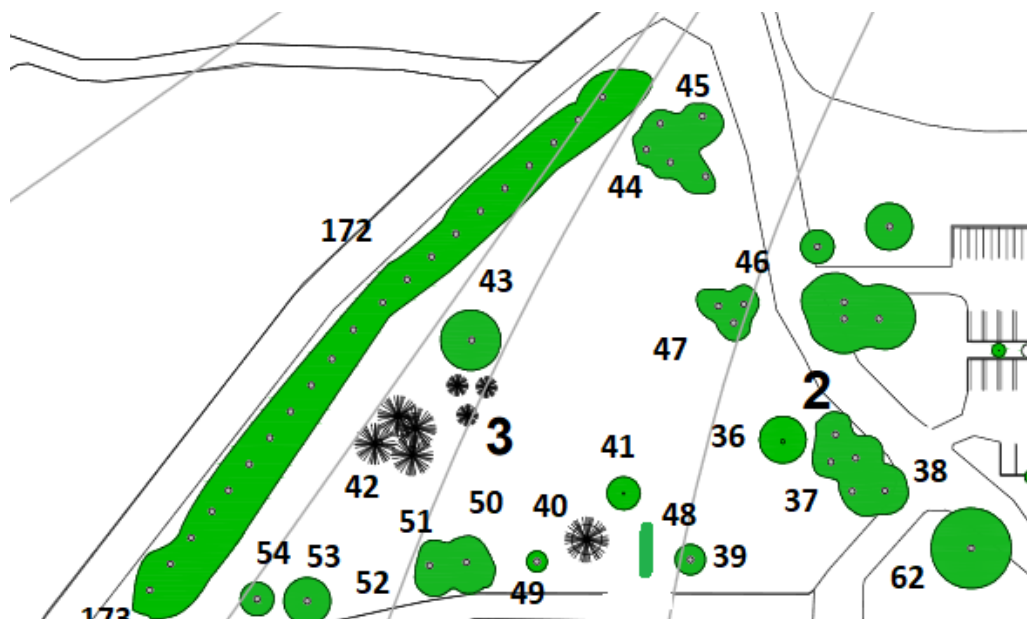
TOIMENPIDEARVIONTI

Alue on kokonaisuudessaan ehyt ja sopivan väljä.

Suuri rauduskoivu alkaa olla vaarallinen ja olisi syytä poistaa kävelytien äärestä. Poiston jälkeen paikalle on tehtävä täydennysistutus esim. metsälehmuksella. Samoin palsamipoppelien korvaus tulee harkittavaksi. Niiden sijaan voisi ajatella tsaarinpoppelia tai harvinaisempaa riippapoppelia, jotka eivät tuota juurivesoja.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
50	rauduskoivu	439	25,3	C+	laho, iso pahka alarungossa, oksissa pakurikääpää, porattuN-sivulta jossa 16 cm tervettä ontto, 1 m kork. Ilmatilaa 50 cm poikkileikkauksesta
43	puistolehmus	360	14,5	A-	
62	rauduskoivu	244	23	A-	
36	puistolehmus	232	16	A-	sisältä ontto 30 cm läpim. tyhjä rungossa kolme kpl (132+169+183)
51	puistolehmus	232	21,5	B	
42	kuusi	183	29	A	
52	vaahtera	170	17,2	A-	3-runkoinen (170+132+?), vaahterankääpää kuivia alaoksia poistettava
39	siperianpihta	160		A	
40	siperianpihta	159	22	A	
37	vaahtera	140	13	B	kääpä, tyvellä palsamipoppelin taimia 4 kpl (125+132+148+152) 2 kpl (123 + 132)
44	puistolehmus	132	22,5	A	
46	puistolehmus	132	17	A	
41	pihlaja	115	10	A-	tyveltä 2-haarainen (108 +115), pakkashalkeama pakkashalkeama 3-haarainen (72+82+102)
54	vaahtera	103	15,2	A-	
38	vaahtera	102		A-	
45	vaahtera	101	15	A-	kääpää 3 kpl, kaikissa puuntuhoon toukan reikiä kääpää
2	balsamipoppeli	98	16,25	B	
47	vaahtera	88	13	B	
49	puistolehmus	83		B	runkovaurio 3 kpl, muiden korkeudet 2 m ja 4 m 12 kpl rivi-istutus
3	surukuusi	40	8,75	A	
48	angervo		0,8	A	
173	hieskoivu			A-	yksittäinen täydennys 20 kpl läpimitta n. 50 cm, oksien takia vaikea tehdä runkomittausta
172	rauduskoivu			A	
53	siperianpihta			A	
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko pohjois-puiston alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Niuvanniemen sairaala-alue, Kuopio

Puiston pohjoiskärki ja oikealla koivukuja. Kuva etelään päin.

Puiston länsireunaa. Tässä kohtaa kujan varren koivut ovat suhteellisen nuoria. Kuva kaakkoon päin.

Puiston kaarevaa länsireunaa ja rivi nuoria koivuja. Kuva koilliseen päin.

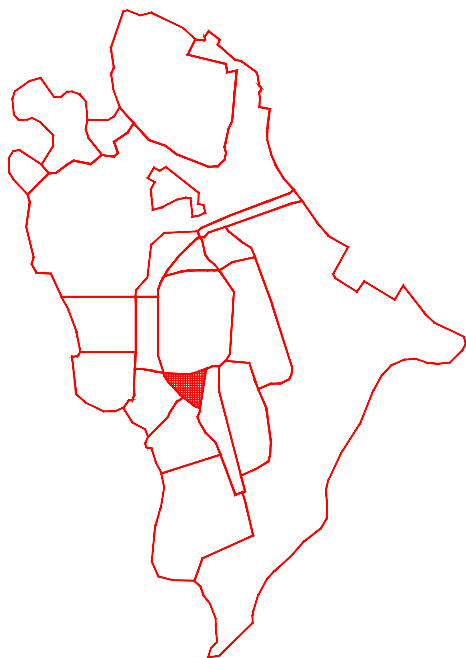

Puiston kaarevaa länsireunaa ja vasemmalla luoteispuiston männikköä. Vanhat siperianpihdat erottaa maisemassa hyvin latvuksen muodosta. Kuva koilliseen päin

A3 ETELÄPUISTO

YLEISTÄ

Puisto on pääsisäänajon äärellä erittäin edustava niin lajistollisesti kuin puiden näyttävyydenkin suhteen. Istutuksissa on hieman jopa havaittavissa englantilaisen puiston suunnittelumallia. Alue on erotettu kujanteilla kulukuväylistä. Keskisaarekkeen puuryhmä on mielenkiintoinen sekoitus eri puulajeja, joista erityisesti nousevat esille metsälehmukset. Silti pienessä puistossa on väljyyttä.

Joku myöhempi istutus on vähemmän harkittu. Ilmeisesti jossain vaiheessa pohjoisen käytävän ääreen on tehty joku istutus. Se on kuitenkin poistettu; toteutuneena se olisi turhaan sulkenut näkymää puistoon. Myös kasvullisesti epäonnistunut tammi-istutus olisi rikkonut aikanaan puiston harmoniaa.

VANHAT ISTUTUKSET

Puistossa on pienestä koosta huolimatta ylivoimaisesti eniten alkuperäisiä puuistutuksia. Kokonaisuudesta nousevat esiin vanhat koi-vut, metsälehmukset, pihdat ja vanha tammi. Alkuaan oli suunniteltu kolme alueen halkaisevaa käytävää etelän suuntaan. Ne olisivat rikkoneet kokonaisuutta ja alueen hoidonkin kannalta olisivat olleet haitaksi.

HUOMATTAVAT LAJIT

Rauduskoivu
Sairaala-alueen korkeimmaksi istutukseksi (32,9 m) mitattu puu. Toinen vastaava koivu on kaksihaarainen.

Metsälehmus
Puita on kaksi keskussaarekkeessa. Isompaa on tuettu tangolla haarojen repeämistä estämään. Puut tulevat kokonaisuudessa hyvin esille pituutensa takia.

Visakoivu

Visakoivuja on useita, joista nuorimmat ovat vuoden 1980 ympäristövuoden istutuksia. Vanhemmat visat ovat kärsineet varjostuksesta ja lahon vaivaamia. Kuivaneita oksia on leikattu tapeiksi. Se nopeuttaa puiden menetystä. Vanhat visat ovat tyypiltään kaulavisoja, joilla on viherrakentamisessa merkittävä koristearvo.

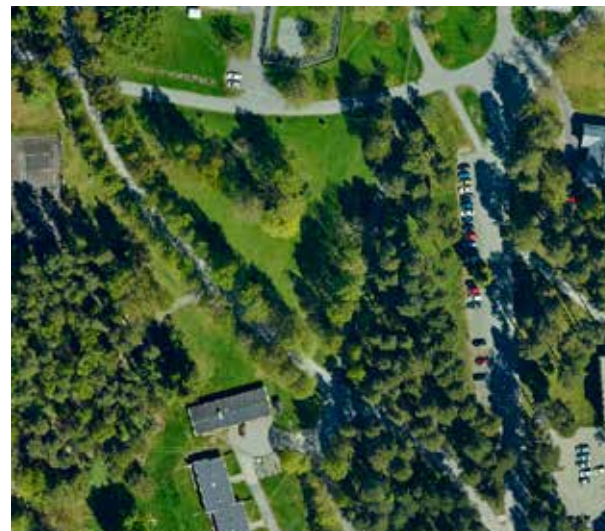
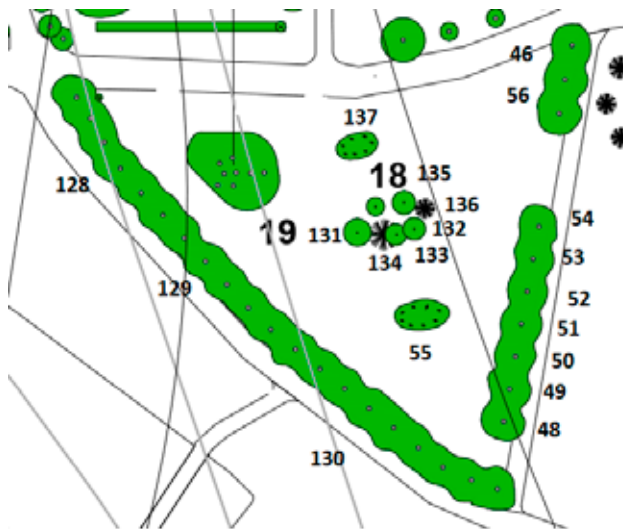
Saarni

Istutusta on uusittu yksinäisellä saarnella. Koska puu on eteläinen, istutus on selviytymisensä äärirajoilla. Sinänsä hyvä yritys on lisätä lajiston monipuolisuutta.

TOIMENPIDEARVIOINTI

Puiden kunnon seuranta ja arboristin tekemät hoitoleikkaukset. Paletuneen tammen voisi poistaa ja korvata pensasryhmällä.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
135	rauduskoivu	252	32,9	A-	haara tuettu 2-haarainen 2 m korkeudelta	(kuva)
131	metsälehmus	243	28,5	A		
151	rauduskoivu	203		A		
155	tammi	201	18,5	A		
128	rauduskoivu	198		A		
132	metsälehmus	198	28,5	A	2 kpl	(kuva)
133	vaahtera	178	27,8	B	lahoa, kääpää	
149	rauduskoivu	176		A		
152	rauduskoivu	165		B		
134	siperianpihta	161	28	A		
153	hieskoivu	146		A	risteytymä?	
130	rauduskoivu	140		A	13 kpl	
136	siperianpihta	115				
129	hieskoivu	102		A		
150	visakoivu	96		B	lahoa, oksatappeja, joissa koloja. Pahka	
154	visakoivu	86	13,7	B	mnihaarainen 120 cm korkeudelta 4 haaraan, lahoa tyvessä	(kuva)
18	metsäsaarni	38	11	A		
19	visakoivu	29	3	A	pensastava kaulavisa	
156	koristeomenapuu	29	6	A-	3 kpl	
137	tammi	22	2	B	4 vesaa, paleltuneet katkaisukohtaan asti	
157	rauduskoivu			A	2 kpl	
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna						

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko etelä-puiston alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Puiston eteläkärki ja koivukujanteen oikealla puolella Niuvantien puiston kookkaat männyt. Pensasmaiset visakoivut erottuvat kuvassa muita puita matalimpina. Kuva pohjoiseen sairaalarakennuksiin päin.

Puiston idän puoleinen sivu, jonka lännen puoleiselle reunalle istutettu koiruvurvi. Oikealla Niuvantien puiston kookkaat männyt. Kuva pohjoiseen päin.

Tässä näkyy sairaala-alueen alkuperäisen kaarevan koivukujanteen eteläinen kärki. Kujanne rajaa eteläpuiston lounaista reunaa. Kuva luoteeseen päin.

Puiston keskialueen vanha monimuotoinen istutusryhmä. Kuva koilliseen päin.

Kaareva koivukuja. Eteläpuisto koivukujan vasemmalla puolella. Kuva koilliseen päin.

Vasemmalla nuori metsäsaarni, keskellä siperianpihta ja tammi sekä oikealla metsälehmus.

Dahurianlehtikuusi on Suomen näyttävin yksilö. Sen alalajin määrittely kaipaa tarkennusta.

Ympäristövuoden 1980 visakoivumetsikkö on varustettu taululla. Puut ovat pensastavia kaulavisoja.

Kuvassa näkee samanikäisten visakoivujen vaihtelevaa kasvua, mikä johtuu ensisijassa suvullisista ominaisuuksista ja myöhemmin kasvupaikkatekijöistä.

Puiston eteläkärjessä on kolme koristeomenapuuta (*Malus hopy*).

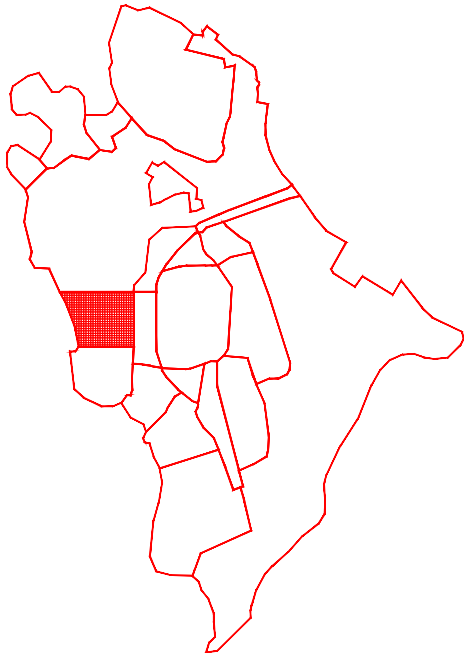

Vanha visakoivu, jonka takana monirunkoinen tammi.

A4 HYÖTYPUUTARHA

YLEISTÄ

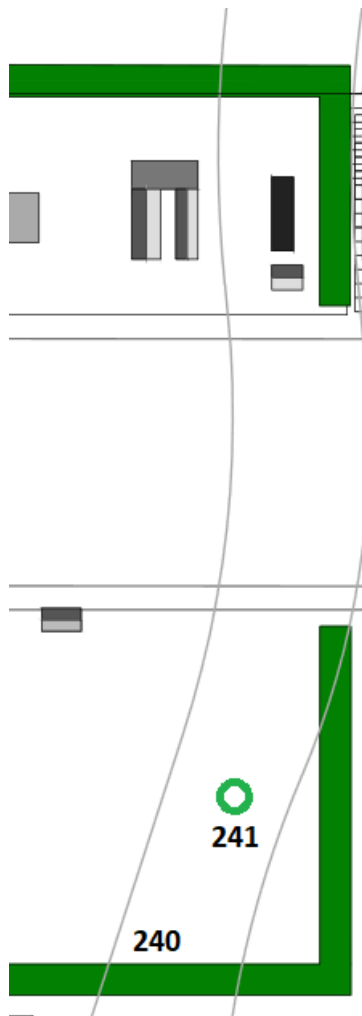
Tämä puutarha on suunniteltu sairaalan yhteyteen heti alkuvaiheessa ja on aina ollut tärkeä osa sairaalan miljöötä sekä toimintaa. Puutarhaan rakennettiin ruumis- ja ruumiinavaushuone. Puutarha rajattiin muusta ympäristöstä kuusiaidalla 1900 -luvun alussa ja Puutarhan rannan puolelle on rakennettu runsaasti 1940- luvulta asti mm. kasvihuoneita, kalustovajoja ja taukotupa. Kuusiaita on 6,5 m korkea ja huolellisesti hoidettu.

Puutarhassa on runsaasti pieniä käyttörakennuksia eri tarpeisiin ja eri aikakausilta. Edessä puistoshakki ja mini golf -radat. Takana on kasvihuoneet. Alue on hyvin hoidettua. Kuva lounaaseen päin.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
241	vuorijalava	174			puu on verraten nuori, sillä 1900 -luvun ilmakuvassa sitä ei vielä näy
240	kuusi		6	A-	puutarhan suoja-aita, leikattu

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko hyötypuutarhan alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Hyötypuutarhan koillisnurkan jylhää kuusiaitaa. Kuva luoteeseen päin.

Hyötypuutarhan kaakkoisnurkka. Kuva lounaaseen päin.

Rannan puolella on kuusiaitaa nuorempi aitaorapihlaja-aidanne erottamassa rantaraittia puutarhasta.

Rannan ja puutarhan pensasaidan välissä on tie, joka alkaa ylipuutarhurin puistosta ja johtaa Peltoniemen kautta Niittylahden kärkeen. Kuva pohjoiseen päin.

Puustona on luontaisesti syntynyttä tervaleppää, salavaa, koivua ja erilaista pensaikkoo. Kuva lounaaseen päin.

Hoidetulla kuusiaidalla on korkeutta 6,5 m ollen voimakas maisemallinen elementti. Kuva etelään päin.

Puistoakseli päärakennukselta rantaan päin. Puutarhurin ulkorakennus valmistui 1880-luvulla. Tielinjaus on toteutettu välillä 1951 - 1979. Oikealla näkyvä parkkipaikka toteutettiin nähtävästi 2000 -luvun alussa.

Kuusiainoissa on keskellä Puutarhurin talon kohdalla suuri aukko, joka on jätetty nähtävästi maiseman avaamiseksi puutarhurin talolle ja päärakennukseen päin. Edessä iäkkäitä koivuja ja oikealla nuoria hedelmäpuita.

Hedelmäpuutarha. Kuva etelään päin.

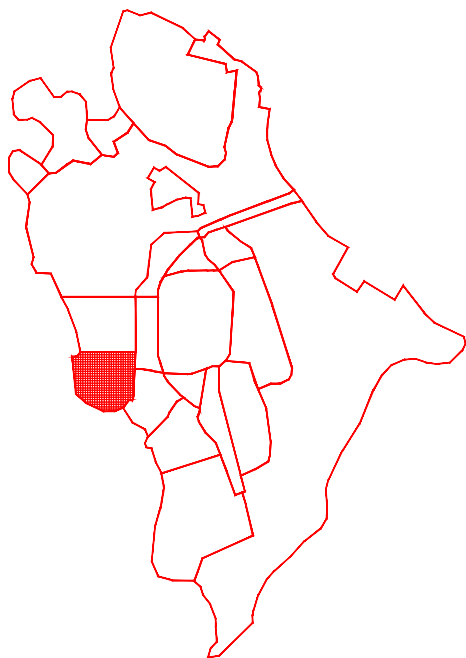
Hedelmäpuutarha ja taustalla Työhuonerakennus sairaalan alkuajoilta, mikä sijaitsee sairaalarakennusten muodostamalla keskeisakselilla. Kuva koilliseen päin.

A5 PESULAN RANTA

YLEISTÄ

Alueen ensimmäiset rakennukset kuten pesula, pesijöiden asuinrakennus ja aitta rakennettiin jo 1800 -luvun lopulla. Alue on ollut talous- ja asuinalueita. Rantaa reunustavat tervalepät ja salavat. Alue on ollut alkuaan rantalehtoa, joka on muutettu veneiden säilytystilaksi ja uimarannaksi. Pesulan pysäköintialueen istutukset ovat kärsineet vaurioita.

Itäreunaa luonnehtii lehtokosteikko, jonka ääreen on tehty täytemaakasa. Sen rajausta ympäristöön on epämääräinen.

VANHAT ISTUTUKSET

Suurimmat puut ovat alkuperäisiä, istutuksista huomattavin on neljän puun palsamikuusiryhmä. Vuorijalavaryhmän istutukset ovat kasvaneet vaihtelevasti ja etupäässä hitaasti.

HUOMATTAVAT LAJIT

Palsamikuusi

Suurimman puun koko edustaa valtakunnan suurimpien puiden tasoa (rym 220 cm). Kuusiryhmä lienee perustettu 1930 -luvulla.

Tervaleppä

Uimarannalla olevan ryhmä on jäänne rannan alkuperäisestä kasvillisuudesta. Merkittävän kokoinen puu hallitsevan rungon osalta.

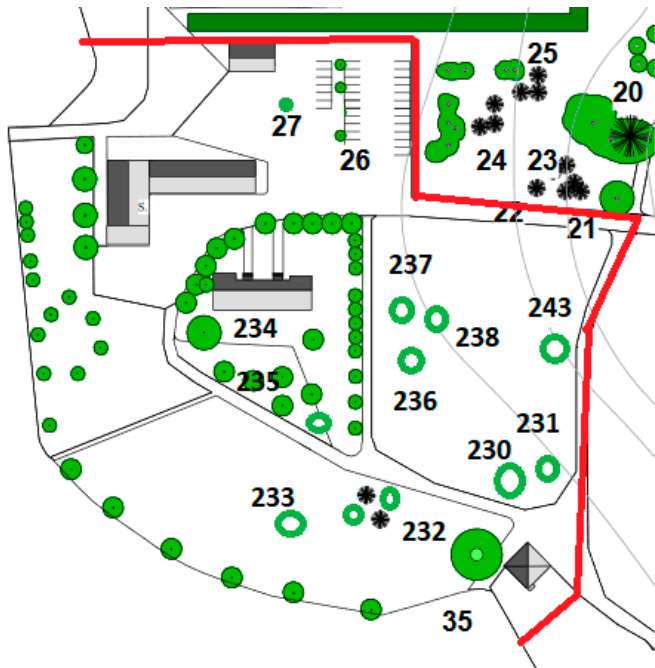
Mänty

Suurikokoinen puu rantaan tulevan polun varrella.

TOIMENPIDEARVIOINTI

Alueen hoitoa olisi tehostettava. Erityisesti suuremmille lepille olisi lisättävä kasvutilaa. Maanlajitysalueen reunoja on täsmennettävä kuten myös ranta-aukion veneiden säilytystä. Myös pysäköintialueen istutuksia olisi kohennettava.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
243	mänty	278	8		monirunkoinen ryhmä 4 puun ryhmästä suurin 4-haarainen, suuri haara, 2. haara 137 cm 3-haarainen (130+130+113) 4 puun ryhmästä suurin 2-haar (112+111) 2-haar. 4-haarainen 5 kpl
35	tervaleppä	230			
231	palsamipihta	220		A	
232	harmaaleppä	140		A	
235	vuorijalava	130		A	
230	harmaaleppä	115		A	
236	tuomi	112		A	
237	harmaaleppä	111		A	
233	tuomi	107		A	
234	vuorijalava	93		A	
27	tuohituomi	60	6	A	2 kpl, pienemmässä (40 cm) runkovaurio
26	pilvikirsikka	31		A-	3 kpl
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko pesulan rannan alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Yksittäiset tervalepät rajaavat täyttörantaa.

Pysäköintialueen istutuksia ovat tuohituomi ja pilvikirsikka.

Pesulan vieressä on vanha puistolehmusistutus.

Pesulan rannan asuinrakennuksen perennatarhaa.

Pesula on 1890 -luvulta. Kuva etelään päin.

Puiston rajalla on luontaisesti syntyneitä koivuja.

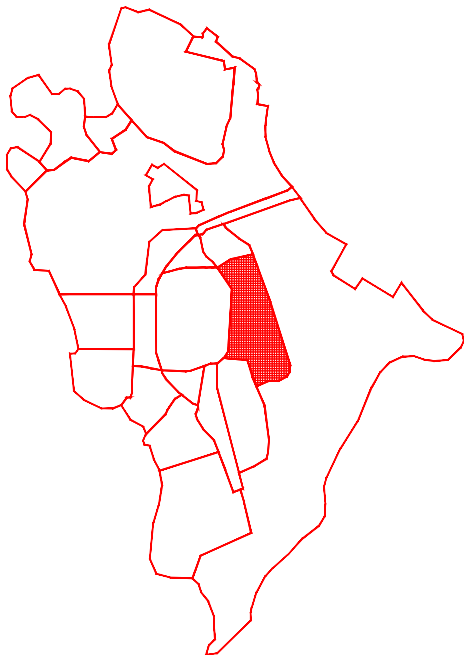
Rannassa on pienveneille säilytyspaikkoja. Rantatörmällä kasvaa koivuja ja leppiä. Kuva lounaaseen päin.

A6 ITÄPUISTO

YLEISTÄ

Alueelle rakennettiin 1800 -luvun lopulla sekä 1900 -luvun alussa. Jäljellä oleva rakennuskanta on rakennettu välillä 1985 – 2004. Alueen puisto on vanhaa männikköä ja osittain hoidettua nurmikenttää.

Alue terapiatalon ympärillä on sairaalan vanhaa talousaluetta. 35 vuotta sitten tehdyn rakennustyön myötä uusien rakennusten tausta-alue on jäänyt vähälle käytölle tavallaan reserviin. Alueella ei ole merkittäviä istutuksia ja sitä luonnehtivat nurmikot ja männyt. Alue on aktiivisen ulkoilukäytön ulkopuolella.

Erikoispiirteenä on mainittava itärinteeseen rakennettu pieni hiljentymisaukio, jonka ääreen on istutettu uutta pensastoa.

VANHAT ISTUTUKSET

Koska alue on viimeiseksi rakennettu, istutukset ovat nuoria. Yksi vanha kilpikaarnamänty on alkuperäisellä luontaisella kasvupaikallaan Kangaslammelle vievän tien varressa. Pensais- sa on jotakin vanhojen istutusten jäänteitä.

HUOMATTAVAT LAJIT

Villaheisi (*Viburnum lantana*)

Merkittävä pensasryhmä kasvaa liikuntasalin (LS) nurkalla: Esiintymä on ainoa lajiaan alueella. Pensas on hyväkuntoinen ja harvemmin käytetty viherrakentamisessa nykyisin, joten se lienee peruja alueen istutusten varhaisemmilta ajoilta.

Taalainkoivu (*Betula pendula* 'Dalecarlica')

Runkoläpimitaltaan 35 cm puu on jäänyt rakennuksen taakse. Tätä erikoismuotoa tai vastaavia suomalaisia (pirkkalainkoivu, loimaainkoivu) kannattaisi lisätä näyttävämmälle paikalle.

Riippasinikuusi

Etupihalla on jäänyt nopeakasvuisempien kuusien varjoon paikalle myöhemmin istutettu sinikuusen erikoismuoto. Lajin nimi vaatii tarkennuksen. Koska istutus tulee tuhoutumaan varjostuksessa, olisi se siirrettävä rehevämmälle kasvualustalle avoimeen paikkaan. Viereiset douglaskuuset ja koreansembra ovat Kuopion Puutarhaseuran lahjoitus sairaalalle v. 1985. Paikalla on myös muistokivi.

Kanadantuija

Näköesteeksi N-rakennuksen ulkoilutilaan on istutettu tiheään merkittävä määrä (48 kpl) tuijaa aidanteeksi, joka on saavuttanut 5,5 m korkeuden. Tässä mitassa tuijaa ei ole alueella muualla.

TOIMENPIDEARVIOINTI

Koska alue on vähäisellä käytöllä ja istutustenkin osalta pääasiassa vähäarvoinen, voisi terapiatalon itä-kaakkoispuolta suosittaa tarvittavan lisärakentamisen alueeksi. Metsärinne tulisi kuitenkin säilyttää suoja-alueena maisema-arvojen vuoksi. Itäosan pellon ja lisärakentamisen väliin tulisi jättää 30 metrin suojavyöhyke, joka tulisi jättää rakentamisesta vapaaksi. Suojavyöhykkeen puusto tulisi säilyttää.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
86	mänty	258	21	A	
80	puistolehmus	197	27,2	A	3 kpl
73	rauduskoivu	182		A	
91	haapa	140	23,7	A	
83	hieskoivu	133		B	
84	rauduskoivu	133		A	2 runkoa
92	rauduskoivu	111		A	
90	vaahtera	109		C	haara revennyt ja juuret ruhjoutuneet
32	taalaingoivu	108	22	A	
77	rauduskoivu	101		A	
72	palsamipoppeli	100		A-	latvat taipuneita varjostuksen takia
144	serbiankuusi	100	~14	A	lahjoitus
142	palsamipihta	94	13	A	3 kpl (Nämä puut istutti Kuopion puutarhaseura ry N:n sairaalan juhluvuoona 1985) koskee nroita 141-144
143	koreanpihta	89	12,25	A	
76	kriminlehmus	71	12,3	A	
140	marjaomenapuu	58	6	A	3 kpl
89	terijoensalava	35		A-	3 kpl, ei valoa riittävästi
70	kanadantuija	31	5,5	A	näköestekujanne 48 kpl
87	makedonianmänty	31	6,5	A	siementaimi männyn juurella
141	sinikuusi erikoismuoto	5	0,5	B	kasvupaikka vaihdettava pois varjosta
71	mänty			A	8 kpl
74	mänty			A	13 kpl
75	tuija		6	A	3 kpl keskellä alppiruusuja
78	hurmehappomarja		2	A	3 kpl
82	mänty			A	6 kpl
85	mänty			A	6 kpl
88	villaheisi		4	A	hieno vanha ryhmä
93	mänty			A	19 kpl
145	?				alasleikattu pensasto
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko itäpuiston alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Selvärajainen pellon ja metsän raja, mikä toimii maisemallisena selkärankana. Kulttuurimaiseman eheyden vuoksi puustoa tulisi säilyttää rajavyöhykkeellä, jolloin puusto toimisi suoja-
vyöhykkeenä. Kuva Kangaslammen eteläpuolelta länteen päin.

Tässä nuoriso-osaston rakennus "paistaa" metsän läpi. Puustoinen suojavaiohyke voisi olla leveämpi ja puustoltaan tiiviimpi. Kuva Kangaslammen pohjoispuolelta länteen päin.

Oikealla terapiarakennus, jonka edessä korkea serbiankuusi. Keskellä taaempaa Sini-kuusien erikoismuodot. Kuva pohjoiseen päin.

Keskellä Marjaomenapuut. Kuva pohjoiseen päin.

Vasemmalla nuoris-osaston rakennus ja edessä kookasta männikköä. Kuva koilliseen päin.

Itäpuiston eteläreunaa. Kuva kaakkoon päin.

Etelän puoleinen paikoitusalue. Kuva pohjoiseen päin.

Jalkapallokenttä. Kuva koilliseen päin.

Nuoriso-osaston rakennuksen kohdalla olevaa suojapuustoa. Kuva koilliseen päin.

lākäs mänty muistolehdon eteläpuolella. Kuva etelään päin.

Kangaslampi. Kuva pohjoiseen päin.

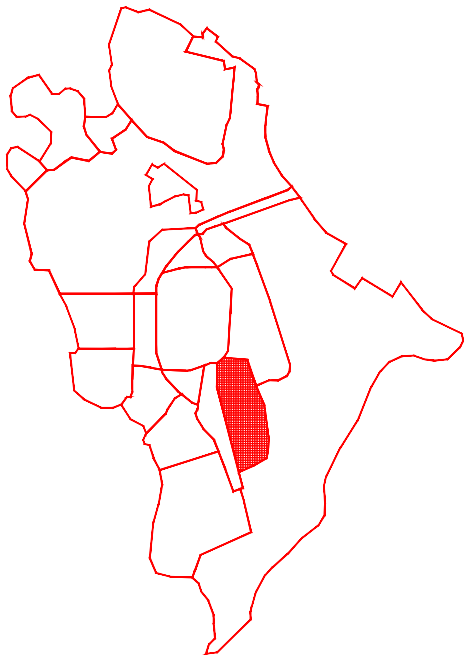

Muistolehto. Kuva pohjoiseen päin.

A7 ASUINALUEEN PUISTO

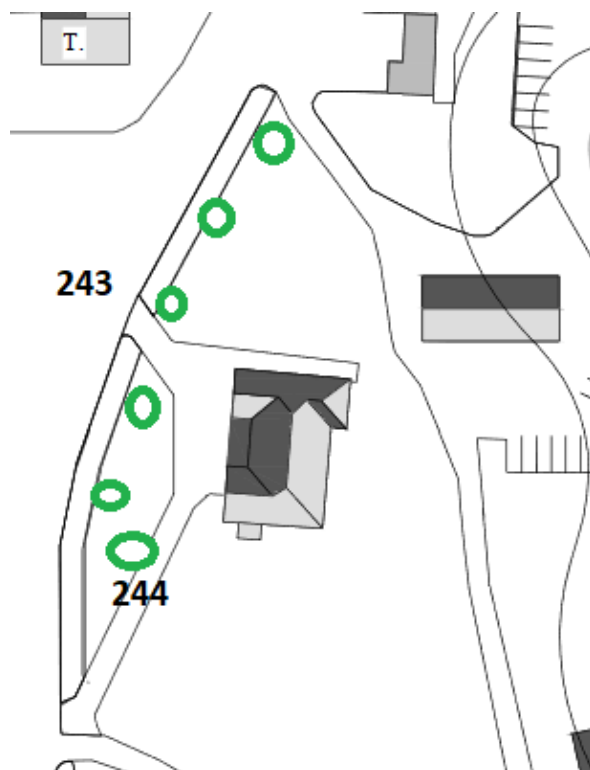
YLEISTÄ

Alueen pohjoispäässä sijaitsee käsityöläisten asuin- ja työhuonerakennus eli Kiikkukangas 1800 -luvun lopulta. Alueelle rakennettiin asuinkerrostaloja 1950- ja -60 -luvuilla. Vanhat ja kookkaat männyt sekä nurmialueet antavat alueelle puistomaisen ilmeen.

Alueen keskiosaa. Männikkö luo juhlanan ja jylhän tunnun sairaalan sisääntulolle. Kuva pohjoiseen päin.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
243	mänty	278			
242	puistolehmus			A	5 kpl
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko asuinalueen puisto.
Lähde: Kuopion kaupunki

1950 -luvulla rakennettu asuinkerrostalo. Puisto on huolellisesti hoidettua nurmikenttää ja männikkö on 1900 -luvun alkupuolelta. Osa männyistä saat-
taa olla myös 1800 -luvun puolelta. Kuva pohjoiseen päin.

Alueen eteläosaa. Kuva kaakkoon päin.

Alueen etelänpuoleinen asuinkerrostalo on rakennettu 1950 -luvun lopulla.
Kuva itään päin.

Alueen eteläosaa. Kuva etelään päin.

Alueen pohjoisosaa ja 1950 -luvulla rakennetut asuinkerrostalot. Kuva itään päin.

Alueen pohjoispäässä sijaitsee Kiikkukangas 1800 -luvun lopulta. Kuva koilliseen päin.

Kriminlehmus asuinalueen puistikossa.

Hurmehappomarja oli 1950 -luvun suosikki-istutuksia.

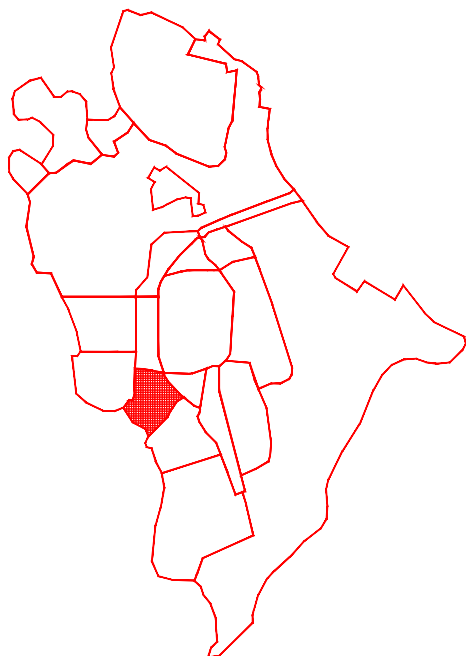

Kuvassa kanadantuijia.

A9 LOUNAISPUISTO

YLEISTÄ

Alue on havupuuvaltaista kuivaa kangasta ja sen puistoelementeiksi voidaan laskea kaareva sorapintainen kävelytie, joka näkyy vuoden 1906 suunnitelmassa. Rannassa on pienveneille säilytyspaikkoja sekä pumppuhuone 1800-luvun lopulta. Alueen keskelle on rakennettu 1980-90 -luvulla tenniskenttä. Alueen eteläkärki oli aikoinaan osa yllääkärin muotopuutarhaa. Kyseisessä osassa rannalla sijaitsee vanha kaksihaarainen mänty, jonka rannan puoleinen, läpimitaltaan 95 cm, runko on katkennut. Puu on alkuperäisiä vanhoja rantapuita ajalta ennen sairaalaa.

Pääosin luonnonmetsää kasvava kangas. Koi-vukuja rajaa aluetta idässä. Alueella on ollut rakennus, joka on purettu. Rakennuksen paikka on ollut merkittynä jo Fagnäsin tilan karttaan tyhjänä tilana. Itäreunaa luonnehtii lehtokosteikko, jonka ääreen on tehty täytemaakasa. Sen rajausta ympäristöön on epämääräinen.

VANHAT ISTUTUKSET

Suurimmat puut ovat alkuperäisiä, istutuksista huomattavin on neljän puun palsamikuusiryhmä. Vuorijalavaryhmän istutukset ovat kasvaneet vaihtelevasti ja etupäässä hitaanlaisesti.

HUOMATTAVAT LAJIT

Isolehtilehmus
Viisirunkoinen puu, jonka kookkaimpien runkojen ympärys 157 cm ja 130 cm.

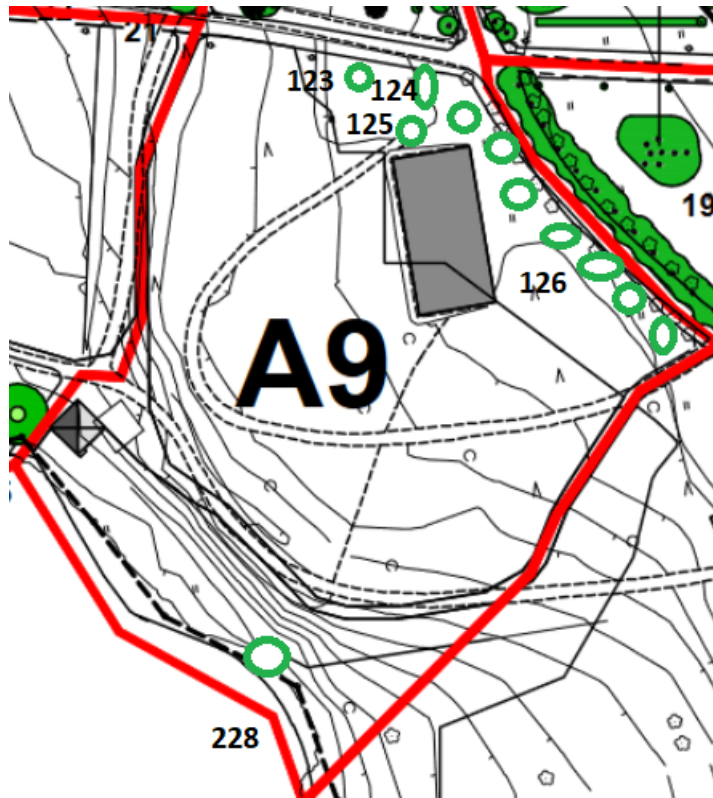
Mänty
Niuvanniemen männyistä suurin elossa oleva puu. Rungon läpimitta on yksi metri. Puu tulee tulevaisuudessa sortumaan järveen rantavoi-
mien vaikutuksesta.

Siperianlehtikuusi
Kookas istutusalueista sivuun jäänyt puu, jonka ympärys on 293 cm.

TOIMENPIDEARVIOINTI

Toisarvoista puustoa voisi raivata.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
227	mänty	312		A-	pesulan takaisella rantapenkereellä, joka vyöryy järveen
125	siperianlehtikuusi	160	26,8		
123	rauduskoivu	144	26,2	A	
124	hieskoivu	103	22,7	A	
126	rauduskoivu				
					4 kpl
					7 kpl
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko lounaispuiston alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Alueen eteläosaa, jossa kävelypolku. Kuva pohjoiseen päin.

Havupuuvaltainen metsä on kuivaa kangasta. Kuva koilliseen päin.

Alueen itäkulma, jossa sijaitsee pumppuhuone 1800 -luvun lopulta. Kuva luoteeseen päin.

Alueen eteläosaa. Kuva itään päin.

Tässä näkyy 1800 -luvun lopun puistosuunnitelmassa näkyvä kävelypolku, jonka oikealla puolella oli ylilääkärin puutarha. Kuva itään päin.

Rannassa sijaitsee tämän alueen yksi vanhimmista männyistä. Mänty lienee kuulunut ylilääkärin muotopuutarhan rantaan Kuva lounaaseen päin.

Puiston pohjoiskärki. Kuva etelään päin.

Tenniskenttä. Kuva etelään päin.

Koivukujannetta alueelta.

Oikealla vanha mänty, joka kuvattuna vasemmassa kuvassa Laivonsaaresta 1890-luvun alussa.

Lähde: KUHMU, Karl Granit, 1890-1893 (osa kuvasta)

Sairaala-alueen suurin mäntypari sortuvassa rantapenkereessä.

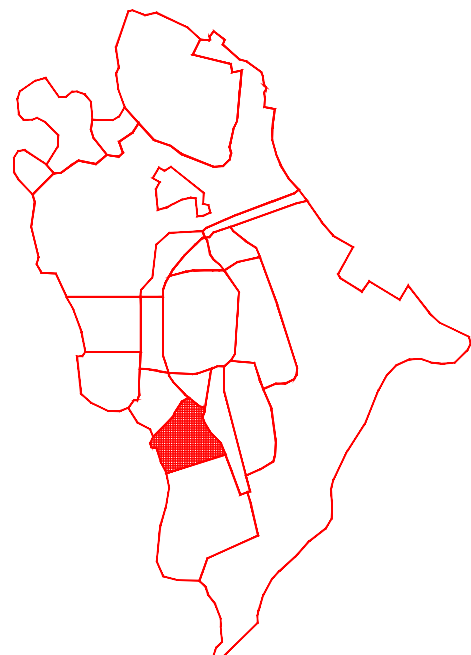

A10 YLILÄÄKÄRIN PUISTO

YLEISTÄ

Alun perin 1880 -luvulla laaditun muotopuutarhasuunnitelman mukaan nähtävästi 1890 -luvulla toteutettu kokonaisuus. Puutarha kuuluin ylilääkärin asuintalon yhteyteen, joka rakennettiin heti sairaalan ensimmäisessä vaiheessa 1880 -luvulla.

Puutarha on muutettu nähtävästi hyötypuutarhaksi vuonna 1906 päivätyn T. Ahlbergin signeeraamien suunnitelmien mukaan. Ylilääkärin talo purettiin ja tilalle rakennettiin rivitalo lääkäreille vuonna 1967.

Keskellä kaukana Fagnäsän pellolla siintävä tuulimylly ja puutarhaa rajaava vanha kuusi. Kuva etelään päin.

Puiston vanhimmasta osasta on jäljellä nähtävästi enää muutama alkuperäisistä istutuksista: kaksi lehtikuusta ja monirunkoinen puistoletkumus. Puistossa sijaitsee ainakin yksi sen alkuperäisistä puista, joka on kookas siperianlehtikuusi.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
251	lehtikuusi	348	31	A	1900-luvun alun istutus
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ylilääkärin asuintalo kuvattuna 1890 -luvun alussa Laivonsaaresta. Kuvasta näkee, että puistosuunnitelma toteutettiin, kuvassa näkyy selvästi kaareilevia kävelyreittejä ja nuoria istutuksia. Rannassa näkyy myös pensasaidoin erotettu levähdyspaikka. Lähde: KUHMU, Karl Granit, 1890-1893 (osa kuvasta).

Ote maanmittauslaitoksen karttapaikan ilmakehän kuva-aineistosta, jossa näkyy koko Ylilääkärin puiston alue. Selvityksen laatija on merkinnyt keltaisella alueella olevan puun. Lähde: MML

Tällä paikalla sijaitsi ylilääkärin asuintalo. Rivitalossa asui viimeksi henkilökuntaa ja tällä hetkellä rakennus toimii väistötiloina. Vaahterarivi lienee rivitalon rakentamisen ajalta. Kuva lounaaseen päin.

Huoltorakennus, jonka oikealla puolella sairaala-alueen kaarevaa koivukujaa. Taustalla Lounaispuiston metsikköä. Kuva länteen päin.

Kuvassa näkyy vasemmalla avoimempaa nurmikenttää, jossa sijaitsi ylilääkärin hyötypuutarha. Oikealla puustoisempi osa, jossa sijaitsi muotopuutarha. Tältä ajalta jäljellä on ainakin kuvassa keskellä ja taaempana näkyvä Siperiankuusi. Kuva lounaaseen päin.

Tässä entistä muotopuutarhaa, jota on enää vaikea havaita. Kuva länteen päin.

Puiston keskiosa ja vasemmalla nykyään väistötiloina toimiva rivitalo. Kuva kaakkoon päin.

Kuva lounaaseen päin.

Itäisemmän lehtikuusen runko on vinossa. Muutoin muotopuutarhan jäänteet vaihtuvat luontaiseen metsään vähittäin.

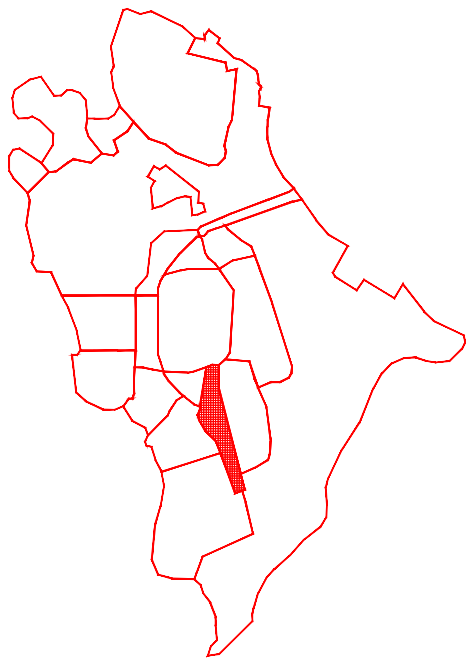

Suurin siperianlehtikuusi sairaalan alueella kasvaa rantasaunan yläpuolella tällä alueella. Rungon läpimitta on 111 cm. Puu on oletettavasti istutettu 1880 -luvun puutarhasuunnitelman mukaan.

A11 NIUVANKUJAN PUISTO

YLEISTÄ

Alue sijoittuu Niuvankujan länsipuolelle kahden tielinjauksen väliin. Alueen eteläosa kuuluu Fagnäsin tilaan, eli se osa on tarkastelualueen ulkopuolella. Puistolle leimallista ovat vanhat ja kookkaat männyt, matala kanervikko sekä pohjoispäässä hoidettu nurmikenttä. Puisto on säilynyt suhteellisen samanlaisena sairaalan alkuaajoista asti. Puisto muodostaa juhlanan ja jylhän sisääntulon sairaala-alueelle.

Jylhä männikkö luo näyttävän sisääntulon sairaala-alueelle. Vasemmalla asuinalueen ja oikealla Niuvankujan puiston männikköä. Kuva etelään päin.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
17	makedonianmänty	88	11	A-	4 kpl, kärsii varjostuksesta, pienin 33 cm ja 4,5 m voidaan poistaa
huom. liikennejakajaan aseteltu kolme ruukussa olevaa pientä oliivipuuta, jotka talvisäilytetään puutarhalla					

Vasemmalla alueen eteläosaa, joka on suhteellisen tiheää metsikköä. Kuva pohjoiseen päin.

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko niuvankujan puiston alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Alueen eteläosaa, joka on kuivaa kangasta. Kuva etelään päin.

Tie puiston poikki kohti asuinkerrostaloa. Tässä näkyy hyvin hoidetumman nurmikutin ja kuivan kangaspohjan ero. Molemmilla puolilla kasvaa jylyhiä mäntyjä. Kuva kaakkoon päin.

Puiston keskiosaa, joka on kuivaa kangasta. Kuva pohjoiseen päin.

Puiston pohjoisinta osaa, joka on hyvin hoidettu ja edustava. Vasemmalla näkyy Eteläpuistoon liittyvä käytävä koivurivineen. Kuva pohjoiseen päin.

Kuva etelään päin.

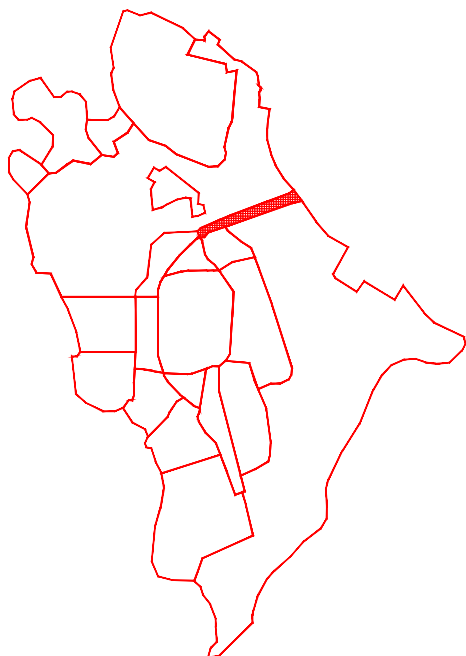
Alueen pohjoisosaa Parkkipaikalta henkilökunnan rivitaloon päin kuvattuna.

A13 KOIVUKUJA

YLEISTÄ

Koivukuja on ollut sairaala-alueen pohjoisen-puoleinen sisääntuloväylä tämän alkuajoista lähtien ja on edelleen merkittävä osa maisemakokonaisuutta.

Koivukuja on pohjoisen suunnasta tuleville navigaattorin ohjaamana pääkulkureitti sairaalaan. Vanhan Julkulanniemen tien jäätyä pois käytöstä sairaalan perustamisen jälkeen viljelysten kautta tehty oikotie lienee rakennettu Suurmäentielle (Puijonsarventielle) vasta 1930 -luvulla, koska sitä ei näy 20 -luvun ilmakuvasa. Koivukujan perustaminen on tapahtunut vasta sotavuosien jälkeen.

VANHAT ISTUTUKSET

Istutukset on tehty tien varteen luonnontaimilla.

Puut ovat pelkästään raudus- ja hieskoivua. Puut ovat pääsääntöisesti kasvatuskelpoisia.

HUOMATTAVAT LAJIT

Ei ole.

TOIMENPIDEARVIOINTI

Alueen istutusten täydennys. Täydennys on tehtävä pelkästään rauduskoivulla, koska se on merkittävästi hieskoivua pitkäikäisempi. Koska hiekkatien lanaus vahingoittaa paikoin puiden pintajuuria, olisi uudet istutukset sijoitettava hieman edemmäs tiestä kuitenkin kujanteen ulkoista asua muuttamatta. Puiden uusiminen voidaan tehdä lohkoittain. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole kiirettä, joten kujanteen ylläpidon harkintaan on aikaa. Uusiminen on kuitenkin edessä jossain vaiheessa.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
248	rauduskoivu			A	kujanne, pohjoissivulla 12 kpl, eteläsivulla 17 kpl
249	hieskoivu			A-	kujanne, pohjoissivulla 19 kpl, eteläsivulla 8 kpl

Ote maanmittauslaitoksen karttapaikan ilmakuva -aineistosta, jossa näkyy koko koivukujan alue. Selvityksen laatija on merkinnyt keltaisella alueella olevia puita. Lähde: MML

Kuja sairaala-alueella saapumissuuntaan, eli länteen päin.

Lähimpänä nuori hieskoivu. Kuva kaakkoon päin.

Koivukuja erottuu peltomaisemassa. Kuva kaakkoon päin.

Kujan länsipää. Kuva itään päin.

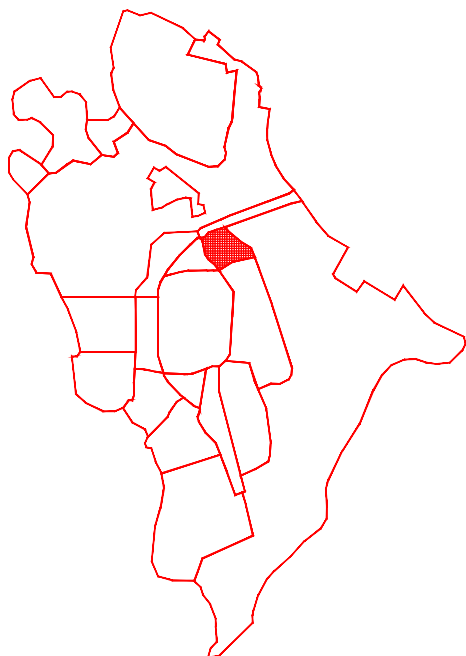
A20 KOILLISPUISTO

YLEISTÄ

Alueen on vanhaa ja kuivaa kangasta ja osittain hoidettua nurmikenttää.

Puistoa on merkittävältä osin muutettu pysäköintialueeksi. Kulkureitti länsisivulla on 100 vuoden ikäinen.

Puisto rajautuu luonnonmetsään. Alueen vanhat istutukset ovat vähäisiä. Lehtikuusiryhmä muodostaa puuston kiintopisteen ja sekä luontaiset männyt että lehtikuuset ovat 1800-luvulta.

VANHAT ISTUTUKSET

Siperianlehtikuusi

Puut ovat sairaala-alueen suurimpia, hyväkuntoisia ja muodostavat merkittävän ryhmän.

HUOMATTAVAT LAJIT

Pylväspihlaja

Kyseessä on pihlajan erikoismuoto (*Sorbus aucuparia* 'Fastigiata'). Se on valittu tietoisesti pysäköintialueen ahtaisiin kasvatusväleihin.

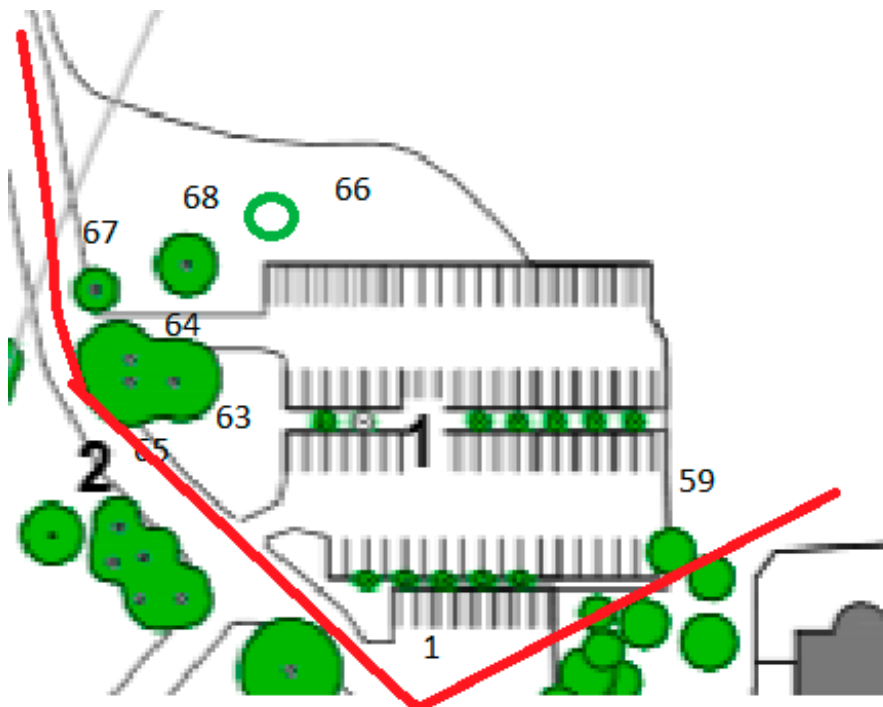
TOIMENPIDEARVOINTI

Alueella ei ole tarvetta erityisiin toimenpiteisiin.

Puiston reuna on osa laajempaa maisemaa. Kuva länteen päin.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
63	siperianlehtikuusi	262	25,7	A	
64	siperianlehtikuusi	253	22,8	A	
65	siperianlehtikuusi	226		A	
68	mänty	221		A	
67	mänty	215		A	
69	mänty	194	27,5	A	
66	mänty	193	28	A	
1	pylväspihlaja	40	5,75	A	12 kpl
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna					

Ote Kuopion kaupungin ortokuva 2017 (viistokuvaus) aineistosta, 2020, jossa näkyy koko koillispuiston alue. Lähde: Kuopion kaupunki

Autojen paikoitusalue, jonka taustalla suojapuustoa. Kuva itään päin.

Puiston länsiosaa, jossa kasvaa kookkaita mäntyjä sekä kuusia. Kuva etelään päin.

Kuva koilliseen päin.

Puiston metsäisen alueen aluskasvillisuutta. Kuva pohjoiseen päin.

Puistossa on myös kookkaita mäntyjä. Kuva koilliseen päin.

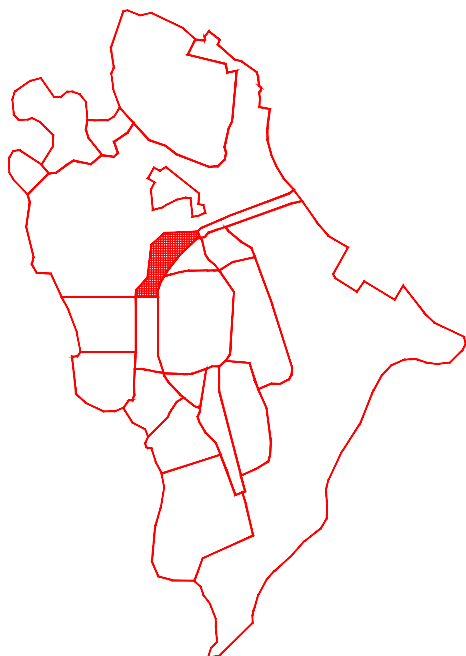
Puiston luoteiskulmassa kasvaa iäkäs mänty, joka toimii myös sairaala-alueen pohjoisen puoleisena "pääteaiheena".

A21 LUOTEISPUISTO

YLEISTÄ

Puisto rajautuu lännen ja luoteen puolelta peltoon (A14 pohjoisosa) ja itäpuolelta keskuspihaan, pohjoispuistoon ja sitä reunustavaan koivukujaan.

Alue on merkittävän kokoista rehevää ja lehtomaista pellon reunusmetsää, johon on istutettu douglaskuusia hajalleen. Metsä on luonnontilainen. Alue on aktiivisen ulkoilukäytön ulkopuolella.

Puiston eteläosassa olevia kookkaita mäntyjä. Vasemmalla tie, joka vie Haraldinmäen kautta Niittylahteen. Kuva pohjoiseen päin.

VANHAT ISTUTUKSET

-

HUOMATTAVAT LAJIT

Douglaskuusi

Kuuset eivät ole erityisen vanhoja, mutta ovat hyvin kasvussa maaperän rehevyyden ansiosta.

TOIMENPIDEARVOINTI

Raivauksin huolehdittava isompien puiden riittävästä valonsaannista. Alueen hoitotasoa voidaan tarvittaessa nostaa ja siten lisätä rinteiden ulkoilukäyttöä.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
33	douglaskuusi	210	20,5	A-	oksissa kuivumista
33	douglaskuusi	210	20,5	A-	
187	douglaskuusi	202		B	
186	douglaskuusi	196	20	A	
185	raita	190	20	A	
188	puistolehmus	187		A	2-haarainen; pienempi 157 cm
195	douglaskuusi	140		B	7 kpl
189	sebramänty	118		B	
Taulukossa vanhin puusto (on esitetty) lihavoituna					

Ote maanmittauslaitoksen karttapaikan ilmakuva -aineistosta, jossa näkyy koko luoteispuiston alue. Selvityksen laatija on merkinnyt keltaisella alueella olevia puita. Lähde: MML

Puisto rannasta päin kuvattuna. Puiston ja pellon raja on selväpiirteinen.

Puiston pohjoisreuna ja keskellä pohjoispuiston kaareva koivukuja. Kuva lounaaseen päin.

Luoteispuisto pohjoisreunassa oleva tie, jonka mutkassa lato, joka näkyy myös laajemmassa peltomaisemassa. Kuva länteen päin.

Luoteispuiston aluskasvillisuus on alueen rehevimpiä.

Metsän seassa on myös istutettua palsamipihtaa. Kuva länteen päin.

Tässä kohdassa puitten lomasta voi nähdä avoimen peltomaiseman. Kuva länteen päin.

Alueen eteläosa, jossa kasvaa iäkästä puustoa, pääasiassa männikköä. Kuva lounaaseen päin.

Luutamänty. Kuva länteen päin.

Alueelta löytyy myös edustava mukuramänty (*Pinus sylvestris* f. *gibberosa*), jonka runko on täynnä pahkoja. Kuva länteen päin.

Alueen eteläosan kookkaat männyt. Kuva lounaaseen päin.

Sembramänty. Kuva länteen päin.

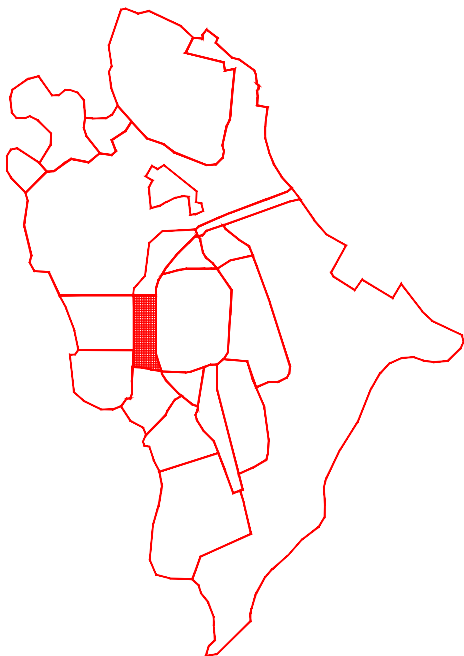
Luoteispuiston yksi kookkaimmista männyistä. Kuva pohjoiseen päin.

A22 LÄNSIPUISTO

YLEISTÄ

Tämä puutarha sairaala-alueen pääraken-
nuksen edustalla on suunniteltu sairaalan
yhteyteen heti alkuvaiheessa ja on aina ollut
merkittävä ja edustava osa sairaalan miljöötä.
Puutarhaan rakennettiin työhuonerakennus ja
puutarhurin ulkorakennus.

Sairaalan perustamisesta lähtien laitoksella
on ollut puutarha. Vanha puutarhurin asun-
to sijoittuu tämän puiston alueelle. Ehkä siitä
syystä alue on ollut myös hyvin hoidettu jo
vanhastaan. Alkuperäisiä istutuksia ja niistä
syntyneitä merkkipuita on huomattavan pal-
jon.

Erityisesti on havaittavissa metsälehmuksen ja
tammen merkitys osana 1800 -luvun istutus-
valintoja. Lehmus on saattanut viihtyä paikalla
ennen sairaalan tuloa. Puutarhuri on tuonut
asuntonsa tuntumaan myös pensasvalikoimaa,
josta osa on säilynyt.

Pesulan alanteeseen on jäänyt aikoinaan va-
paata tilaa, joten siitä on muodostunut pieneh-
kö havupuukokoelmien osa.

Pysäköintialueiden väli on jäänyt enemmän
vapaamuotoiseksi alueen pohjoispäässä.

VANHAT ISTUTUKSET

Merkittävän vanhoja istutuksia on alueella,
esimerkiksi suuri lehmusryhmä voi olla yli 150
vuotta vanhaa. Erittäin merkittävä on myös
lehtikuusiryhmä, jonka lajit tarvitsevat määri-
tyksiä.

Hallintorakennuksen ja puutarhurin asunnon
väliin on tietoisesti keskeiselle paikalle istu-
tettu näköalapaikalle tammi ja nyt myöhem-
min rautatienomenapuut. Näillä istutuksilla
on merkitystä korostettaessa näkymää Kalla-
vedelle.

Maiseman vaihtelua tuovat talvivihannat pih-
dat ja yksinäinen okakuusi.

HUOMATTAVAT LAJIT

Okakuusi

Puu on Suomen suurin tai toiseksi suurin la-
jiaan. Sen sinertävän vihreä oksisto ja ylöspäin
kurkottavat latvaoksat eivät voi jäädä huo-
miotta.

Metsälehmus

Erittäin suurikokoinen kolmen puun muodos-
tama ryhmä. Kohde on kasvustollisesti merkit-
tävämpi kuin eteläpuiston metsälehmuspari.
Sen maisemallinen merkitys jää sijainnin takia
viimemainitusta jälkeen.

Kriminlehmus

Puu on lajiaan sairaala-alueen suurin 260 cm:n
ympärysmittallaan.

Lehtikuusi

Mahtava kolmen jättipuun kokoinen ryhmä.
Ryhmässä on kahta eri lajia, joiden määrittely
jätetään paremmin sukua tuntevien dendro-
logien tehtäväksi. Puut on istutettu sairaalan
perustamisvaiheessa.

Tammi

Sopusuhtaisen pyöreä matalakasvuinen tammi
kasvaa keskeisellä paikalla hallintorakennuk-
sen edessä. Kuvassa sen vasemmalle puolelle
varjoon jäävät matalat rautatienomenapuut.
Taaempana vasemmalla kasvaa myös kaksi
suurikokoista tammea.

Rautatienomenapuu (*Malus `Hyvingiensis`*)
Uudempia istutuksia. Lajia on aiemmin käytetty turhan vähän hyväksi, vaikka se sopii moniin tarkoituksiin. Lajike on kehitetty rautateiden Hyvinkään taimitarhalla.

Ruostehappomarja (*Berberis vulgaris*)
Keskeiselle paikalle on jäänyt yksittäinen ruostehappomarja 1800 -luvun istutuksista. Pensas samoin kuin hurmehappomarjakin kiellettiin taimituotannossa perusteena, että ne toimivat viljojen mustaruosteen väli-isäntinä. Se on ollut kuitenkin paitsi arvostettu lääkekasvi kukkiessaan ja hedelmäasteella koristeellinen.

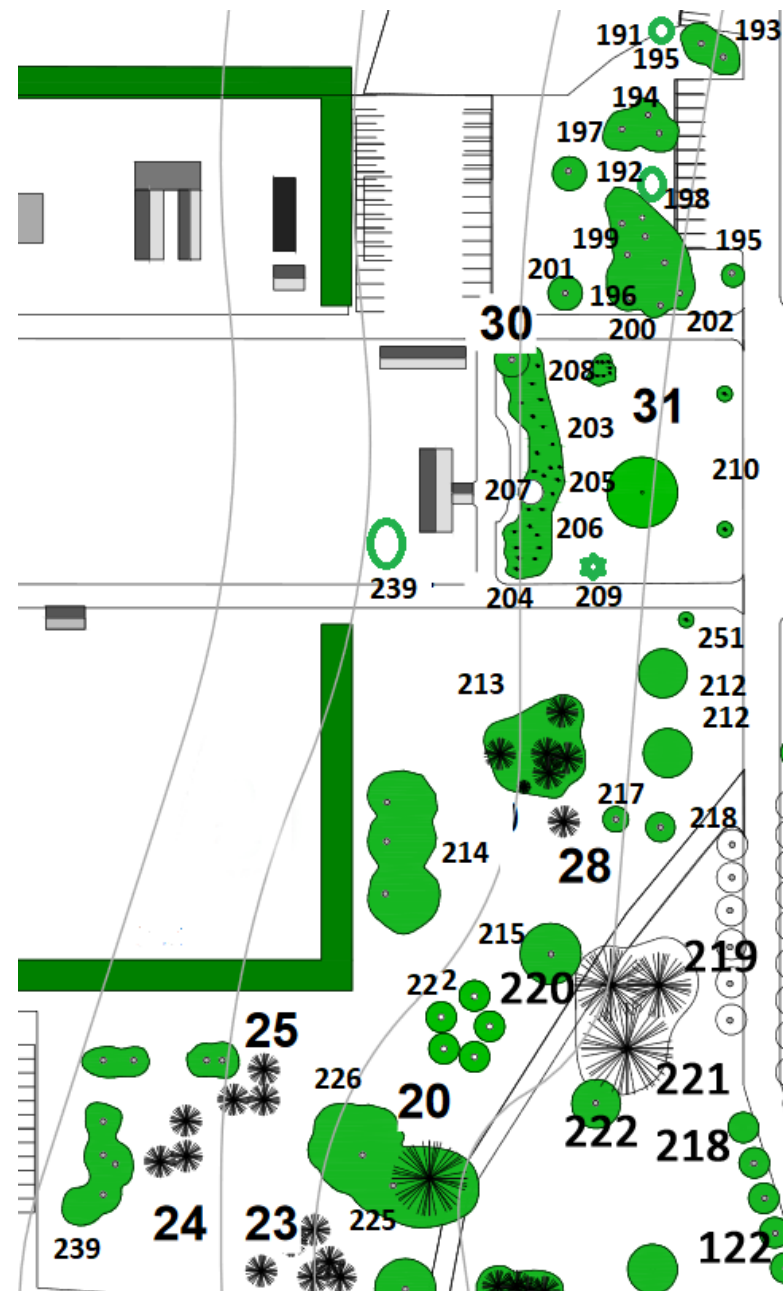
TOIMENPIDEARVIOINTI

Pysäköintialueiden välistä hieman sekavaa istutusta voisi jäsentää.

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
20	metsälehmus	344	35	A	kolmen puun ryhmä	(KUVA)
215	metsälehmus	274	26	A-	2-haarainen, revennyt ja haarat tuettu	
224	metsälehmus	260	30	A		
196	mänty	244		A		
31	tammi	231	21	A-	pienempi 196 cm; isomman kaksihaaraisen päähaara on halki	
212	tammi	229		A	2 kpl, pienempi 200 cm	
28	okakuusi	210	23,3	A	haarautuu 6 m kork.	
225	metsälehmus	208		A		
218	lehtikuusi	374	28,5	A	gmeliini-ryhmä	
219	lehtikuusi	280	31,8	A	lajimäärittäminen tarvitaan	
220	lehtikuusi	260	30	A	lajimäärittäminen tarvitaan	
200	rauduskoivu	190		A-		
122	palsamipihta	168	23,2	A		
221	rauduskoivu	164		A		
217	rauduskoivu	125		A		
197	siperianlehtikuusi	181		A	2 kpl, pienempi 179 cm	
214	tammi	166		A	3 kpl, muut 143 ja 121 cm	
194	puistolehmus Siivonen	160		A		
198	siperianpihta	151		A		
191	douglaskuusi	150		A		
213	pihtakuusi	143		A	16 kpl, suurimmat ryhmä 143	
195	douglaskuusi	140		B	7 kpl	
201	rauduskoivu	115		A		
199	vaahtera	94		A-	3 kpl	
23	palsamipihta	88		A	2 kpl	
30	saarnivaahtera	78	10,5	A		
222	puistolehmus	78		A	5 kpl	
24	valkokuusi	65		A	3 kpl	
25	engelmänninkuusi	65		A	3 KPL	
207	vaahtera	58	8	A-	3-haarainen, yksi haaroista sahattu poikki	
210	rautatienomenapuu	41	2	A	2 kpl	
193	vaahtera + tuomi	40		A-	2 tuomea, raivaustarvetta	
192	isolehtilehmus	15	6	A	5 runkoa	
203	idänkanukka		3	A		
204	juhannusrusu		2	A		
205	rusokuusama		1	A-		
206	marjaomenapuu		4	A		
208	pihasyreeni			A		
209	angervo -?		0,8	A	punaroosa kukinto	
239	piilviksirikka			A	6 kpl	
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna						

Ote Kuopion kaupungin
ortokuva 2017 (viistokuvaus)
aineistosta, 2020, jossa nä-
kyy koko länsipuiston alue.
Lähde: Kuopion kaupunki

Puiston ehkä näyttävin puu on keskiakselin lähellä kasvava iäkäs tammi. Kuva etelään päin.

Sairaala-alueen keskeisakselin päätteenä oleva tammi. Kuva länteen päin.

Keskeisakselilla oleva tammi. Kuva pohjoiseen päin.

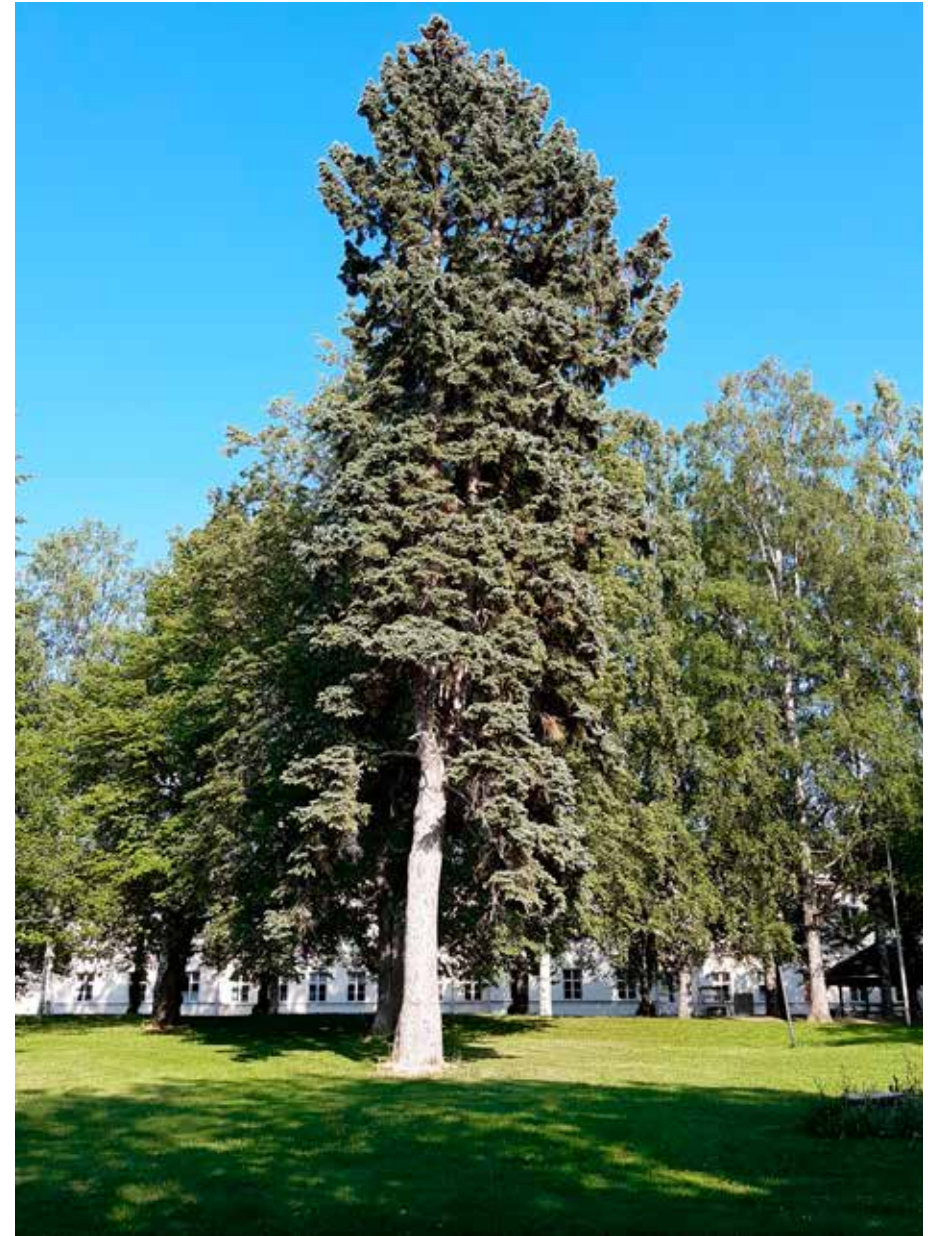
Puiston pohjoisosaa. Kuva lounaaseen päin.

Puutarhurin talon vieressä kasvaa saarnivaahtera. Kuva itään päin.

Pihtakuusiryhmä. Kuva etelään päin.

Suomen suurin tai toiseksi suurin okakuusi (Glaucia). Kuva Itään päin.

Alueen eteläosassa on runsaampaa puustoa. Edessä vanhaa pensastoa edustava ruostehappomarja. Kuva etelään päin.

Kookas okakuusi. Kuva itään päin.

Puiston keskikohtaa. Kuva pohjoiseen päin.

Puiston eteläosassa oleva diagonaalisuuntainen jalkakäytävä. Kolmen mahtavan lehtikuusen ryhmä oikealla. Kuva koilliseen päin.

YHTEENVETO

Niuvanniemen historiallinen sairaalapuutarha on säilyttänyt pääpiirteensä koko historiansa ajan. Sairaalan keskusryhmän alueelle, sairaalapihalle sijoittuu nurmikko ja istutusalueet, joilla kasvaa myös vanhoja puita. Sisääntuloväylien varsilla on koivuja, ja alueita on erotettu toisistaan kuusaidoin. Ympäröivä luonto ja puutarha on aina mielletty tärkeäksi osaksi sairaalaa, ja Niuvanniemessä on työskennellyt puutarhureita 1880 -luvulta lähtien.

SÄILYNEISYYS

Kiinteistö pitää sisällään laajan kulttuurimaisemakokonaisuuden erilaisine osineen, mitkä ovat tärkeitä osia Sairaala-alueen identiteettiä. Harjun päällä sijaitsevaa sairaala-aluetta ympäröi laajat pellot, mitkä korostavat maisema-alueen erityispiirteitä, kuten peltojen ja metsien rajapintojen voimakkaita kontrasteja.

PUISTOT JA PUUTARHAT

Alueen merkittävimmät puistot sijaitsevat niiden alkuperäisillä paikoillaan vanhimman rakennuskannan ympärillä sekä kaarevan puistoakselin molemmin puolin. Hyötypuutarha on perustettu 1890-1910 ja on maisemallisesti merkittävä.

Alueelta löytyy mm. Sellaisia puuyksilöitä, jotka ovat maamme oloissa huippua. Voidaankin todeta, että 135 vuotta sitten tehty sairaalan perustaminen Niuvaan on osunut myös kasvitieteellisesti kohdalleen.

Erityisen tärkeää on peltomaisemien pitäminen avoimina ja viljeltyinä sekä metsien reunojen pitäminen rakennuksista vapaana. Lisäksi tärkeää on alkuperäisillä paikoillaan olevien puistojen pitäminen hoidettuina ja niiden alkuperäisen puuston kuntoa tulisi seurata ja tarvittaessa niiden säilymistä tukea.

Tärkeää olisi myös Kangaslammen ja Kallaveden rantojen pitäminen ylimääräisistä puista ja pajukoista vapaana. Niuvantien, Suurmäentien ja Puijonsarventien varsille on myös kasvanut puustoa ja pajukkoa, mikä estää kulttuurimaiseman näkymisen teillä liikuttaessa. Pajukon ja nuorten koivujen raivaus mahdollistaisi maisemakokonaisuuden kokemisen myös ohikulkijoille.

Hyötypuutarhan pitäminen hyötypuutarhakäytössä ja vapaana uudisrakentamiselta säilyttää sen kulttuurihistoriallisen merkityksen. Tehdyn työn pohjalta on mahdollista jatkaa täydentävän tiedon keräämistä. Esim. nykyinen ylipuutarhuri on antanut käyttöön pensasluettelon, joka on hänen aikanaan istutettu alueelle. Muistiinpanojen tekeminen on tärkeää esim. istutusten menestymisen seuraukseksi. Raportin lopussa on luettelo pensasistutuksista.

Haraldinmäellä on purkujätettä ynnä muuta, jonka poistaminen parantaisi miljöönsä arvoa.

Mahdolliselle lisärakentamiselle sopivin paikka olisi puutarhojen ja maiseman näkökulmasta itäpuiston eteläisessä osassa. Metsärinne tulisi kuitenkin säilyttää suoja-alueena maisema-arvojen vuoksi. Itäosan pellon ja lisärakentamisen väliin tulisi jättää 30 metrin suojavaoikeus, joka tulisi jättää rakentamisesta vapaaksi. Suojavaoikeuden puusto tulisi säilyttää.

Uudisrakennuspaikkojen suunnittelussa tulee olla yhteydessä kulttuurihistorialliseen museoon.

1990 -luvun ilmakekuva Niuvanniemen
sairaalaista. Lähde: NIUSK

LÄHTEET

Arkistolähteet

Kansallisarkisto, Helsinki (KA)

Kansallisarkisto, Joensuun toimipiste (JKA)
Niuvanniemen sairaalan arkisto
Ylilääkärin kirjeisto 1885-1940
(vuosikertomukset)

Kuopion kaupunginarkisto (KKA)
Rakennuslupapiirustukset

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo (KUH-
MU)
Kuva-arkisto

Maanmittauslaitos (MML)
Ilmakuva-arkisto

Niuvanniemen sairaalan kokoelmat (NIUSK)

Senaatti-kiinteistöjen arkisto (SKA)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Hietanen, Lea 1975. Kuopion pitäjän vanhin asutushistoria. Teoksessa *Kuopion pitäjän kirja*. Savon Sanomat Kirjapaino, Kuopio.

Hämet-Ahti, Leena, Palmén, Annikki, Alanko, Pentti ja Tigerstedt, Peter 1992. Suomen puu- ja pensaskasvio. Dendrologian seura.

Häyrynen, Maunu 2001. Suomalainen puutarha. Teoksessa *Hortus Fennicus - Suomen puutarhataide*. Viherystävällisyys ry, Puutarhataiteen seura. Forssa.

Karhu, Niilo 1995. Vihreät jättiläiset, Suomen paksuimmat puut. Dendrologian seura. + seurantatuloksia. Sorbifolia 1/1998.

Kukkonen Heikki 2005. Mielen puistot. Teoksessa *Puistot ja puutarhat, suomalainen puutarhaperinne*. Suomen kotiseutuliitto.

Kuopio. Kulttuurihistorialliset rakennuskohdet. Inventointi. Teknisen viraston kaavoitusosaston yleiskaavatoimisto, 1990.

Kuopion kulttuuriympäristö - Strategia ja hoito-ohjeet. Kuopion kaupunki, 2008.

Kuopion rakennusperinnön ja kulttuuriympäristöjen hoito-ohjelma. Kuopion kaupunki, 1995.

Lappalainen Jussi T. 2008, Suomen sodan historia 1808-1809. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Karttakeskus.

Lappalainen Pekka 1982. Kuopion historia I. Kuopion kaupungin esivaiheet ja perustamistoimet. Kustannuskiila Oy, Kuopio.

Malmivuori, Jorma 1985. Niuvanniemen sairaalan historia 1885-1985. Kuopion yliopiston julkaisu. Kuopio 1985.

Martikainen, Eeva, Myllynen, Reijo, Puurunen, Hannu 2015. Niuvanniemen sairaala, Kuopio Rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy.

Paatela Mikael 2003. Sairaalarakennuksen kehitys. Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & co. Espoo.

Pietikäinen Petteri 2013. Hulluuden historia. Gaudeamus, Helsinki.

Rappe, Erja 2005. Puisto mielen virkistäjänä. Teoksessa *Puistot ja puutarhat, suomalainen puutarhaperinne*. Suomen kotiseutuliitto.

Riekkö Helena 2005. Kuopion kaupungin rakennushistoria. Kaupungin rakentamisvaiheita vuodesta 1875. Kuopion historia 6. Kuopion kaupunki.

Soininen Arvo M. 1961. Pohjois-Savon asuttaminen keski- ja uuden ajan vaihteessa. Suomen historiallinen seura. Helsinki.

Uino, Pirjo 1989. Puutarhataide 1810-1910. Teoksessa *Ars, Suomen taide 4*. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.

Vuorio, Kaija 2010. Niuva. Niuvanniemen sairaala 1885-1952. Niuvanniemen sairaala.

Vuorio, Kaija 2011. Niuva. Niuvanniemen sairaala 1953-2010. Niuvanniemen sairaala.

Internetlähteet

Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot
Savo 19.9.1882

Savo-Karjala 24.2.1888

Uusi kuvalehti 1.9.1894

Uusi Suometar 29.9.1886

Uusi Suometar 17.3.1887

Uusi Suometar 24.4.1889

Therman Ernst 1916. Mielisairaalois-
ta. Terveystiedot-lehti. nro 9 /1916
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/etusivu>
Viitattu 22.4.2020.

Kuopion karttapalvelu
Aineistot, kaavatiedot, yleiskaava
<https://kartta.kuopio.fi/#>
Viitattu 16.4.2020

Aineistot, ilmakuvat, ortokuva 2017
(viistokuvaus)
<https://kartta.kuopio.fi/#>
Haettu 4.8.2020

Maanmittauslaitos
Avoimien aineistojen tiedostopalvelu
Peruskarttarasteri
Ortoilmakuva
<https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/avoimien-aineistojen-tiedostopalvelu>
Haettu 8.4.2020.

Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät
rakennetut kulttuuriympäristöt -sivusto

Niuvanniemen sairaala
http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=633
Viitattu 16.4.2020

Niuvanniemen nettisivut www.niuv.fi
Viitattu 11.6.2020.

Pohjois-Savon liiton internetsivut
Kuopion seudun maakuntakaava
Kuopion seudun kulttuuriympäristö
seutukunnan vahvuudeksi (pdf)
<https://www.pohjois-savo.fi/alue-suunnittelu/vahvistetut-maakunta-kaavat/kuopion-seutu.html>
Viitattu 16.4.2020

Suullisia tietoja antaneet

Ari Pyykönen, ylipuutarhuri, Niuvanniemen
sairaala

LIITE - LUETTELO ISTUTUKSISTA

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
50	rauduskoivu	439	25,3	C+	laho, iso pahka alarungossa, oksissa pakurikäpää, porattuN-sivulta jossa 16 cm tervettä	
218	lehtikuusi	374	28,5	A	gmelinii -ryhmä	
43	puistolehmus	360	14,5	A-	ontto, 1 m kork. Ilmatilaa 50 cm poikkileikkauksesta	
226	lehtikuusi	348	31	A	gmelinii -ryhmä, sama kuin ylempänä	
251	lehtikuusi	348	31	A	1900-luvun alun istutus	
20	metsälehmus	344	35	A	3 puun ryhmä	
16	kurilienlehtikuusi	320	28	A+	huippuyksilö, mittaus 1,6 m :stä päärunko 320, muut haarat 211 +206+196+166+145 cm, puu 0,5 m :stä 535 cm	
227	mänty	312		A-	pesulan takaisella rantapenkereellä, joka vyöryy järveen	
175	tammi	290	20	A-	sydänlaho, kuivuneita oksia	
219	lehtikuusi	280	31,8	A	lajimääritys tarvitaan	
243	mänty	278				
215	metsälehmus	274	26	A-	kaksihaarainen, revennyt ja haarat tuettu	
12	isolehtilehmus	273	13,7	A		(kuva)
6	siperianlehtikuusi	265	25,3	A	hieno yksilö	(kuva)
63	siperianlehtikuusi	262	25,7	A		
220	lehtikuusi	260	30	A	lajimääritys tarvitaan	
224	metsälehmus	260	30	A		
86	mänty	258	21	A		
104	rauduskoivu	258		A		
64	siperianlehtikuusi	253	22,8	A		
135	rauduskoivu	252	32,9	A-		
121	puistolehmus Siivonen	247	14,5	A		
62	rauduskoivu	244	23	A-		
196	mänty	244		A		
131	metsälehmus	243	28,5	A	haara tuettu	(kuva)
79	kuusi	240	24,2	A	2 kpl	
36	puistolehmus	232	16	A-	sisältä ontto	
51	puistolehmus	232	21,5	B	30 cm läpim. tyhjä rungossa	
31	tammi	231	21	A-	pienempi 196 cm, isomman kaksihaaraisen päähaara on halki	(KUVA)
110	puistolehmus	231		A		
35	tervaleppä	230	8			
211	tammi	229		A	2 kpl, pienempi 200 cm	
241	rauduskoivu	228		A		
65	siperianlehtikuusi	226		A		
164	isolehtilehmus	223	21	A	tyvessä vähän lahoa	
68	mänty	221		A		
223	lehtikuusi	220		A	sama laji kuin nro 221	
231	palsamipihta	220	24,3	A	4 puun ryhmästä suurin	
67	mänty	215		A		
33	douglaskuusi	210	20,5	A-		
163	puistolehmus Siivonen	209	13	A		
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna						

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
15	vuorijalava	208	21,5	B	lahoa, muut kaksi 165 ja 160 cm RYM	
225	metsälehmus	208		A		
98	puistolehmus `Siivonen´	204		A		
210	raita	204	16,5	A		
151	rauduskoivu	203		A	kaksihaarainen 2 m korkeudelta	
187	douglaskuusi	202		B	oksissa kuivumista	
216	puistolehmus Siivonen	202		A		
245	salava	202		A		
106	vaahtera	201		B-	sydänlaho, tulee repeytymään halkeamasta	
155	tammi	201	18,5	A		
171	puistolehmus	200		A	9 kpl muotoleikattuja	(kuva)
181	puistolehmus	200		A	8 kpl	
184	puistolehmus	200		A	9 kpl kokoa 160-200 cm	
128	rauduskoivu	198		A	2 kpl	
132	metsälehmus	198	28,5	A		
80	puistolehmus	197	27,2	A	3 kpl	
186	douglaskuusi	196	20	A		
69	mänty	194	27,5	A	3 kpl	
66	mänty	193	28	A		
185	raita	190	20	A		
200	rauduskoivu	190		A-		
188	puistolehmus	187		A	kaksihaarainen, pienempi 157 cm	
42	kuusi	183	29	A	3 kpl (132+169+183)	
73	rauduskoivu	182		A		
197	siperianlehtikuusi	181		A	2 kpl, pienempi 179 cm	
133	vaahtera	178	27,8	B	lahoa, kääpää	
120	puistolehmus Siivonen	176		A		
149	rauduskoivu	176		A		
240	vuorijalava	174				
52	vaahtera	170	17,2	A-	kolmirunkoinen (170+132+?), vaahterankääpää	
170	rauduskoivu	170		A	7 kpl	
122	palsamipihta	168	23,2	A		
101	puistolehmus	166	17,8	A		
213	tammi	166		A	3 kpl, muut 143 ja 121 cm	
244	salava	166		A	kolmihaarainen (166+165+1549)	
109	puistolehmus	165	24	A	haarautuu 1,7 m:stä	
138	rauduskoivu	165		A	7 kpl kokoluokassa 94-165	
152	rauduskoivu	165		B		
221	rauduskoivu	164		A		
229	tervaleppä	164		A	kaksihaarainen, toinen 135 cm	
148	rauduskoivu	163	26	A	2 kpl, pohjoisemmassa pakkashalkeama	
168	rauduskoivu	163		A	3 kpl	
Taulukossa vanhin puusto on esitetty lihavoituna						

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
134	siperianpihta	161	28	A		
39	siperianpihta	160		A	kuivia alaoksia poistettava	
125	siperianlehtikuusi	160	26,8			
190	douglaskuusi	160		A-		
194	puistolehmus Siivonen	160		A		
40	siperianpihta	159	22	A		
112	puistolehmus	153		A		
198	siperianpihta	151		A		
191	douglaskuusi	150		A		
214	rauduskoivu	149		A		
111	puistolehmus	146		A		
153	hieskoivu	146		A	risteytymä?	
95	puistolehmus	145		A		
123	rauduskoivu	144	26,2	A	4 kpl	
212	pihtakuusi	143		A	16 kpl, suurimmat rym 143	
21	siperianpihta	141		A		
37	vaahtera	140	13	B	kääpä, tyvellä palsamipoppelin taimia	
91	haapa	140	23,7	A		
130	rauduskoivu	140		A		(kuva)
195	douglaskuusi	140		B	7 kpl	
232	harmaaleppä	140		A	nelihaarainen, suuri haara, 2. haara 137 cm	
99	vaahtera	138		A-	kääpää	
228	tervaleppä	134		A	kahdeksan rungon ryhmä, vrt nro 35	
83	hieskoivu	133		B		
84	rauduskoivu	133		A	2 runkoa	
44	puistolehmus	132	22,5	A	4 kpl (125+132+148+152)	
46	puistolehmus	132	17	A	2 kpl (123 + 132)	
96	vaahtera	130		A		
108	vaahtera	130		A-	nelihaarainen (130+124+) pienempiä haaroja ei mitattu	
235	vuorijalava	130		A	kolmihaarainen (130+130+113)	
105	vaahtera	125		A		
217	rauduskoivu	125		A		
57	vaahtera	123		A		
147	vuorijalava	123	14,8	A		
117	vaahtera	120		A		
56	vaahtera	119		A-	pakkashalkeama (119+569)	
189	sebramänty	118		B		
41	pihlaja	115	10	A-	tyveltä kaksihaarainen (108 +115), pakkashalkeama	
136	siperianpihta	115				
201	rauduskoivu	115		A		
230	harmaaleppä	115		A	4 puun ryhmästä suurin	
139	pilarihaapa	113	21,5	A		
236	tuomi	112		A	kaksihaarainen (112+111)	

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET
92	rauduskoivu	111		A	
237	harmaaleppä	111		A	kaksihaarainen
90	vaahtera	109		C	haara revennyt ja juuret ruhjoutuneet
32	taalainkoivu	108	22	A	
233	tuomi	107		A	nelihaarainen
169	visakoivu	106		A-	
58	vaahtera	105	14,7	A	
54	vaahtera	103	15,2	A-	pakkashalkeama
124	hieskoivu	103	22,7	A	
38	vaahtera	102		A-	kolmihaarainen (72+82+102)
129	hieskoivu	102		A	
45	vaahtera	101	15	A-	kääpää
77	rauduskoivu	101		A	
72	palsamipoppeli	100		A-	latvat taipuneita varjostuksen takia
144	douglaskuusi	100	~14	A	
2	palsamipoppeli	98	16,25	B	3 kpl, kaikissa puuntuhoajan toukan reikiä
14	kriminlehmus	98	10	A	
11	punasaarni	97		A-	
60	puistolehmus	96		A	
150	visakoivu	96		B	lahoa, oksatappeja, joissa koloja. Pahka
142	douglaskuusi	94	13	A	3 kpl (Nämä puut istutti Kuopion puutarhaseura ry N:n sairaalan juhluvuoona 1985) koskee nroita 141-144
167	hieskoivu	94		A	
199	vaahtera	94		A-	3 kpl
166	rauduskoivu	93		C-	lähes kuivunut
234	vuorijalava	93		A	5 kpl
143	koreanpihta	89	12,25	A	
17	makedonianmänty	88	11	A-	4 kpl kärsii varjostuksesta, pienin 33 cm ja 4,5 m voidaan poistaa
23	balsamipihta	88		A	2 kpl
47	vaahtera	88	13	B	kääpää
154	visakoivu	86	13,7	B	mnihaarainen 120 cm korkeudelta 4 haaraan, lahoa tyvessä
49	puistolehmus	83		B	runkovaurio
182	vaahtera	80	20	A	
30	saarnivaahtera	78	10,5	A	
127	hieskoivu	78		A	
222	puistolehmus	78		A	5 kpl
76	kriminlehmus	71	12,3	A	
59	tammi	67		A	
24	valkokuusi	65		A	3 kpl
25	engelmanninkuusi	65		A	3 kpl
119	puistolehmus	62	10	A	7 kpl
27	tuohituomi	60	6	A	2 kpl, pienemmässä (40 cm) runkovaurio
100	kynäjalava	58	8,7	A	kaksihaarainen (58+54) hieno yksilö

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
140	marjaomenapuu	58	~6	A	3 kpl	
206	vaahtera	58	8	A-	kolmihaarainen, yksi haaroista sahattu poikki	
13	metsävaahtera	53	N. 6	A-	runkovaurio	
246	marjaomenapuu	45			nelihaarainen, lahoa, sieni	
209	rautatienomenapuu	41	2	A	2 kpl	
1	pylväspihlaja	40	5,75	A	12 kpl rivi-istutus	
3	surukuusi	40	8,75	A	3 kpl, muiden korkeudet 2 ja 4 m	
176	vaahtera	40	~7	A		
193	vaahtera + tuomi	40		A-	2 tuomea, raivaustarvetta	
18	metsäsaarni	38	11	A		
22	koreanpihta	38	5	A		
89	terijoensalava	35		A-	3 kpl, ei valoa riittävästi	
26	pilvikirsikka	31		A-	3 kpl	
70	kanadantuija	31	5,5	A	näköestekujanne 48 kpl	
87	makedonianmänty	31	6,5	A	siementaimi männyn juurella	
19	visakoivu	29	3	A	PENSASTAVA KAULAVISA	
156	koristeomenapuu	29	6	A-	3 kpl	(kuva)
113	puistolehmus	28	6	A		
8	keltamarjapihlaja	25	4	A	takana aronia melanocarpa ja spirea	
137	tammi	22	2	B	4 vesaa, paleltuneet katkaisukohtaan asti	
5	ruotsinpihlaja	20	4	A		
4	sokerivaahtera	18	6	A	2 kpl, juurella pientä käenrieskaa ja idänsinilijaa	
177	pilarihaapa	18	6	A		
10	hurmevaahtera	16	4	A		
114	tammi	16	3	A	Suomi 100 v muistopuu	
178	hopeakuusi	15	4	A	Picda pungens 'Glauc'	
192	isolehtilehmus	15	6	A	5 runkoa	
9	hevoskastanja	10	2,5	A	Harvialan taimistosta	
141	hopeakuusi	5	0,5	B	kasvupaikka vaihdettava pois varjosta	
146	paju ?	5	2	A	3 kpl	
7	purppuraomenapuu		N.4,5	A		(kuva)
29	lännehemlocki				ei löytynyt	
34	mustakuusi				ei löytynyt	
48	angervo		0,8	A	12 kpl rivi-istutus	
53	siperianpihta			A	läpimitta n. 50 cm, oksien takia vaikea tehdä runkomittausta	
55	tataariankuusama		5	A-	pakkasvaurioita oksissa	
61	tuoksuvatukka		2	A		
71	mänty			A	8 kpl	
74	mänty			A	13 kpl	
75	tuija		6	A	3 kpl keskellä alppiruusuja	
78	hurmeahppomarja		2	A	3 kpl	
81	puistolehmus 'Siivonen'			A	6 kpl suljetulla alueella	
82	mänty			A	6 kpl	

NRO	LAJI	RYM	korkeus	kuntoarvio	HUOMAUTUKSET	
85	mänty				6 kpl	
88	villaheisi		4	A	hieno vanha ryhmä	
93	mänty			A	19 kpl	
94	puistosyreeni			A	vanha istutus	
97	syreeni			A	vanha istutus	
102	vuorimänty			A	6 kpl ryhmässä	
103	korallikanukka			B	villiytynyt jääne	
107	virpiangervo			A	vanha ilmastointiputken suojapensas	
115	isabellansyreeni		0,8	A	3 kpl	
116	spirea -?			A	3 kpl	
118	aitorapihlaja		1,8		aidanne	
126	rauduskoivu				7 kpl	
145	?				alasleikattu pensasto	
157	rauduskoivu			A	2 kpl	
158	idänkanukka		4	A	vanha istutus	(kuva)
159	puistolehmus Siivonen			A-	2 kpl, huono sijainti	
160	puistolehmus			A-	vähän kuivuneita oksia	
161	puistolehmus			B-	kuivia oksia	
162	aitorapihlaja		0,8	A		
165	rauduskoivu					
172	rauduskoivu			A	20 kpl	
173	hieskoivu			A-	yksittäinen täydennys	
174	aitorapihlaja		0,6	B-	aukkoinen ja kitukasvuinen	
179	kultaherukka		0,8	A	aidanne	
180	puistosyreeni			A-		
183	idänkanukka			A	6 kpl uudistutustainta	
202	idänkanukka		3	A		
203	juhannusruusu		2	A		
204	rusokuusama		1	A-		
205	marjaomenapuu		4	A		
207	pihasyreeni			A		
208	angervo -?		0,8	A	punaroosa kukinto	
238	pilvikirsikka			A	6 kpl	
239	kuusi		6	A-	puutarhan suoja-aita, leikattu	
242	puistolehmus			A	5 kpl	
247	yleinen happomarja		3	A		
248	rauduskoivu			A	kujanne, pohjoissivulla 12 kpl, eteläsivulla 17 kpl	
249	hieskoivu			A-	kujanne, pohjoissivulla 19 kpl, eteläsivulla 8 kpl	
250	rauduskoivu					

Senaditi